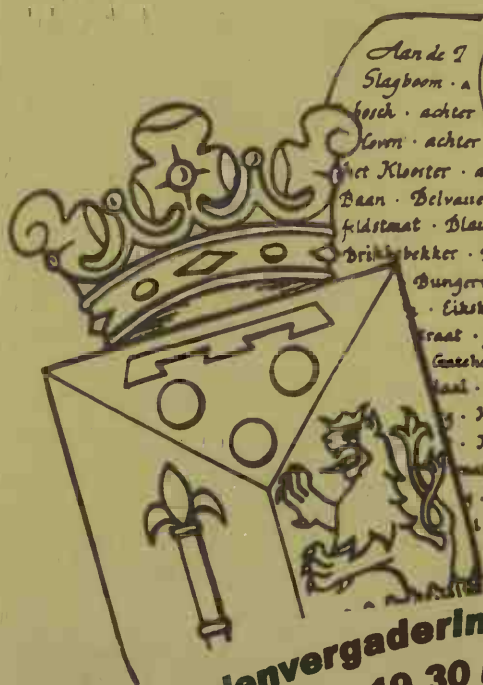

O C G L

Bulletin

Aan de 7
Slagboom . a
bosch . achter
Korn . achter .
Het Klooster . an
Baar . Belvaux .
veldstraat . Blauwe .
Drinkbekker . Brana

Bungerveld . Pellen
Elske . Engweide . Es
straat . Graaf Johan Frederik
Geechhof . Giesweiden . Grootweg .
laal . Groenstergacht . Groenstraat .
Holgank . Hofhof . Hofveldstraat
Hofveld . Hofweide . Houtpotsweg
Jonnewegske . Kakhof . op de Kamp
Kastelweg . Keizerstraat . Kerkberg
Kleine Voorstraat . Kleinkeuleweg .
Kroonweg . Leemkeel . Liechtenberg .
Molenweg . Moorthei . Namiddagse
Lengden . Op de Winkel .
Op der Graaf . Op den Steen
Huide . Oude Landgraaf
te . Laarweg . Polderleer .

Excursie zaterdag
17 mei
's-Hertogenrade

algemene ledenvergadering
woensdag 12 maart, 19.30 uur

Contactorgaan van de Heemkundevereniging
Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

Heemkundevereniging Landgraaf (OCGL)

Secretariaat: J. Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 XM Landgraaf.
Telefoon: 045-5320179 E-mail: j.lussenburg@home.nl

Bezoekadres: Kloosterstraat 19, 6374 EN Landgraaf.
Telefoon: 045-5322820 E-mail: OCGL@hetnet.nl
Openingstijden: Woensdag en zaterdag van 13 tot 17 uur.
Oudheidkundig Cultureelhistorisch Genootschap Landgraaf

Agenda Algemene Ledenvergadering 2003, woensdag 12 maart 19.30

- 1 Opning en vaststellen agenda
- 2 Verslag algemene ledenvergadering d.d. 5 maart 2002 (vergaderstuk 1)
- 3 Jaarverslag 2002 (vergaderstuk 2)
- 4 Verslag van de kascommissie en benoeming nieuw lid kascommissie
- 5 Rekening en verantwoording inkomsten en uitgaven 2002, balans 2002 (vergaderstuk 3, wordt tijdens de vergadering uitgereikt)
- 6 Werkplan 2003 (vergaderstuk 4, wordt tijdens de vergadering uitgereikt)
- 7 Excursies, lezingen, vergaderingen, openstellingen en projecten 2003 (vergaderstuk 5, wordt tijdens de vergadering uitgereikt)
- 8 Toelichting op de begroting 2003 (vergaderstuk 6, wordt tijdens de vergadering uitgereikt)
- 9 Bestuursverkiezing, aftredend is Harrie Mulders, hij is herkiesbaar
- 10 Rondvraag en sluiting

Vergaderstuk 1 en 2 in het bulletin, vergaderstuk 4 en 5 verkrijgbaar aan de balie vanaf 1 maart

Activiteiten 2003

- 23 januari Diapresentatie Hein Goossens Ubach over Worms/Sipaans Kentje/Abdissenbosch
20 februari Lezing Heraldiek door Roelof Braad

- 12 maart Algemene ledenvergadering
20 maart Lezing over 's-Hertogenrade
1 mei Lezing Louis Augustus Land van 's-Hertogenrade
17 mei Excursie naar kasteel Herzogenrath en omgeving (studiezaal is dan gesloten!)
19 juni Lezing mw. Janssen-Rompen over kleedgedrag in Limburg sinds 1850
14 september OPEN DAG in combinatie met monumentendag van 10.00 tot 17.00 uur, bijzonder thema: 200 jaar parochie St. Joseph
18 september Lezing door May Quaedflieg over de geschiedenis van Nieuwenhagen
23 oktober Lezing door Jo Schifferers over de geschiedenis van Schaesberg
7 november Verenigingsavond met presentatie Jaarboek
30 november Presentatie fotoboek Waubach/groenstraat, parochie St. Joseph
11 december Dialectavond d'r geboare verteller, Platkloeb

INTEKENFORMULIER.

Naam:

Adres:

Wil met.....perso(n)en deelnemen aan de excursie op zaterdag 17 mei naar kasteel Herzogenrath.

Vervoer gebeurt op eigen gelegenheid.

Kosten EURO 2,50 per persoon.

Verzamelen om 13.30 uur in het verenigingslokaal, vertrek 13.45 uur.

LET OP: De studiezaal is dan gesloten!

Inleveren voor 1 mei aan de balie of bij een van de bestuursleden onder betaling van de kosten.

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter J.Schiffelers, Lokert 9, 5591 NB Heeze, 040-2262936
Secretaris J. Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 NM Landgraaf, 045-5320179
Penningm. M.J.Offermans Schoolstr. 88 6374 GZ Landgraaf, 045-5314079

ALGEMEEN BESTUUR

Bulletin/Jaarboek H.A.Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876
Archief/werkpl. S.H.P.Moonen, Oude Landgr.62, 6373 BB Landgr 045-5319114
Platkloep A.J.H.Heinen Schoolstr. 86 6374 GZ Landgraaf, 045-5312230
Geneal/Waubach H.Dortants, Eijgelsh.weg 25, 6374 KB Landgraaf, 045-5315315
IT en autom.. E.Willemsen, Bungweg 4, 6374 JT Landgraaf, 045-5325488
Culturele raad J.J.H.Rietveld, Clausstr.22, 6373 JR Landgraaf, 045-5311415

BESTUURSADRES

Op de Heugden 28, 6371 NM Landgraaf tel 045-5320179

REDACTIEADRES BULLETIN EN JAARBOEK

Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

CONTRIBUTIE O.C.G.L.

Individuele leden € 16 euro per jaar
Gezinslidmaatschap € 19 euro per jaar
Jeugdlidmaatschap € 5 euro per jaar pas studiezaal inbegrepen
Toegangspasje werkpl. € 9 euro per jaar

BANKRELATIE

Rabobank Landgraaf rek.nr 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf

VERENIGINGSGEBOUW

Kloosterstraat 19, 6374 EN Landgraaf 045-5322820 (tijdens studiezaal)

E-mail-adres: OCGL @ het net.nl Website : www.heemkunde-landgraaf.info

VASTE OPENINGSTIJDEN STUDIEZAAL

Woensdag en zaterdag 13.00-17.00 uur

Na kennismakingsbezoek toegangspasje verplicht

Het Bulletin verschijnt 4 x per jaar.

Losse nummers € 1,50 excl. portokosten

Van de voorzitter.

Het is bijna ongemerkt gegaan, maar formeel bestond onze vereniging in 2002 twintig jaar. Net zo lang als de gemeente Landgraaf. In maart is het 20 jaar geleden, dat de verenigingsakte door de notaris werd verleden.

Traditioneel worden in het eerste Bulletin van een nieuw kalenderjaar een aantal vergaderstukken opgenomen voor de ledenvergadering die op woensdag 12 maart a.s. wordt gehouden. Vanwege carnaval en verkiezingen zijn we daardoor eigenlijk op een wat ongebruikelijk tijdstip uitgekomen. De financiële stukken worden als gebruikelijk niet in het Bulletin opgenomen, maar worden tijdens de vergadering uitgereikt. Daarbij gaat het met name over het afleggen van rekening en verantwoording over het door het bestuur in 2002 gevoerde beleid. Elders in het Bulletin treft u de agenda aan met een aantal vergaderstukken. Ik vraag daarbij uw bijzondere aandacht voor het jaarverslag waaruit blijkt, dat er in het afgelopen jaar weer heel wat werk verzet is. Graag wil ik op deze wijze dan ook al onze vrijwilligers hartelijk bedanken voor hun inzet in het afgelopen jaar en ik hoop dat we ook komend jaar weer op hun mogen rekenen. Zonder hun inzet zou er bijvoorbeeld op woensdag en zaterdag geen openstelling van de studieruimte zijn, zou het gebouw niet schoon worden gehouden, zouden nieuwe inventarisstukken niet worden verwerkt en noem maar op. Kortom zonder onze vrijwilligers zou de vereniging niet kunnen bestaan en dat wordt op woensdag en zaterdagmiddag wel eens vergeten.

De planning voor het nieuwe jaar laat ook weer een druk programma zien. Behalve in de vakantiemaanden is er elke maand een lezing of diapresentatie en de excursie in verwerkt in twee programma's die geschiedkundig met onze gemeente te maken hebben.

In de loop van het jaar zal de planning voor de verhuizing naar Nieuwenhagen steeds verder gedetailleerd worden. Wanneer de oplevering van het nieuwe gebouw volgens planning kan plaatsvinden zullen we in de eerste twee maanden van 2004 verhuizen naar een nieuwe locatie. Voor de een zal dat dan wat verder weg zijn en voor de ander weer korter bij. Feit is wel, dat we redelijk dichtbij het hart van de gemeente komen. De komende maanden zal dan ook gezien moeten worden wat wel en niet van de museumcollectie mee kan. Zoals bekend kunnen we in elk geval niet alles onderbrengen. We zullen dus keuzes moeten maken. Conform het in het verleden uitgesproken uitgangspunt zullen we ons dan ook steeds meer gaan toeleggen op het realiseren van

een sociaal historisch centrum met een waardevolle bibliotheek op het gehele gebied van de heemkunde. Uiteraard zullen wij de gemeente aan de toezegging houden, dat wij bij het vrijkomen van ruimte in het nieuwe gebouw de eerste gesprekspartner zullen zijn om te komen tot de inrichting van een oudheidskamer. Ook gaan we een gebouw gebruiken met andere gebruikers. Ook daar is overleg voor nodig gevolgd door goede afspraken. Hoe een en ander financieel gaat verlopen weten we nog niet. We hebben ons tot nu toe steeds op het standpunt gesteld, dat de heemkundevereniging niet opgezadeld wordt met extra kosten en dat de kosten van beheer, onderhoud en huur op basis van de huidige constructie wegvallen tegen de van de gemeente te krijgen subsidie. In een tijd van teruggang van de economie en ook het verslechteren van overheidsfinanciën zal dat dus een verhoging van de subsidie voor onze vereniging moeten betekenen. Hub Dortants en Stef Moonen nemen het leeuwendeel van de vergaderingen en voorbereiding voor hun rekening. Op grond van publicaties van de Rabobank heeft het bestuur een projectsubsidie gevraagd voor het digitaliseren van al onze bestanden: akten, boeken, foto's, bidprentjes, negatieven, documentatie, knipsels en noem maar op. Op die manier kunnen enerzijds meer leden via de computers tegelijkertijd stukken raadplegen en anderzijds, wat veel belangrijker is, krijgen we zo duplicaten van de gehele collectie en kunnen we verlies daarvan bij calamiteiten compenseren. De oude stukken krijgen we dan weliswaar niet meer terug, maar er is wel een collectie die beschikbaar is en die ook weer geprint kan worden.

Voor de andere zaken die dit jaar aandacht gaan krijgen en vragen wordt korthedshalve naar de vergaderstukken verwezen en de agenda van alle activiteiten die tijdens de vergadering wordt uitgereikt.

Zoals bekend worden momenteel restauratiewerkzaamheden uitgevoerd aan de hoeve 't Leen. Daarmee blijft een van de oudste hoeven in de gemeente behouden. Dankzij de medewerking van de eigenaar, de heer Vossenbergh, is onze vereniging in de gelegenheid om de werkzaamheden periodiek te volgen en wordt alles digitaal op foto vastgelegd door Egbert Willemsen en Jo Schiffelers. Dit past uitstekend binnen onze doelstellingen. Naast vergaderstukken, heeft de redactie er ook weer naar gestreefd om in dit Bulletin nog enkele aardige artikelen op te nemen.

Hoewel het misschien te laat is om iedereen nog een gelukkig nieuwjaar toe te wensen, wil ik toch iedereen nog graag een boeiend heemkundig jaar wensen en heel veel succes met de onderzoeken die worden gedaan

en niet te vergeten de voorbereiding van een aantal publicaties. Binnen de vereniging hebben we ook te maken met enkele ernstige zieken. Hun wens ik namens ons allen beterschap en veel sterkte.

Als bestuur streven wij er in het komend jaar weer naar om de service aan de leden verder te verhogen, daar waar mogelijk de vereniging via publiciteit positief in het nieuws te laten komen en verdere verhoging van kwaliteit en stabiliteit.

Jo Schiffelers

Verslag ledenvergadering 5 maart 2002

Afmeldingen: Bijsman, Joosten, Schormans, Scholtens, Schoenmakers, Simons, H. Goossens en J. Seerden.

1. De voorzitter opent de vergadering, ruim binnen het Limburgse kwartiertje, om 19.35 uur. Hij hanteert de nieuwe microfoon die pas aangeschaft is om er voor te zorgen dat in de hele ruimte zijn woorden goed te horen zijn. Hij brengt ter sprake de verhuizing die volgend jaar september zal plaatsvinden naar het Multifunctioneel-centrum aan de Voegelsjtang. Dit zal de nodige financiële consequenties voor de vereniging met zich meebrengen. De vereniging is bij de diverse overlegsituaties omtrent de verhuizing betrokken. De museumfunctie zal echter in de nieuwe omgeving niet meer in te passen zijn. Wij zijn druk bezig om samen met de gemeente een oplossing te vinden om de zadelmakerij ergens netjes onder te brengen. Mondo Verde is daarbij een optie. De vereniging zal de komende tijd flink publicitair aan de weg gaan timmeren. Zo zijn wij onlangs in aanmerking gebracht voor de Cultuurprijs die op 22 maart a.s. zal worden uitgereikt. In totaal zijn 7 verenigingen voor deze prijs genomineerd. De vereniging zal regelmatig publiceren in de Landgraaf Koerier en via de TV-krant van Omroep Parkstad.

2. Naar aanleiding van het verslag van de vorige ledenvergadering merkt dhr. Stevens op dat de ledenvergadering het bestuur dechargeert en niet de penningmeester.

3. Jaarverslag 2001

Bij de overledenen toevoegen Eefje Mofers

4 en 5. Kascontrole door dhr. Cordewener en dhr. Stevens

Dhr. Cordewener licht de activiteiten toe. De commissie oordeelt dat over 2001 de kashouding voldoet aan de wettelijke eisen. De voorzitter dankt de commissieleden voor hun terdege uitgevoerde werk.

Aangezien dhr. Cordewener 2 jaren actief is geweest verzoekt de voorzitter om een nieuwe kracht. Mw. Nederpel geeft te kennen toe te willen treden tot de kascontrolecommissie. De voorzitter geeft de microfoon over aan Mai Offermans. Mai licht met behulp van een overheadprojector de uitgaven en inkomsten nader toe. Vraag Sjaak Pauly. De post telefoon/internet is verdubbeld. Hoe drukken wij dit toekomstig? Bestuur zegt dat deze kostenpost een schatting is geweest die verkeerd heeft uitgepakt. Omdat wij vorig jaar zelf ook op internet zijn gegaan zijn de kosten hoger uitgevallen. Voorts vraagt hij hoe het komt dat er weinig inkomsten zijn geweest van het jaarboek 2001. Dit komt, zegt Hub Dortants, omdat gekozen was voor één onderwerp. Dit verkoopt minder dan dat er meerdere onderwerpen in het boek opgenomen zijn. Dhr. Simons vraagt of er nog open rekeningen zijn over het afgelopen jaar. Deze zijn er niet. Dhr. Verreck vraagt hoe het zit met de huur. Het bestuur zegt dat de subsidie van de gemeente even hoog is als de huur van het gebouw. Als in een boekjaar pas in januari de factuur voor de huur in het afgelopen jaar binnenkomt en in het lopende jaar ook nog eens de factuur voor de huur van dat lopende jaar dan heb je boekhoudkundig gezien in dat boekjaar dubbele huurkosten. Dan zit je uiteraard hoger in de uitgaven dan de begroting laat zien.

De activa en passiva worden vervolgens toegelicht. De ledenvergadering gaat akkoord met de gepresenteerde cijfers.

6 en 7. Het overzicht van de activiteiten in 2002 is uitgedeeld aan de aanwezigen. De voorzitter licht enkele onderwerpen toe. De vereniging is gevraagd om deel te nemen aan de monumentendag op 14 september. Wij willen dan tevens onze jaarlijkse open dag houden. Twee vliegen in een klap. Ons eigen regelmatig verschijnende Bulletin is fraaier van vorm geworden. Ook het Jaarboek willen wij graag een kwalitatievere injectie geven. Er zal in 2002 wellicht een foto-tekstboek over d'r Sjeet uitgegeven worden. In de komende jaren zullen meer boeken over de kernen van Landgraaf uitgegeven worden. Egbert Willemsen is druk bezig geweest om een eigen internetsite van de heemkundevereniging samen te stellen. Binnenkort is deze operationeel. Het adres: www.heemkunde-landgraaf.info

De naam Heemkunde Landgraaf zal toekomstig door het bestuur als werknaam van de vereniging gehanteerd worden, met als toevoeging tussen haakjes OCGL.

Mede door het overnemen van de collectie van de Guus Frehenstichting gaat het bestuur nadenken over nieuwe statuten om te waarborgen dat onze prachtige collectie nooit verloren kan gaan in het geval van een onverhoeds verenigingsfaillissement. In Eurregionaal verband zijn kontakten gelegd met onze Belgische en Duitse burens.

Het bezoekersaantal aan het OCGL-gebouw is rond de 2500 personen per jaar. Bijna net zoveel als het stadsarchief in Heerlen. Een hoog aantal waar Landgraaf trots op mag zijn. Het archief van Jacob Jongen (de professor) wordt momenteel door onze vereniging geordend. Een copie van zijn werk berust dan in het archief van het OCGL.

Het bestuur zal er voor zorgen dat wij al in juni 2002 een subsidieaanvraag voor het jaar 2003 bij de gemeente in kunnen dienen.

8. Mai Offermans licht de begroting 2002 toe.

Dhr. Pauly complimenteert het bestuur voor de gepresenteerde begroting. Dhr. Stevens had graag gezien dat het beleid iets zuiniger zou worden aangezet. Getracht moet worden om dit jaar positiever af te sluiten gelet op de mindere inkomsten van 2001. Hij vraagt ook om een plan voor de komende 5 jaren gelet op de verhuizing naar de nieuwe lokatie. Spreker is voorts bang dat door het gebruik van duurder papier voor het Bulletin deze een forse claim zal leggen op hetgeen in de begroting hierover is opgenomen. Dhr Simons vraagt of er in de begroting rekening gehouden wordt met de verhuizing. De voorzitter zegt dat dit zal gebeuren. Dhr. Verreck zegt dat vroeger ooit gekozen is voor de verenigingsvorm. Om daar een stichting boven te plaatsen is volgens spreker ongewenst omdat er dan 2 kapiteins op een schip kunnen zijn. Verder zegt hij dat in de relationele sfeer ook contact opgenomen zou kunnen worden met Fontes Rodenses. Aan de particuliere kant zou contact opgenomen kunnen worden met het familiearchief Schobben.

9. Het nieuwe bezoekersreglement staat op internet en zal bij de balie ter inzage liggen. Ook in het bulletin zal het opgenomen worden.

10. De nieuwe bestuursleden Egbert Willemsen en Jack Lussenburg stellen zich voor. Hub Dortants wordt herkozen en Egbert en Jack gekozen. De voorzitter neemt afscheid van Lambert Godschalk die 6 jaren het secretariaat voor zijn rekening genomen heeft en dankt hem

hartelijk voor zijn werkzaamheden. Winand Ploumen is in 1989 lid geworden van de vereniging en was de laatste jaren doende met de werkgroep onderhoud. Hij stopt nu met zijn werkzaamheden. De voorzitter dankt hem voor zijn inzet in deze periode. Lambert Godschalk refereert naar zijn werkzaamheden binnen de vereniging. Hij heeft zich binnen de vereniging altijd van harte thuis gevoeld. Hij gaat niet weg uit de vereniging en zal zich nog regelmatig laten zien.

11. Rondvraag Albert Verreck maakt complimenten voor de dynamiek die binnen de vereniging momenteel aanwezig is.

Mw. Schetters heeft zich gestoord aan het feit dat veel mensen zich opgeven voor een activiteit en zich dan vervolgens afmelden. Zij brengt het idee naar voren om een busje bij de balie te zetten waar mensen eventueel giften kunnen deponeren. Eventueel zou ook het Bulletin uitgegeven kunnen worden in digitale vorm bij die mensen die dat wensen. Dhr. Beckers vraagt om een betere verzorging van de urn die op de kast is geplaatst. De urn past niet in de huidige kasten maar het bestuur zal kijken of er een geschiktere kast is voor de prachtige urn.

Mw. Nederpel vraagt aandacht voor de portokosten van het bulletin.

Mw. Schetters vraagt of het mogelijk is om een overzicht te geven m.b.t. de vrijwilligerswerkzaamheden binnen de vereniging.

Jack Lussenburg

*Inne man betsalt jeer 2 Euro vuur e dink dat mar inne Euro weëd is,
mar dat heë nûedig hat. Ing vrouw betsalt inne Euro vuur e dink dat 2
Euro weëd is, mar dat ze nit nûedig hat.*

(oet d'r Wauwel, jan '03)

*D'r haan kunt oes d'r hōndersjtal en ruft: "iech han miech verjèse,
eich han miech verjèsel!", wakkelend kunt ing end hinger hem aa: "is
doch ejaal-is doch ejaal!!"*

(oet d'r Wauwel, jan '03)

Jaarverslag 2002

Bestuurssamenstelling

Per 31 december 2002 bestond het bestuur van het OCGL uit:

Dagelijks bestuur	J. Schiffelers	voorzitter
	H. Dortants	vice-voorzitter
	J. Lussenburg	secretaris
	M. Offermans	penningmeester
Algemeen bestuur	S. Moonen	archivaris, 2° penningmeester
H. Mulders	eindredacteur Bulletin en Jaarboek	
J. Rietveld	culturele zaken	
E. Willemsen	Informatie technologie/automatisering	

De vergaderingen van dagelijks- en algemeen bestuur werden in 2002 allen gecombineerd gehouden. Het bestuur vergaderde in totaal 7 keer. Omdat het dagelijks bestuur nagenoeg elke zaterdag compleet is, worden wekelijks ook lopende zaken besproken.

De algemene leden vergadering werd gehouden op 5 maart 2002.

Ledenbestand: Per 31 december 2002 telde de vereniging 257 leden. Een groei van 19 ten opzichte van 2001.

Overlijdens: In 2002 werd de vereniging geconfronteerd met het overlijden van Jo Steijns en Funs Robbertz.

Studieruimte/werkplaats: De studieruimte werd in 2002 bezocht door 2.625 personen.

Algemeen:

Studieruimte: Nog nooit heeft de studieruimte zoveel bezoekers geteld als in 2002. Tijdens de 100 woensdag- en zaterdagmiddagen dat de studieruimte open was bezoekers werden in totaal 2.625 bezoekers geteld. Hoewel er natuurlijk pieken en dalen bij zijn, betekende dit een gemiddeld aantal bezoekers van 26 per openstelling. Wanneer we dan weten, dat het in het voorjaar en vakantieperiode wel eens wat rustiger kan zijn, hebben de vrijwilligers op het merendeel van de openstellingdagen hard moeten werken om iedereen de gevraagde boeken te kunnen verstrekken. We staan er vaak niet bij stil, maar zonder de medewerking van onze vrijwilligers zouden wij de studieruimte niet open kunnen houden en zou het ook niet mogelijk zijn om onze collectie steeds verder te laten groeien.

Collectie: Het zal de gebruikers van de studieruimte niet ontgaan zijn. Onze collectie blijft groeien. De inventaris groeide met 1.631 stukken tot een totaal van 13.310 inventarisstukken. In 2002 werd het archief van het Landgraafs Mannenkoor St. Joseph in bruikleen ontvangen. De stukken worden momenteel gerubriceerd, geregistreerd en verwerkt.

De Guus Frehenstichting besloot tot opheffing en droeg haar hele collectie over aan onze vereniging.

Aan het einde van het jaar werd het archief van de afdeling van Jong Nederland Nieuwenhagen overgenomen. Deze vereniging heeft na 60 jaar opgehouden te bestaan. Op advies van de gemeente Landgraaf droeg zij Jong Nederland de archieven aan onze vereniging over. Archiefmaterialen zal de vereniging uiteraard bewaren. Spelmateriaal die nog door een andere afdeling van Jong Nederland of Scoutinggroep kunnen worden gebruikt zullen door ons worden overgedragen.

Het fotoarchief van de vereniging blijft groeien en groeien. Van de heer Eijdens van de voormalige drukkerij in Eygelshoven ontvingen we de foto's die ooit opgenomen zijn geweest in Sjeeter-, ENSU-weetje en andere weekbladen die door de drukkerij gedrukt werden. Ook door de uitgifte van het fotoboek en spontane reacties van inwoners van Landgraaf hebben we de beschikking gekregen over veel uniek fotomateriaal.

De collectie bidprentjes stond vele jaren opgeslagen in zelfgemaakte kistjes. Op zich een goed bewaarsysteem. De prentjes hadden toch veel te lijden van het steeds weer in handen pakken en het zuur dat toch aan alle mensenhanden zit. Besloten werd om daarom een lamincerapparaat aan te schaffen en alle bidprentjes in te pakken in lamineer. Op die manier blijft de hele collectie goed toegankelijk, kunnen eenvoudig kopieën worden gemaakt, maar raken geen prentjes verloren en/of beschadigd.

Gedurende het jaar heeft ook Hein Goossens weer veel boekwerken in bruikleen aan de vereniging overgedragen.

Aan het eind van het jaar kreeg de vereniging na het overlijden van Hub Latten nog de beschikking over een groot deel van zijn boekencollectie. Ook door anderen werden in de loop van het jaar schenkingen aan de vereniging gedaan waardoor belangrijke aanwinsten konden worden verkregen. Vooral onze informatie over de mijnen is daardoor stevig gegroeid.

Automatisering: Al enkele jaren werd in de studieruimte gebruik gemaakt van computers die ergens anders afgedaan waren, maar in het begin zeker nog goed genoeg voor ons waren. Langzamerhand ontstonden met deze computers toch problemen en de een na de ander begaf het. Het

bestuur diende bij de Stichting ABEL een verzoek in om in aanmerking te komen voor een subsidie voor de aanschaf van een nieuw netwerk. Eind oktober kregen we het bericht, dat voor de aanschaf van een netwerk een maximale subsidie van 4.600 Euro voor ons werd gereserveerd. Hoewel het bedrag uiteraard niet toereikend was, hebben we vier nieuwe computers aangeschaft waar de leden dankbaar gebruik van maken. Daarnaast kunnen de medewerkers aan de balie de inventaris raadplegen via een computer en beschikt ook de archivaris nog over de eigen computer met internetverbinding. Door Egbert Willemsen werd voor de vereniging een eigen website opgezet. Velen hebben ook via de internet de weg naar onze vereniging gevonden. Daarnaast beschikken wij natuurlijk op die wijze ook over veel meer bronnen.

Digitalisering van gegevens: Naast de aanschaf van CD's met digitale gegevens, worden binnen de vereniging veel gegevens gedigitaliseerd. Inventarissen worden gemaakt waardoor de collectie beter toegankelijk wordt. Alle foto's en negatieven worden gescand en op CD weggezet. Aan het eind van het jaar heeft het bestuur besloten om te beginnen met de oudste akten, onze totale collectie akten te scannen om zo niet alleen te zorgen voor een makkelijke ontsluiting, maar zeker ook om de beschikking te krijgen over een extra digitale kopie. Digitale materialen worden niet alleen in het verenigingscentrum bewaard, maar ook daarbuiten. Bij een calamiteit blijven we zo in elk geval over een belangrijk deel van de gegevens beschikken omdat een aantal daarvan uniek zijn. Voor 2003 zal een poging worden gedaan om extra subsidies te verwerven om het digitaliseringproject naar een hoger niveau te kunnen tillen.

Publiciteit: Jack Lussenburg heeft zich als secretaris enorm ingespannen om bijna elke week een artikel in de Landgraaf Koerier te hebben waar ingegaan werd op een stukje geschiedenis. Geweldig goed voor de naamsbekendheid van de vereniging in Landgraaf en omgeving. Als prettige bijkomstigheid heeft dit ook gezorgd voor de verkoop van bijna de hele restvoorraad oude jaarboeken.

Cultuurprijs: De vele positieve ontwikkelingen binnen de vereniging zijn niet onopgemerkt gebleven. In maart werd aan onze vereniging de Cultuurprijs voor groeperingen toegekend. Het juryrapport sprak lovend over ons. Een riem onder het hart om op deze manier verder te gaan. Steeds zoekend naar een betere service voor de leden en een verhoging van de kwaliteit, maar ook stabiliteit.

Huisvesting: De nieuwe huisvesting heeft in het afgelopen jaar veel aandacht van het bestuur gevraagd. Tot en met de gemeenteraad zijn brieven geschreven en is op ambtelijk en bestuurlijk niveau overleg gepleegd met de gemeente om te voorkomen, dat de nieuwe huisvesting van de vereniging veel te klein zal worden. De nieuwe huisvesting zal begin 2004 in gebruik genomen kunnen worden. Wij hebben de toezegging gekregen, dat er wanneer in de toekomst een schoollokaal vrij komt, het eerst met onze vereniging zal worden gesproken. Een en ander betekent in elk geval dat de zadelmakerij niet in het nieuwe gebouw kan worden ondergebracht.

Contacten gemeente: Nadat door de gemeenteraad de wethouders benoemd waren, heeft het bestuur wethouder mw. M. Clermont-Aretz uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek in ons verenigingscentrum. De wethouder bleek goed op te hoogte te zijn van de stand van zaken met betrekking tot de huisvesting. Zij was bijzonder geïnteresseerd in het doen en laten van onze vereniging en onder de indruk van de collectie. Ook nadien zijn bij diverse gelegenheden contacten met de wethouder geweest. Naast de contacten met de wethouder, zijn er regelmatig formele en informele contacten met de beleidsmedewerker culturele zaken Frans Bremen. Ook met de heer Haesen van het gemeentelijk archief worden regelmatig contacten onderhouden. Uiteraard hebben de vertegenwoordigers van de vereniging met betrekking tot de huisvesting zeer frequent contact via de diverse organen die de bouw van het multifunctioneel centrum begeleiden.

Lezingen etc.: Gebruik van internet. Op 17 januari werd door Hub Dortants en Jo Schiffelers een avond georganiseerd om leden wegwijs te maken op het internet. Omdat we maar via een computer een verbinding met het internet kunnen maken, werd de instructie gegeven aan een beperkte groep. De avond telde 12 deelnemers. Eerst werd ingegaan op de opbouw van het internet, hoe werkt het en van wie is het. Een tweede deel bestond uit het zoeken op internet. Welke zoekmachine kun je het beste gebruiken en op welke manier kun je zoekopdrachten formuleren. Tot slot werd circa 1 uur geoefend door een verbinding te leggen met het internet. Het was voor de aanwezigen een interessante avond die vraagt om een vervolg. De sluiting was om 22.00 uur.

Gebruiken rond Pasen: Op 18 maart verzorgde Annie Schröder-Derks van Nostalnu een lezing met diapresentatie over de gebruiken rond Pasen. De avond was in eerste instantie gepland voor dinsdag 19 maart, maar vanwege tijdgebrek bij Annie moest geschoven worden naar 18 maart.

Helaas moesten we daardoor genoeg nemen met een lagere opkomst. Er waren slechts 20 bezoekers. Annie ging in op de tijd tussen carnaval en Pasen. Op een boeiende wijze vertelde zij ons het nodige over de overgang van carnaval naar de vastentijd en de viering van Pasen. Oude gebruiken herleefden en we konden ons allemaal wel dingen herinneren uit onze kinderjaren. Zeer interessant was ook het gedeelte met betrekking tot de paashaas en het eten van eieren en zeker ook het verhaal rond het laatste avondmaal en de kruising en met name ook de betekenis van het doodshoofd aan de voet van het kruis. Hoewel de kosten voor een dergelijk lezing altijd wat hoger zijn, zullen wij Annie in de toekomst zeker weer opnieuw uitnodigen voor een boeiende lezing. Om 22.00 uur werd de avond gesloten.

Wegwijs in het eigen archief: Op 18 april verzorgden Hub Dortants en Jo Schifflers een avond over de opbouw van ons archief. Het leeuwendeel van de avond die bezocht werd door 18 geïnteresseerden, werd door Hub voor zijn rekening genomen. Eerst werd ingegaan op het zijn van een archief en een klein stukje regelgeving op dat gebied. Daarna werd overgestapt op de opbouw van ons eigen archief en de verdeling in hoofdgroepen. Na de pauze werd een en ander verder uitgelegd door onze eigen stellingen te bekijken. Om 21.45 werd een interessante avond afgesloten.

Excursie naar het Nonke Buschke in Schinveld: Geen verre en dure excursie deze keer. Onder het motto zoek elders niet wat je eigen streek je biedt, werd op zaterdag 11 mei een bezoek gebracht aan het Nonke Buschke in Schinveld. Om circa 13.45 vertrokken we in Waubach met de auto's. Er waren 20 deelnemers met een redelijke variatie in leeftijd. Door ziekte van de heer Page ging de geplande rondleiding helaas niet door. Op eigen kracht werd een wandeling over het terrein gebracht met de gebouwen. Overal stonden gelukkige heldere verklaringen en er waren ook nog enkele mensen om extra toelichtingen te geven. De koffie en de zelf in het "bakkes" gebakken vlaai smaakten buitengewoon goed. Het winkeltje werd uiteraard ook bezocht. De zelfgemaakte stroop was helaas op. Dit kleine openlucht museum bood een goed beeld in de ambachten, gebruiken, gereedschappen en het wonen in vroegere jaren in onze streken. De deelnemers waren van mening, dat het Nonke Buschke zeker nog eens een bezoek de moeite waard is. Om 16.30 waren we terug in Waubach.

De Franse Tijd van 1794 tot 1800: Op donderdag 16 mei werd door de bekende historicus de heer L. Augustus een lezing gegeven over het eerste

deel van de Franse tijd in onze streken. De avond werd bezocht door 18 mensen. Geen te hoge opkomst voor een boeiende avond. De heer Augustus ging met name in op de periode 1794 tot 1800. Omdat het huidige Landgraaf in die tijd ook nog in aparte gebiedsdelen viel (Nieuwenhagen en Schaesberg (vanaf 1785) behoorden tot het staatse deel van het Land van Valkenburg en Ubach over Worms en Rimburch behoorden tot Oostenrijk. Ingegaan werd op het ontstaan van de plaatselijke besturen, de gevolgen voor de kerk en kloosters en natuurlijk de gevolgen voor de bevolking. Duidelijk werd dat de Fransen in feite veel goede dingen hebben gedaan, hoewel het er in de eerste jaren ook hard aan toe ging. Ook werd nog eens duidelijk dat de geschiedenisboeken van de Vaderlandse geschiedenis voor onze streek niet echt kloppen. Om 21.45 uur werd een bijzonder boeiende avond afgesloten waarbij wij met de heer Augustus hebben afgesproken, dat hij nog een avond terug zal komen voor een ander onderwerp.

Panden in Waubach en Groenstraat: Op donderdag 12 juni 2002 gaf de heer H. Goossens aan de hand van dia's een lezing over een aantal panden en de bewoners in de Groenstraat en Waubach. In feite was ons verenigingscentrum te klein om alle 54 bezoekers een goede plaats voor het diascherm te geven. Door het betrekken van de aanwezigen bij de presentatie werd de avond extra boeiend. Om 22.00 uur moest de voorzitter toch ingrijpen en de avond afsluiten. Wanneer hij dat niet gedaan had, was men zeker nog een hele tijd doorgedaan omdat men de tijd inmiddels vergeten was.

Open dag in combinatie met monumentendag en het thema handel en vervoer in de gemeente. Voor deze dag stonden een paar zaken centraal in ons verenigingscentrum. Op de eerste plaats was dat de zadelmakerij van Funs Robbertz. Verder het personenvervoer van de IAO en met name de vestiging in Nieuwenhagen van de familie Vankan. Ook ging aandacht uit naar de familie Jürgens. Bezoekers konden ook kennismaken met een proefdruk van het fotoboek van Schaesberg en daarop intekenen. Inclusief de eigen aanwezige vrijwilligers en bestuursleden telden we die dag bijna 300 bezoekers.

De mijnen gingen open en de mijnen gingen dicht: Op donderdag 19 september heeft de heer J. Jung op veler verzoek een diapresentatie gegeven over de mijnen. In Landgraaf waren in het verleden twee mijnen in exploitatie (de Staatsmijn Wilhelmina en de Oranje Nassau II). Binnen de gemeente werkten en woonden dan ook veel mijnwerkers. De mijnen

blijven veel mensen, en niet alleen de oud kompels boeien. Op deze avond zat de studieruimte dan ook weer vol met bijna 50 mensen.

De bokkenrijders: In oktober werd een extra avond ingelast waarop Louis Augustus een lezing verzorgde over de bokkenrijders. Louis dacht voor een kleine groep mensen te zullen praten, maar de zaal zat helemaal vol. Er waren 53 bezoekers voor deze lezing. Geen verhaal over leden van deze zogenaamde bende, maar veeleer de vraag of de bende überhaupt bestaan heeft en een interessante lezing over het rechtstelsel, vervolging en ondervraging in de 18^e eeuw.

Verenigingsavond: Op 8 november werd de jaarlijkse verenigingsavond gehouden met daarbij de presentatie van het Jaarboek 2002. Het bestuur zorgde ervoor dat het gebouw ingericht werd om de 76 deelnemers een goede zitplaats te bieden en uiteraard een hapje en drankje. Wiel Sijstermans zorgde met z'n voordrachten weer voor veel plezier. Het jaarboek kende een andere opmaak. Er was gekozen voor een betere kwaliteit papier waardoor tekst en foto's beter overkwamen. Het was de redactie gelukt om een boeiend boek samen te stellen met een veelheid van artikelen. Het eerste boek werd in ontvangst genomen de door wethouder van onder andere culturele zaken, mevrouw Mirjam Clermonts-Aretz.

Presentatie boek "woa is d'r Sjeet geblieëve?": Op vrijdag 29 november werd in de voormalige kinderkapel van de Petrus en Paulus kerk het fotoboek gepresenteerd over Schaesberg en dan met name de Hoofdstraat. Onder leiding van Jo Odekerken is een schitterend boek verschenen met een prima druk kwaliteit en uiterlijke verzorging. De presentatie werd bewust in een beperkte kring gehouden. Voor de verkoop van het boek had dat geen gevolg. Binnen drie dagen waren de 800 exemplaren uitverkocht. Op het moment dat de beslissing over de oplage moest vallen, wisten we dat er voor 500 boeken ingetekend was. Achteraf blijkt, dat we te voorzichtig te zijn geweest bij het bepalen van de oplage. Daarom zal nog een tweede druk verschijnen.

Geboare Verteller: Op 12 december volgde dan de laatste activiteit van 2002. D'r Platkloeb zat niet alleen in ons verenigingscentrum. 54 personen namen deel aan deze activiteit die in het teken van werk stond. Veel mensen namen geanimeerd deel aan de verhalen in het dialect en van menigeen hoorden we dat mensen al lang niet meer zo gelachen hadden. **Tot slot:** De vereniging mag terugzien op een zeer geslaagd en goed verenigingsjaar.

Opgemaakt te Heeze op 19 januari 2003. Jo Schiffelers.

Oproep: Gezien de grote hoeveelheid bezoekers is er behoefte aan baliemedewerkers op de woensdag- en zaterdagmiddag. Opgeven kan bij het bestuur.

De vrouw Tsoemmel is in koër. Vanoes 't Koërhotel sjriefst zie d'r man: "Sjat, iech bin noen veer wèche hei en bin in die tsiets de hoafsheet aafjevalle." Doe sjriefet d'r man inne brif tseruk: "Da blief nog veer wèche doa!!!"
(oet d'r Wauwel, jan '03)

"Iech han diene man an 't sjtrand jerieë, hank in hank mit ing blondine!" "Wat has doe dan verwaat? Een emmersje en ee sjupje?"
(oet d'r Wauwel, jan '03)

"Has doe al ens jerieë wie ee koafje jeboare weëd?" zeët d'r boer van de vakansboerehof an 't Sjengske. "Ne" zeët deë, "wie da?" "Ieësj kómme de vuurpoeëte, dan d'r kop, dan de sjauwere en d'r kurper en dan de hingerpoeëte." "Sjiek" zeet 't Sjengske "en weë zets dat dan tsezame?"
(oet d'r Wauwel, jan '03)

Paleografie lessen op 21jan, 25 febr, 25 maart, 29 april, 3 juni en 1 juli.

Aanvang 19.30 uur. Kosten Euro 0,50 per les.

Algemene Ledenvergadering

WOENSDAG 12 maart om 19.30

Vergaderstukken zijn vanaf 1 maart tijdens de openingsuren verkrijgbaar aan de balie.

Voor agenda zie los inlegvel

Raadsverkiezingen anno 1836

door May Quaëdflieg

Dit jaar moeten we twee keer naar de stembus. Een zakelijk procedureel bezoekje aan een van de vele stembureau's 'op g'n dörp' om aldaar je oproepkaart af te geven, op een knop te drukken... and that's it. *Qoit* was dat anders. Nee, ik doel niet op het inkleuren van een rondje, dat gefröbel met het rode potlood, maar op nóg langer geleden. Toen vrouwen nog niet mochten stemmen. En ook nog lang niet alle mannen. Nieuwenhagen telt medio 19^e eeuw ongeveer 35 mannelijke inwoners die stemgerechtigd zijn. Nog geen vijf procent van de dorpsbevolking! Ze vormen de 'happy few' die in staat zijn de census te betalen, een speciale belasting; we spreken dan ook van 'censuskiesrecht'. In 1836 zijn er dat achtendertig. En praktisch allemaal staan ze kandidaat! Iedere kiezer mag zijn stem uitbrengen op meer personen tegelijk, om precies te zijn op zóveel personen als er raadsleden nodig zijn. Overzichtelijk, een makkie, zou je denken. Niettemin – of juist misschien daardoor – zijn er in de zomer van 1836 liefst drie verkiezingsrondes nodig om de uiteindelijke raad van zeven leden te formeren.¹ Telkens gaat er wel iets mis bij het ten uitvoer brengen van de nieuwe gemeentewet. En als naderhand J.P. Kochs, de gemeente-secretaris, die met het op één na hoogste aantal stemmen ook in de raad gekozen is, door de *Commissaris van de Koning gedemissionneerd* wordt, moeten de kiezers zelfs voor de vierde keer in een half jaar tijd naar de stembus genood worden, voor het vernieuwen van een *Lid der gemeenten Raad*.²

In het dienaangaande proces verbaal, waaruit in dit verhaal regelmatig letterlijk geciteerd wordt, lezen we in alle – soms vermakelijke – details hoe men in die tijd met verkiezingen te werk diende te gaan. Allereerst dat *de burgers, bijeengeroepen door brieven van het college van B en W* – met het schrijven daarvan zal J.P. Kochs wel menig uurtje zoet geweest zijn – *ten negen uren voormiddag in de vergaderingenzaal* verwacht worden, *ter secretarie bij den secretaris Kochs*, die een boerderij annex herberg dreef op de tegenwoordige Hoogstraat.³ We moeten ons dus duidelijk een heuse vergadering voorstellen, van kiezers. Het hele gebeuren speelt zich af in met alle betrokkenen, kiezers én kandidaten samen. Alles op één ochtend.

¹ GAL, Nieuwenhagen inv. no. 984, 985, 986, resp. 14 juli, 11 augustus en 20 september 1836.

² GAL, Nieuwenhagen inv. no. 987, resp. d.d. 26 januari 1837.

³ Het in de jaren 60 afgebroken zogenaamde Kochshuis stond schuin tegenover het huidige zalencentrum De Brandpoort, op de plaats van het Schleckerfiliaal.

Onder leiding van een uit vijf personen bestaand 'stembureau', waar ook de pastoor overigens bij tijd en wijle deel van uitmaakt... In de zaal hangt de officiële *lijst der kiezers opgeplakt*. Achtendertig namen in totaal, eveneens handgeschreven uiteraard. Bovendien zijn de bepaalde artikelen van de gemeentewet en het strafwetboek *aan de deur van den zaal in groote letters geafficheert*.

Nadat de president van het *Kiezing bureau*, in dit geval gemeenteontvanger Jean Paul Richelme, de vergadering geopend heeft en verklaard heeft en *dat men tot de kiezing zal overgaen*, verheft secretaris Kochs zich van zijn stoel en *geeft met luidder stem afleezing van de Artikels* uit het strafwetboek en de gemeentewet. Precies dezelfde die bij de ingang 'geafficheerd' hangen. Maar ga dát bij aankomst maar eens allemaal uitgebreid staan lezen terwijl binnen een pint op je staat te wachten. Dan beter zo.

De tafel voor de president en de secretaris zijn zo opgesteld dat de kiezers *er rondom kunnen circuleren en toegang verkrijgen*. Op de tafel staat een bus met twee sloten waarvan de sleutels zijn overgegeven, *den eenen aan den heer president en den ander aan den heer Hanssen Pieter Joseph, den oudsten der Scrutatooren*. Maar toch, je kunt niet voorzichtig genoeg zijn, want alvorens tot stemming over te gaan... *verzekert men zich dat de bus geen papier inhoudt*. Dan kan er pas echt begonnen worden.

De president *verwekt de kiezers op briefjes te schrijven zoo veel namen als er raedsleden te kiezen zijn, daar bijvoegende voor zoveel mogelijk de voornamen van de personen aan de welke dezelve hunne stem willen geven*. En dat is wel nodig ook, want er staan liefst zeven Römkensen op de lijst, drie Dautzenbergen, twee Borghansen en twee Pelzers!

De president *verwittigt eensgelijks de vergadering dat de stembriefjes die niet op blanco papier zijn geschreven niet aangenomen zullen worden*. Vervolgens doet hij *volgens de officieele lijst de nominaele oproeping der kiezers in den alphabetische orde. Ieder kiezer na afgeroepen te zijn geeft zijn stembriefje geschreven en toegemaakt over aen den President die hetzelfde in de bus deponeert*.

Ondertussen wordt, ter uiterste controle, telkenmale de naam van de oproepen *stemmende door de heren Lion Huber Dautzenberg en J.P. Kochs op twee afzonderlijke lijsten genoteerd, die na afloop door de scrutateurs, de leden van het stembureau, ondertekend worden*. Maar dan zelfs zijn we er nog lang niet. Luister en huiver over de allengs voortschrijdende mate van zorgvuldigheid.

De lijst der kiezers uitgeput zijnde, wordt er eene nieuwe oproeping gedaen voor de kiezers die niet tegenwoordig zijn. De nieuwe oproeping geeijndigt zijnde vraagt den president aan de vergadering of er nog kiezers zich bevinden welke niet gestemd hebben.

Namen der Verstorbenen des Kindes

hanttekin der Kinder

Jansen Peter Joseph XX

Keyl Peter matthias Joseph XX

Koch Peter Peter XX

Landellmanns albert

Mester martinus XX

Peller Peter Hendrik

Peller Caspar

quackert Peter Peter

Römkens Joh Simon

Römkens hofmann XX

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

verklaart Niet te kennen

Koch Peter Peter

Koch Peter Peter

Peller Peter Hendrik

Peller Caspar

quackert Peter Peter

Römkens Joh Simon

Römkens hofmann XX

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

Römkens Peter Joseph / hofmann

De Ghesellen

We hebben een zeer waardevolle aanvulling uit het archief van de Ghesellen ontvangen van Dhr. J. Beckers (oud bestuurslid van de Ghesellen). Onderstaand toneelstuk is letterlijk overgenomen door Stef Moonen uit deze nieuwe aanwinst. Ik wens jullie veel leesplezier.

ING TV-REPORTAGE

Personen:	Reporter	J. Souren
	Willemse	Eug. Boermans
	Vrouw Willemse	G. Logister
	Pieterse	J. Beckers
	Vrouw Pieterse	W. Das
	Klaasen Senior	H. Opgenhaffen
	Klaasen Junior	P. Brouwers

1^e TONEEL - Voordoek

Repo: Dames en Heren toeschouwers, wij bevinden ons op het ogenblik met onze reportagewagen in Kerkrade, een klein plaatje in het Zuiden van ons land, waar op het ogenblik het Wereld Muziek Concours plaats vindt. In het plaatje zelf merkt men, weinig van dit gebeuren, omdat het concours grotendeels plaats vindt in een grote tent in een park. Op een pleintje in het dorp zelf bevindt zich nog een biertent, waar duizenden liters bier verzwolgen worden. Om U een indruk te geven van dit concours zullen wij enkele inboorlingen van het plaatsje zelf aan het woord laten. Daar komt een klein mannetje. Héé meneer ...!

Will: Ja jong, wat mos doe?

Repo: Meneer, ik ben reporter van de AVRO en U zoudt mij een genoeg doen als U enkele vragen zoudt willen beantwoorden. Wat is Uw mening over het Wereld Muziek

Concours? Komt U een beetje dichter bij onze repartage-wagen (af).

Klas: (op - kijkt toe)

Will: Ha, Klaasen (komt weer op). Has doe dat gezieë? Dat woar i nne van de AVRO

Klas: AVRO?

Will: Joa, van 't Nederlands Televisie Gesticht. Ze hant mich geïntervieweerd uuver 't Wereld Muziek Concours.

Klas: Dich? Wienie? Noe juus? Weasj doe oetgezonde?

Will: Dize oavend noa 't weerpraatje hang ich i gen lof. Kuns doe kieke? Kiek de vrouw hat och nog verjoardaag, dat wead gezellig.

Klas: Good, da bin ich um 8 oer bej dich.

Will: Okee, dat stuuts doe mar mit inne voet tege de duur.

Klas: Woarum stoete? Ich kan toch kloppe.

Will: Wie, doe wils toch nit mit leag heng koome? Alzoeë, pes geliek. Da kans te laache! Salut!

2^e TONEEL - Huiskamer (TV-toestel)

Vr.W: Noe zet dich toch ins ruijig maan. Doe wirks mich op de nerve. Doe bis joa gans opgereech.

Will: Darf ich opgereeg zie wen ich vur der televisie kom. Stel dich ins vuur, geliek gon ich noa de loch in, daan haang ich in der eter. Wea wit, mesjien bin ich mich noen al durch de etergolve ant vreenge.

Vr.W: Mar maak dich toch nit zoeë nerveus.

Will: Die TV-sterre zint nui nerveus. Kiek mar ins noa der Prof. De Kwaai: bibberwangetjes.

Vrouw, dizzen oavend kom ich in doezende hoeskamers:

Willemse te land, ter zee en in de lucht. Wat zalle ze op gen koel opkieke.

Vr.W: Wat has doe nui an dea keal gezaag?

Will: Dat weet ich nit mie. Mar de luuj laache zich kapot.

Vr.W: Wat bis doe mit nui die steul ant sjelepe?

Will: Wie, der Pietesj kunt och kieke, en der Klaase han ich och oetgenuudigd. Doa belt 't. Kiek ins.

Piet en Vr.Piet op.

Piet: Ha, dea Willem (klopt op de schouder). Dag mevrouw, maag ich uch feliciteren mit ugge verjoardaag en mit 't succes van der maan.

Vr.P: Proficiat Annie, vier hant dich og get mitbraag.

Piet: (reikt 2 bloemen over) Hulde!

Vr.W: Nee mar, dat is te veul!.....

Will: Nee zeg, dat mot ier nit doe, dat is mit geld werpe!...

Piet: Ich bin benujd Willem was doe an der TV vertels.

Will: Ich han 't och nog uuver dich gehad.

Piet: Wat, kom ich och nog draa? Wat has doe verteld?

Will: Dat weet ich nit mieë, mar 't is good. Doe kans laache! Ich bin de nuj TV-ster. 't Aanger joar sjikke ze mich mesjien noa 't Song-festival in Knokke.

Piet en Will zingen: Vader, waar is moeder gebleven... ..

Will: Zet uch.
(er wordt gebeld)

Will: A, dat zal der Klaasen zie.

Klaasen en zoon op.

Klas: Daag Willemke en Vrouw Willemke. Proficiat.

Will: Wea is dat?

Klas: Miene zoen. Junior, wat zeas te?

Juni: Ahoi!

Klas: Haha, hea zeat Ahoi. Woa holt hea 't vandaan! En dat zoen, is der beroemde nonk van der TV.

Juni: Daag tant. Hé, ich ving die tant veul leever.

Will: En wat hat 't menke bej zich?

Juni: Gebakjes vur de tant. Proficiat tant (zoen).

Will: Wat inne play-boy.

Klas: Nog mieë bezeuk? Maag ich mich bekind make. Klaasen en zoon.

Piet: Pieterse en co.

Will: Ja jong, huuj steet ing nuj TV-ster an 't firmamant. Ze hant mich ontdekt.

Klas: Ja zoon, dat is inne artiest.

Juni: Maag ich noen effe, pap?

Vr.W: Ocherm, der jong mot.

Will: Gank mar effe boete op 't hōfke.

Klas: Nee, hea broek nit. Hea hui geer ing handtekening.

Will: Ah, da koom mar jungske. Woa mot ich tekene?
 Juni: Hej nonk, oonger Gerrit de Stotteraar.
 Will: Wat inne leuke jong. Dat is inne vur 't ballet.
 Juni: (trekt laken onder glaasjes uit)
 Allen: Bravo, wie besteet 't, ect
 Klas: Ja, dat is de iesjte kier dat 't um lukt.
 Will: Wie laat is 't noen?
 Vr.W: 8 oer gewes.
 Will: Da gauw, noe kunt 't. Let op luuj, noe kom ich.
 Repo: Dames en Heren, wij bevinden ons hier in een klein straatje in een achterbuurt van Kerkrade.
 Will. En Vr.Will. bekijken elkaar; (Will. draait nerveus op stoel).
 Vr.W: Wat moos doe doa doeë?
 Will: Toebak hoale.
 Vr.W: En wat is dat vur een vromusj?
 Will: Miss AVRO, van der TV.
 Repo: Daar komt een klein mannetje.
 Will: Kiek, doa kom ich....
 Piet: Hitchcock oane boek.....
 Repo: Meneer, mogen wij Uw mening over het WMC?
 Will: Dames en Heren kijkeraars en luisteraars. Ik vind dit concours uit muzikologisch en peadagogisch standpunt, ook voor culturele betekenis, een sociologisch en lakserend economisch gebeuren, ik vind dat ze dat dökser moesten doen.
 Piet: Doa sjanap ich nieks van was doe doa vertels.
 Will: Noe, wies doe 't zes, ich och nit mie.
 Repo: Uzelf zult wel iedere avond op dit concours zijn.
 Will: Nee meneer, ik ben maar een gewone mijnwerker ziet U, wij hebben geen poen. De tent is alleen voor dikkoppen.
 Repo: Juist juist, dit is te duur voor de gewone man. Maar U vindt zo'n feest toch wel mooi in uw dorp.
 Will: Meneer, Kerkrade is een stad.
 Klas: Bravo!
 Will: Kijk meneer, wij hebben ook nog een Beyerische tent. Daar geeft U een gulden voor een pot bier. It is wel een grote pot; en daar is moeziek bij van een Beyerische kapel uit Nulland.
 Repo: Nulland, ligt dat in Beieren?
 Will: Haha, nee meneer, in Kerkrade.

- Repo: Dus U hebt verder geen bemoeienis met dit Concours?
- Will: Nee meneer, wel mijn buurman Pietesj. Die zit op het Buro Huisvesting. Die zit daar dag en nacht.
- Repo: En dat doet hij met plezier?
- Will: Nou meneer, daar zit ook nog een telefoniste. En of hij dat graag doet, dan moet U die telefoniste maar eens vergelijken met de vrouw van Pietesj.
- Piet: Zaag televisiekruk, noe gees toe toch te wiet.
- Will: Ich woos toch nit das doe de vrouw mitbraags.
- Repo: En Uw vrienden?
- Will: Ik heb maar een vriend, eene Klasen, en die ligt altijd in de wietschaaf; die verzuipt kats en kogel, en zijn kinderen hebben geen hemd aan hun ... dinges.
- Klas: Noe geet mich de piep oet.
- Juni: Vader, drink toch niet meer! (op de knieen).
- Repo: En U zelf, bent U meestal thuis in de weekends?
- Will: Thuis, hahaha, nee, dan ga ik naar de marsjwedstrijden; daar zie je die Amerikaanse Pin up Girls. Die gooien met de benen, en dat is wat anders dan thuis de vrouw met afgezakte kousen achter da stofzuiger zien marscheren.
- Vr.W: Wat! Doe elf-trappe-gezicht. Mich zoe in 't publiek blamere!
- Will: Dat han ich nit gezaag!
- Piet: Dat deet de duur tow.
- Klas: Ongesjoefd! Koom Pieterse en co. Hej blieve vier nit langer. (neemt bloemen mee)
- Vr.W: En ich blief och nit mie, televisiekwas.
- Will: Woa gees doe daan hin?
- Vr.W: Noa de mam!
- Juni: (komt terug en pakt koekjes terug..... weer af)
- Will: Wat is dat noe, lot ier mich nui alling. Mar da geet der TV och de duur oet. Dat is nep.
Die rapportage woar nep, en dea reporter woar gans nep
(Repo slaat door TV-scherm, schiet, donker)

EINDE

Origineel raambiljet uit de vijftiger jaren.

“Herinneringe oet Brokkelze”

(Rimburg heet in de volksmond Brokkelze)

Jean Paulssen

In de 50-er jaren kregen we op zondagmorgen vaak bezoek van Frans Vreuls. Na de vroegmis van half acht at hij bij ons een boterhammetje mee in afwachting van.....”de doeve”. Hij had vroeger zelf duiven gehad, kon dit om de een of andere reden niet meer en kwam als “ouwe doevepiet” bij ons thuis “noa de doeve kieke “. Mijn vader, “d’r pelies Paulssen”, had heel goede reisduiven en was een bekend kampioen in de Limburgse duivensport. Zodoende was er, op wedstrijdzondagen, veel aanloop bij ons aan huis. In afwachting van de komst van de duiven zaten we in de tuin naar de lucht te turen en werd de tijd gedood met verhalen. Frans, lurkend aan zijn “ouderwetse, lange, kromme” pijp vertelde de mooiste en vooral sterkste verhalen over de mijn, de duivensport in zijn tijd en zijn andere grote passie van vroeger, nl. de jacht “op d’r das”. Wij, als jeugd, hingen aan zijn lippen.

Frans had graag een borreltje, dat hij steevast na afloop ging nuttigen in café Wiel Gillissen. Moest hij te lang wachten op de komst van de duiven, dan ging hij er alvast wat eerder heen. We hadden vaak de indruk, dat het “dove kieke” een excuus was om zijn geliefde “druupke” te kunnen drinken. Wel moet worden opgemerkt, dat hij in de late middaguren vanuit het café kwam informeren : “wie laat gedriënd woar ?” Natuurlijk om zijn late aankomst thuis te kunnen “verdedigen”.

Frans werd op 29-3-1888 in Waubach geboren en trouwde op 12-9-1913 met Anna Maria Josepha Wassen (’t Zeefke) uit Rimburg. Het gezin woonde laatstelijk Brœkhuizenstraat 21 (“onge aan ’t bergsjke”). Daarvoor runde hij op nr. 19 een café. Er werden 4 dochters geboren : Maria, Lieske, Käthe en Tiny.

Frans was mijnwerker, hij had 2 broers, Piet en Hub, en 2 zussen. Zijn zus Anna Maria Catharina was gehuwd met schrijnwerker Peter Schopen. Zijn andere zus Anna Maria was getrouwd met Johan Nickel. Uit dit huwelijk stammen de bekende muzikale zonen Hans(overl.), Hub(overl.), Frans en Piet, alle vier steunpilaren van de plaatselijke fanfare Victoria, vroeger en ook nu nog. Frans Nickel is thans 67 jaar lid, Piet Nickel bijna 60 jaar.

Piet Vreuls was eveneens een bekend figuur in Rimburg en stond bekend om zijn krasse uitspraken en bijzondere kijk op het leven. Hij woonde naast broer Frans.

Een van de ware gebeurtenissen uit het kleurrijke leven van Frans en Zeefke heeft hij op een van die bewuste zondagmorgens verteld en ik heb die jaren later in een voordracht verwerkt.

Deze werd in 1991 (met zang) door de Brokkelzer Hobbyzengere voor het voetlicht gebracht tijdens de revue "Va hatse oet Brokkelze" b.g.v. het 100-jarig bestaan van Fanfare Victoria. Het gaat over de geit van Frans en Zeefke, hoe die op een ongewone en jammerlijke manier aan haar eind kwam en de gevolgen daarvan.

"de geet van d'r Frens"

(vuur de luu va Brokkelze en umsjtriëke)

Vier gont uch noen berichte
uever ing woar gebuuerde gesjichte.
Lang geleije is 't woa vier va kalle,
dat dit in Brokkelze an de Worm is vuurgevalle.
Doa woënet doe d'r Frens mit zieng vrouw,
onger an 't bergsjke, dat wete vier genau.
't Zeefke houw geer get in d'r sjtal
vuur de vrisje milk, dat sjnapt ier wal.
Ing richtige kow die woar te duur,
dus doa woar d'r Frens nit vuur,
dan moët hee sjpare:....grossche en knepkes,
hee wesselet die liëver um in sjnepskes,
't woar bekend...d'r Frens dee houw hem geer
va jonge kloare, via eëls tot beer.
Toch kroog 't Zeefke noa lang gezever heure zin
't koam wirkelik get d'r sjtal erin,
't woar ing geet zoe wit wie sjnei
wie sjun en kreftig sjtong ze derbei.
Marie heesjet ze en nog zoë jongk,
dat zoogste an de heure en de teng in d't monk,
wiër inne sjunne lange tsiek.....
die geet woar klasse, die geet woar sjiek,
't deer vroot alles, 't houw gowwe appetiet
nee, nee, dat gitje wole ze nòets mië kwiet!

Evvel op inne murrege zaat 't Zeefke gans versjrikt:

"Frens, os geet deet raar, die gevilt mich nit,

die sjpringt en sjtuuët , kiek ins wie die hellt
 ich geleuf ziëker, dat dat deer get felt!"
 D'r Frens, als sjpecialist in allerhande zake
 zaat: "Dat hat get mit d'r seks te make,
 die geet die wilt oet 't hok,
 die geet van os..... mot noa d'r bok!
 Dat kost ing Mark doa dat plezeer,
 evvel dat is waal 't betste vuur 't deer!
 Ich weet inne priesbok te zitte in Neuenage,
 mit dem mot os Marie 't mar ins wage!"
 Zoë tranpelet d'r Frens uever de sjtroat,
 de Mark iggen tesj, de geet an de koad.
 Oppen Heuf, hinger ing deuëre hegk
 hoëte ze 't sjnoeve van d'r bok van d'r Sjeck..
 Dat dee ouwe uuëm hun graat moet wiettere
 't gitje begoës te razele en te ziettere.
 "Nee",zaat d'r Frens, "dee bok dat is ing krak,
 dee kunt bij os Marie nit an d'r bak,
 vier gont noa d'r Sjeik va Neuenage,
 dat is pas waar vuur het geld, of wie mot ich 't zage!"
 D'r weg woar langk, de zon sjtook fel,
 d'r Frens gong richtig durg ing hel,
 d'r sjtub dee sjoeret in de keël
 die verrekde zon, ...wat ee gekweël,
 In gedanke sjweëvet vuur hem hin en heer
 ee sjun getapt, lekker keul putje beer!
 "Pak mich", zaat "t,"pak mich dan!"
 doe kapituleret ozze Franseman.
 't Woar in de Grunsjtroat, in ing bekinde tsiep,
 doa woed 't ee noa 't angert eringekiept.
 De bewuste Mark woëd klinger en klinger
 de geet koet fleute noa de te make kinger!
 Al rook noaderhank d'r Frens ziene oam ee bietje sjterk
 't Zeefke hat van de mislukte koppelarij nieks gemerkt.
 Vuur d'r Frens woar d'r daag gesjlaagd.....
 evvel os erm geet.....die bleef nog maagd.
 Noaderhand hat 't Zeefke wal gesjpeculeerd
 woa d'r nachwuchs bleef van hun levelingsdeer,
 want bij 't Marie, doa doog zich nieks,

die Mark is fleute, daat 't, wat inne wieks!
 Mar zie, noa ing besjtimde tied,
 kroog de geet werm derzelfde appetiet.
 ,t Zeefke houw 't noen zelf in de sjmies,
 't wos zoëgaar nog d'r liebespries.
 "Noa d'r bok Frens mit os Marie,
 ing Mark probere vier nog mit die prie!"
 D'r Frens daat an de vurrige kiër,
 hopelik belandet hee noen get wiër.
 Dat lukket bis.....de wiëtsjaft dermoa,
 mit de broedsrees van de geet woar 't openuijs gedoa,
 "van die Mark", hoëdste d'r Frens hellop dinke,
 "kan ich mich bes ee beerke drinke...
 lek mich in de tesj, dat 't verrekt,
 vuur nuuëge grossche krien ich die geet och nog gedekt!"
 't Liebesgeld woëd och noen werm minder,
 en.....d'r Frens zie moelwerk ummer sjtilder,
 't Zeefke koam 't noen te wete,
 went hee dran daat begoes hee al te sjwete.....
 twië kiër noa heem mit inne volle kop,
 twië Mark oetgegeve en nog ging jonge op....
 En zoë woar 't, hee kroog d'r wink va vuuëre
 Inne hoop vliddigs, nit um aa te huuëre...
 "Mot dat noen op dis maneer...
 kanste dan nit oane beer?"
 "Zeefke, Zeefke", sjmeichelet hee, "t woar ing liër!"
 hee woar inins nuchter en dat op inne kiër.
 't Woëd nog erger, d'r volgende murrege,
 doe vool ozze man oet Brokkelze richtig in de zurrege.
 Iesj hant ze de geet in de weij gezocht.....
 gevonge woëd ze in d'r sjtal, mit de puuëd in gen loch !
 Doe woëd 't Zeefke pas richtig koad
 En d'r Franswa...dee zaat gee sjtom woad.
 "Eëzel, gont dich de oge nog nit oape,
 huijste die Marke mar nit verzoape,
 doa sjtomme zukkezeumer, doe has 't bedorve,
 os geet, os Marie, dië is va Liebeskummer gesjtorve !!!!!!"

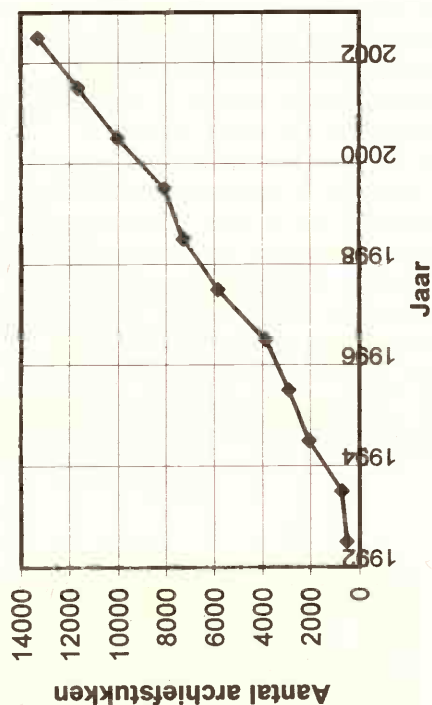
Noa al dee krach en dat gebulder,

sjleep 't Zeefke va noen aaf onger de panne, oppene zulder.
 D'r Frens loog alleee in 't echtelijk bed
 hee hool zich koesj ,en beënet zich get
 tot d'r Gerardus va Wittem.....en kiek.....'t gebed woëd verhuuerd,
 loester mar ins, wat wiër is gebuuerd.
 Op ing nach,wie hee onruijig loog te sjloape,
 Gong gans sjtil de sjloapkamerduuër oape.
 D'r Frens dee vluugt gans versjrikt rechtop,
 ziet in 't duuërgesjpan 't Zeefke mit inne roë kop
 "Wa,wa wa ", wilt hee zage,tsemmelik koad
 "Monk hodde", zeet 't Zeefke , "ich han 't woad.....
 os geet koët nit derteëge, allee in dat hok.....
 die gong pieteweij op bij gebrek an inne bok.....
 en doe....doe beziks mich noets mië, da witste besjeet...
 of huijste geer, dat 't mich graät zoë gong wie os Marie, die errem
 geet.....!!!!

Inventarisopbouw archief OCGL

Inventaris opbouw OCGL

Datum telling	Aantal archiefstukken	Groei in genoemd jaar
31-12-92	531	531
31-12-93	728	197
31-12-94	2046	1318
31-12-95	2906	860
31-12-96	3878	972
31-12-97	5852	1974
31-12-98	7287	1435
31-12-99	8078	791
31-12-00	10039	1961
31-12-01	11639	1600
31-12-02	13310	1671
Gemiddelde groei vanaf 1992		1210
Gemiddelde groei vanaf 1997		1572

D'r Òptòch van 't vurrig joar

Vieër sjtoonge te heengele va ee bee óp 't aangert,
Heë zów um twieë oeër beginne,
Mar nóch ummer nieks te bekinne.
Òp ins inne motor mit dróp inne verklijde plies,
Get was te nit gidderdaag zies.
D'r Joep koam óp inne róller, vóller wie vóller,
De luuj hoole zich d'r kóp vas,
Wat houw deë gek ing sjpass.
De Harmonie in kloonepakke houw 't good te pakke.
Doew ee loak nit te kót, want ich moos goa doeë
Wat gidderinne mót.
Inne Einzelgänger deë vur hobby deëredokter is,
Woar heë ins nit derbij dat woar dat ee gemis.
Óch d'r Jo mit baat is wer doa,
Wie kriet heë dat toch ummer kloar.
Inne groeëte waan mit jónge en meëdjies dróp,
Nöj mit ing flesj beër an d'r kóp.
Ze sjtoonge óp hausmoeziek te sjreije en te sjpreenge,
Dat woar gee zeenge.
Òp inne waan sjtóng d'r road van ellef.
Ze woare noa gidderinne an 't winke,
Ich kank gee miensj, ich moos mich goot bedinke.
De Sjpinneköpkes, UNSkes, SVN, Olympia, Silvia,
Alle Sjoële, Panta Rei ze woare nöj derbeij.
Doew koam de Fanfaar ze bloazete zich de loonge oeët gelieëf.
D'r Prins hoeëg óp inne waan, noa gidderinne
Te winke, minute lank, graat of heë gidderinne kank.
De 4^e meëds sjtont vieër wer te heengele
Va ee bee óp 't aangert.
En gónt effe noa binne went 't nuëdig is.

Fibberwaar 2003

Sjef Erens

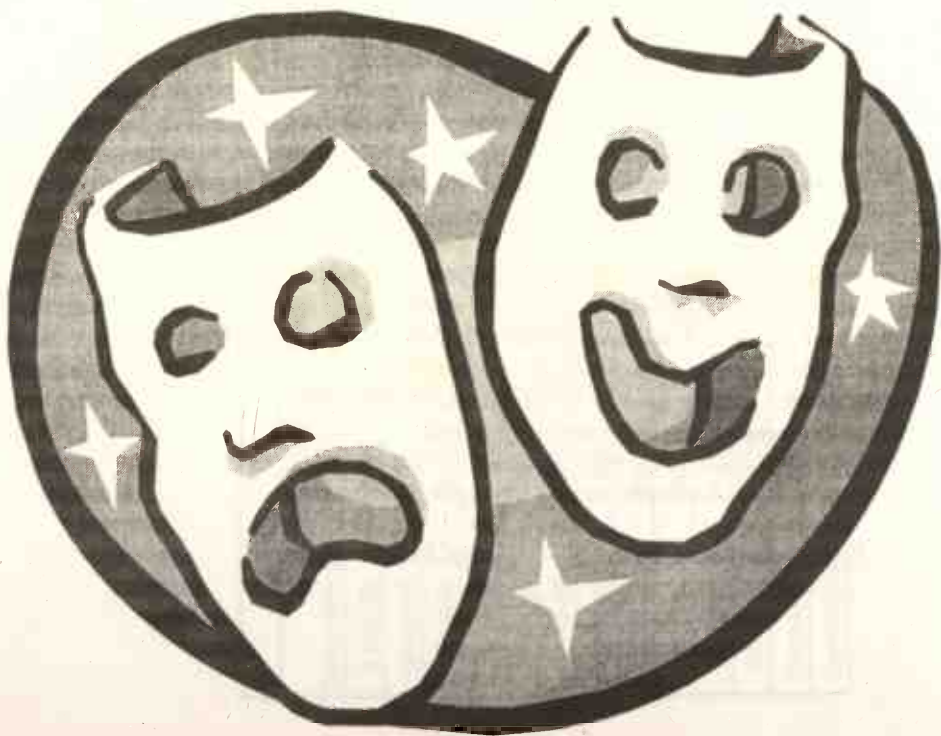
Zitse drei jungsjer bijee, zeët d'r inne: "Miene pap is flot, deë hat inne Porsche deë vieërt mit 180 de autobaan eróp en eraaf." Zeët d'r tswaide: "Miene pap is piloot deë vluugt in inne F16 dreimoal durch de jeluidsbarriere." Zeët d'r dreide: "Miene pap is nog flotter, deë wirkt bij de Licom. Deë mot bis veer oer wirke en is al um drei oer heem!!"

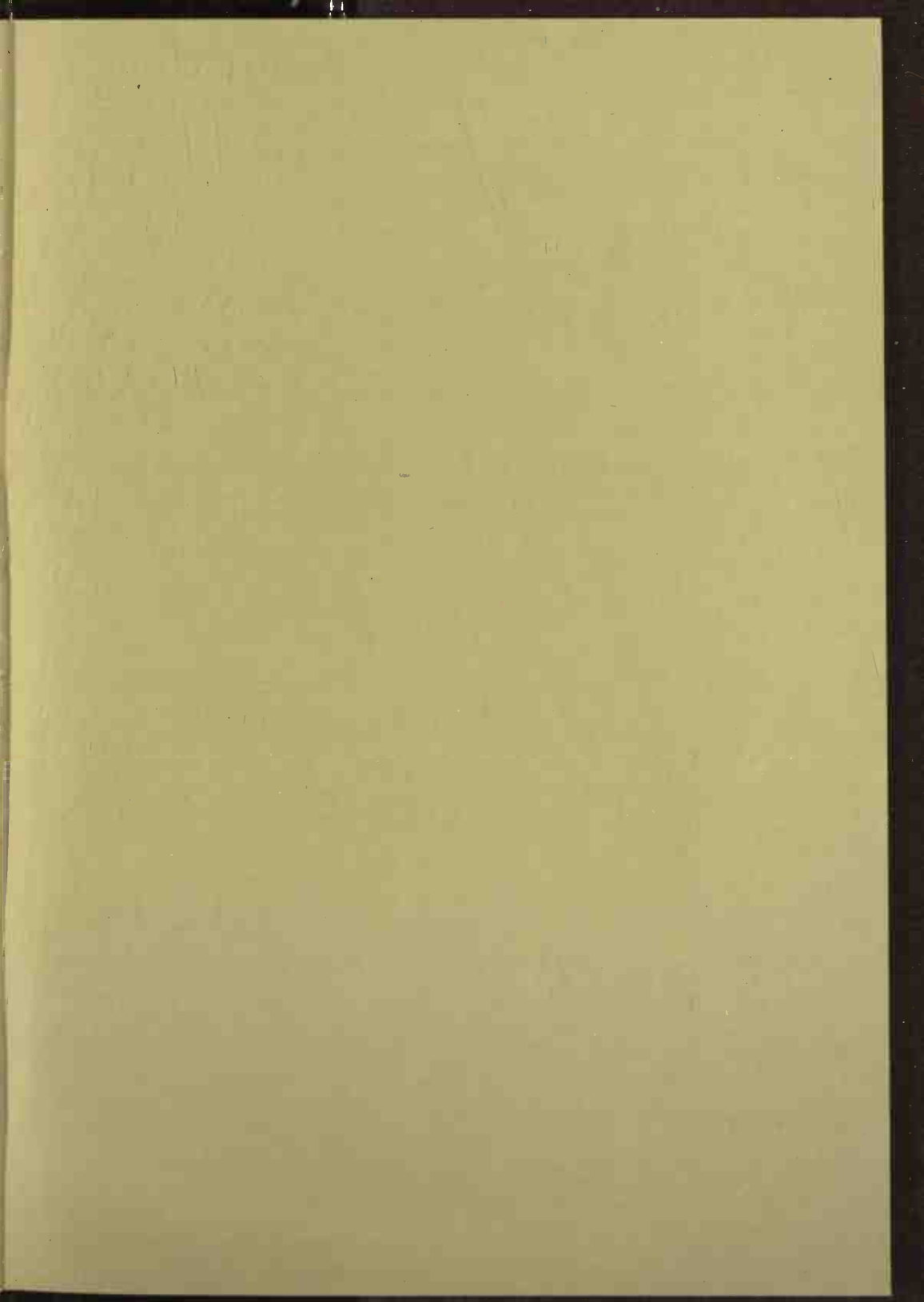
(oet d'r Wauwel, jan '03)

Tswai honder sjtund vuur de etalaasj van d'r Blokker noa eierdupjer tse kieke. Zeët de eng an de anger: "Sjieke kingerweëns hant ze hei!!"

(oet d'r Wauwel, jan '03)

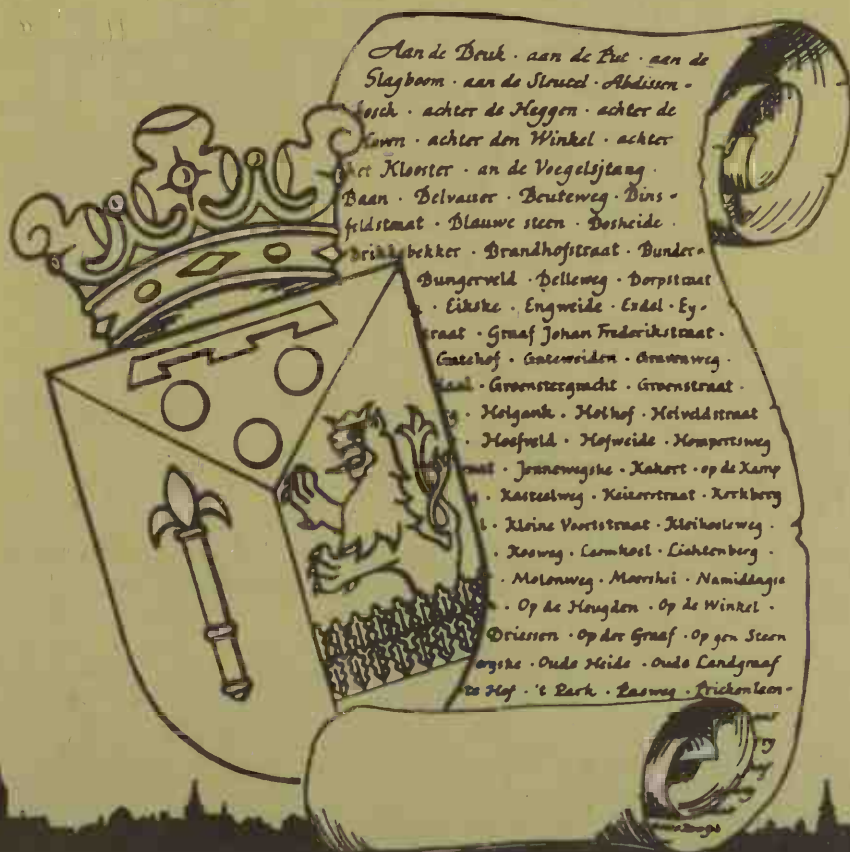
SJUN VASTELOAVEND DAAG!!!

O C G L

Bulletin

Contactorgaan van de Heemkundevereniging
 Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

19^e jaargang nr 2 2003

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter	J.Schiffelers, Lokert 9, 5591 NB Heeze, 040-2262936
Secretaris	J. Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 NM Landgraaf, 045-5320179
Penningm.	M.J.Offermans Schoolstr. 88 6374 GZ Landgraaf, 045-5314079

ALGEMEEN BESTUUR

Bulletin/Jaarboek	H.A.Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876
Archief/werkpl.	S.H.P.Moonen, Oude Landgr.62, 6373 BB Landgr 045-5319114
Platkloep	A.J.H.Heinen Schoolstr. 86 6374 GZ Landgraaf, 045-5312230
Geneal/Waubach	H.Dortants, Eijgelsh.weg 25, 6374 KB Landgraaf, 045-5315315
IT en autom..	E.Willemsen, Bungweg 4, 6374 JT Landgraaf, 045-5325488
Culturele raad	J.J.H.Rietveld, Clausstr.22, 6373 JR Landgraaf, 045-5311415

BESTUURSADRES

Op de Heugden 28, 6371 NM Landgraaf tel 045-5320179

REDACTIEADRES BULLETIN EN JAARBOEK

Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

CONTRIBUTIE O.C.G.L.

Individuele leden	€ 16 euro per jaar
Gezinslidmaatschap	€ 19 euro per jaar
Jeugdlidmaatschap	€ 5 euro per jaar pas studiezaal inbegrepen
Toegangspasje werkpl.	€ 9 euro per jaar

BANKRELATIE

Rabobank Landgraaf rek.nr 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf

VERENIGINGSGEBOUW

Kloosterstraat 19, 6374 EN Landgraaf 045-5322820 (tijdens studiezaal)

E-mail-adres: OCGL @ het net.nl **Website :** www.heemkunde-landgraaf.info

VASTE OPENINGSTIJDEN STUDIEZAAL

Woensdag en zaterdag 13.00-17.00 uur

Na kenningsmakingsbezoek toegangspasje verplicht

Het Bulletin verschijnt 4 x per jaar.

Losse nummers € 1.50 excl. portokosten

Van de voorzitter

Iedereen die aan heemkunde wil doen hoeft zich bij onze vereniging niet te vervelen. Voor elk onderwerp is er een grote collectie informatie aanwezig. Op woensdag- en zaterdagmiddag is het gezellig druk in ons studiecentrum. In een gemoedelijke sfeer wordt onderzoek gedaan en onderling worden gegevens uitgewisseld of wordt elkaar geholpen.

Misschien is dat ook de reden waarom het aantal leden van onze vereniging blijft groeien. We zijn de 270 leden inmiddels al gepasseerd.

In de afgelopen periode is een druk programma gepresenteerd. Elke maand was er wel een lezing met tussen de 35 en 55 bezoekers. Een nieuw fenomeen is het programmaonderdeel "Heemkunde on tour". In samenwerking met de heer Jung heeft Jack Lussenburg het voortouw genomen om op verschillende plaatsen in de gemeente een diapresentatie te houden over de mijnen. Ook die avonden trekken veel belangstelling.

De verhuizing naar Nieuwenhagen blijft de nodige aandacht vragen. Met name Hub Dortants en Stef Moonen houden zich daarmee bezig. Telkens opnieuw is het meten en passen. Hebben we genoeg nieuwe rekken om de collectie onder te kunnen brengen. Als blijkt dat de beschikbare hoogten in het nieuwe gebouw weer enkele centimeters lager zijn dan de stellingen moet daar weer iets op worden verzonnen. Het probleem kan gelukkig gedeeltelijk bouwkundig worden opgevangen. En zo blijven we bezig.

Naar het zich nu laat aanzien zal de zadelmakerij behouden kunnen blijven voor Landgraaf en zal zij zeer waarschijnlijk worden ondergebracht in een nieuw in te richten particulier museum binnen onze gemeente. Wanneer dat lukt, is dat in elk geval een zorg minder.

Dankzij bemiddeling van Maurice Stevens konden de oude bureaus in de studiezaal vervangen worden. Ook kregen we een aantal nieuwe stoelen en tafels. De tafels hebben we even opgeslagen om pas in het nieuwe gebouw te gaan gebruiken. Maurice willen we hier in elk geval nogmaals van harte danken voor zijn bemiddeling.

Via Wiel Miséré hebben we ook van het CBS kasten en kaartmateriaal ontvangen waaronder een nieuwe kast voor de kaarten en een zware brandwerende kast voor het fotomateriaal. Wiel bedankt hiervoor.

Onze vereniging is niet een instelling die met regelmaat bezwaarschriften bij de gemeente indient over bestemmingsplannen en ruimtelijke ontwikkelingen. Naar aanleiding van het verschijnen van het ontwerp

van een structuurvisie heeft het bestuur toch gemeend om een zienswijze tegen de gemeentelijke plannen te moeten indienen. Ons baart met name het voorgoed verdwijnen van archeologische bodemschatten en cultuurhistorische zaken, zorgen. In de structuurvisie wordt maar minimaal op deze zaken ingegaan. Het Verdrag van Malta dat archeologisch onderzoek verplicht stelt wordt nergens genoemd. Ook wordt niet ingegaan op de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening waarbij juist gewerkt wordt vanuit de cultuurhistorie, bodem, archeologie, water en geomorfologie. Ook worden woningen gepland in gebieden waar in het verleden al opgravingen zijn gedaan en op plaatsen waar vermoedelijk het tracé van de oude Romeinse weg loopt. Ook het bouwen van woningen in de buurt van de ruïne van het kasteel Schaesberg en de hoeve In het Leen met het aansluitende gebied, is eigenlijk te gek voor woorden en toont eigenlijk weinig respect voor het verleden van onze gemeente. Als heemkundevereniging hebben wij in ieder geval de verantwoordelijkheid om mee te waken over het cultuurhistorisch erfgoed van de gemeente. Het bestuur zal de ontwikkelingen in elk geval volgen en daar waar nodig tijdens de procedures van de bestemmingsplannen bezwaarschriften indienen en een en ander onder de aandacht brengen van de verantwoordelijke rijksdiensten.

Ook de uitgften van onze nieuwe boeken loopt volgens planning. Hein Goossens heeft de basis klaar voor het fotoboek van Waubach en de Groenstraat en Jo Odekerken heeft de handen vol om alles weer klaar te maken voor het drukproces. May Quaedvlieg is een heel eind op weg moet het fotoboek van Onderst Nieuwenhagen dat in 2004 moet verschijnen. Hij wordt daarbij ondermeer geholpen door José Seerden en Yvonne Erens-van Haaren. Voor dit boek is veel nieuw fotomateriaal beschikbaar gekomen waarvoor het nodige scanwerk gedaan wordt door de voorzitter.

De redactie van het jaarboek komt maandelijks bij elkaar. Door het bestuur is besloten om het jaarboek ook bij Schrijen Lippens te laten drukken. Het boek wordt daardoor van een hogere kwaliteit in druk, layout en papier. Gekozen is voor het formaat van het fotoboek Schaesberg dat we voortaan als standaard zullen aanhouden. Frans Bouman van de Werkgroep Waubach hebben we bereid gevonden om het werk, dat Jo Odekerken voor de fotoboeken doet, voor het jaarboek te gaan doen. Duidelijk is in elk geval dat een jaarboek met een diversiteit aan artikelen en goede foto's een betere afname kent. Het jaarboek 2002 is daar-

door ook veel eerder uit de kosten gekomen, terwijl er nog maar een gering restant beschikbaar is.

Ook het Bulletin wordt steeds beter. Het Bulletin is niet alleen bedoeld voor verenigingsmededelingen maar ook voor interessante artikelen. Ook leden kunnen hier een bijdrage aan leveren door bijvoorbeeld eens iets te schrijven over hun eigen onderzoek of een heemkundig onderwerp waar ze mee bezig zijn.

Extern heeft onze vereniging zich de laatste tijd gepresenteerd door mee te werken aan de voorbereidingen voor de viering van Koninginnedag in Landgraaf. Een delegatie van het bestuur was aanwezig bij de viering in het gemeentehuis. De voorzitter heeft een presentatie van onze vereniging gehouden tijdens de voorjaarsbijeenkomst van de Hamersvereniging in Hoensbroek.

Duidelijk zal zijn, dat de vakanties wel voor de deur staan, maar dat het binnen de vereniging gonst van het leven en driftig gewerkt wordt aan de activiteiten die voor de winterperiode voor de deur staan.

Jo Schiffelers.

Ter nagedachtenis aan Harrie Heugen

Graag willen we hier nog even stilstaan bij het overlijden van ons lid Harrie Heugen. Van de huidige leden zal niet iedereen Harrie hebben gekend. Nadat we van Schaesberg naar Waubach verhuisd waren, vernamen we dat Harrie problemen had met zijn gezondheid. Wat aanvankelijk voor een hardnekkige griep gehouden werd, bleek uiteindelijk een ziekte met een ongelijkwaardige strijd. Harrie werd binnen de heemkundewereld van Landgraaf actief toen hij naar het zuiden terugkwam na een actieve werkperiode bij de politie in Amsterdam.

Wanneer "d'r Lange", zoals we hem plagend noemden, achter de balie als vrijwilliger actief was, was hij nadrukkelijk aanwezig en had altijd wel een opmerking of grap. Soms moest je even nadenken, was het plagend, een grap of gemeend. Hij had dan het grootste plezier.

Vele uren heeft hij achter de balie gestaan om boekwerken uit te reiken en weer op te bergen. Harrie was ook lid van de Guus Frehenstichting. Ook hier werd veel werk voor verzet. Denk maar eens aan het klapperen van de burgerlijke stand van de voormalige drie gemeenten en de bewerking van de Franse volkstelling. Uiteraard deed Harrie ook zelf veel onderzoek. Soms vloog hij even binnen om wat op te zoeken en meteen weer weg te zijn. Ook voor de Hamersvereniging was Harrie actief en vergaarde hij gegevens voor deze genealogische familievereniging.

Een stokpaardje van Harrie was altijd de vraag: "heb je dat gecontroleerd aan de hand van de originelen?" Een terechte vraag want onderzoek doen is meer dan overschrijven wat anderen uitgezocht hebben of overnemen van klappers.

Afscheid nemen doet pijn. Als genealoog ben je meestal bezig met mensen die al langer geleden overleden zijn. Door je onderzoek, doordat je probeert je een voorstelling te geven van die mensen, zijn zij niet dood voor je maar juist springlevend. Harrie beseftte dat als geen ander. Als vriend en collega-onderzoeker zullen wij Harrie zeker niet vergeten. Het bestuur was met een brede vertegenwoordiging aanwezig bij het afscheid van Harrie.

Wij wensen zijn vrouw Fatima, heel veel sterkte bij het verwerken van het verlies van haar Harrie.

Jo Schiffelers.

Op zoek naar nieuwe bestuursleden

Penningmeester

Tijdens de in maart gehouden algemene ledenvergadering is door het bestuur bekend gemaakt, dat Mathieu Offermans te kennen heeft gegeven, dat hij met ingang van 1 januari 2004 wil stoppen als penningmeester. Mathieu wil het bestuur op zich niet verlaten en wil dus ook lid van het bestuur worden. Mathieu heeft daarbij te kennen gegeven zich met name te willen toeleveren op het begeleiden van nieuwe leden. Ook de

verzorging van de inwendige mens tijdens activiteiten wil hij blijven doen. In het komend jaar zullen binnen het bestuur taakbeschrijvingen worden aangepast.

Een en ander betekent wel, dat het bestuur op zoek is naar een nieuwe penningmeester. De boekhouding wordt bijgehouden in een Excel bestand zodat kennis van een geautomatiseerde boekhouding van belang is. Omdat de geldstromen binnen de vereniging ook toenemen is het wenselijk, dat de nieuwe penningmeester in elk geval op zaterdagmiddag bij de vereniging aanwezig kan zijn om de kas van de balie te kunnen opmaken en te zorgen dat geld richting bank wordt gebracht. De aanwezigheid op zaterdagmiddag is makkelijk omdat dan nagenoeg altijd het bestuur vrijwel compleet aanwezig is, wordt spoedzaken snel besproken en opgepakt kunnen worden. Een financiële achtergrond is voor deze functie uiteraard wel gewenst.

Leden die interesse hebben om de functie van penningmeester in het bestuur op zich te nemen kunnen contact opnemen met de voorzitter van onze vereniging. Ook kan informatie gevraagd worden aan Mathieu Offermans.

Bestuurslid algemeen

Ook Hans Rietveld heeft, gelet op zijn leeftijd, te kennen gegeven aan het laatste jaar bezig te zijn als bestuurslid. Hans was met name belast met Culturele Zaken. Deze functie wil het bestuur meer inhoud geven door het opstellen van een nieuwe taakbeschrijving. Daartoe zullen dan taken die tot nu toe bleven liggen aandacht gaan krijgen, terwijl her en der ook met taken geschoven zal worden. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de taakvelden archeologie, cultuur, onderwijs, monumenten en beeldbepalende panden in de gemeente, bodemonderzoek, vrijwilligersbeleid etc.

Uiteraard geldt ook voor deze functies dat een regelmatige aanwezigheid in de studiezaal en met name op zaterdag van belang is.

Het bestuur geeft er de voorkeur aan om twee bestuursleden met een algemene taak te belasten. Het totaal aantal bestuursleden komt daarmee dan op 9. Het huidige bestuur bestaat alleen uit mannen. Het bestuur zou het op prijs stellen wanneer een of meer taken door vrouwelijke leden van de vereniging op zich worden genomen. Geïnteresseerde leden voor een functie als algemeen bestuurslid kunnen contact opnemen met de voorzitter van onze vereniging.

Eerlijk is eerlijk. Bestuurswerk binnen de vereniging is meer dan alleen maar een zaterdagmiddag of woensdagmiddag aanwezig zijn. Je moet er rekening mee houden, dat ook thuis nog een aantal uren voor de vereniging gewerkt moet worden.

Jo Schiffelers

Aanvulling op artikel over kiesrecht van dec 2002 blz 133

De verkiezingen voor de gemeenteraad voor de nieuwe gemeente Landgraaf waren niet in 1982 onder leiding van burg. Coenders, maar op 21 okt. '81; er moest op 1 jan '82 een gemeenteraad zijn.

Op 4 nov. '81 werd door de nieuwe raad samen met de gouverneur een profielschets gemaakt voor de nieuwe burgemeester, die op 18 dec. beëdigd werd in Maastricht.

Op 22 dec. werd door de nieuwe burgemeester kennis gemaakt met de nieuwe raad. 8 dec. was de laatste raadsvergadering en afscheid van de oude raad.

31 dec. was het afscheid van burgemeester Vrouwenraets en op 1 jan 1982 nieuwjaarsreceptie van burgemeester Coenders en de nieuwe raad. 6 jan. 1982 was de eerste raadsvergadering van de nieuwe raad, verkiezingen en beëdiging van de nieuwe wethouders.

Mevr. Nederpel

Inhoudsoverzicht tijdschriften

nov. 2002 t/m april 2003

De Maasgouw 2002 nr. 3

In een ruim opgezet artikel wordt beschreven de geschiedenis van de kerk Onze Lieve Vrouw Geboorte, te Kessel.

Voorts wordt in een artikel beschreven de belegering van opstandig Nederweert in 1547. De Venrayse en Oostrumse markt wordt belicht gedurende de periode vanaf het verkrijgen van de marktrechten in 1343.

De Maasgouw 2002 nr. 4

De fortificatie van het kasteel Montfort is een ruim opgezet artikel bestaande uit 8 bladzijden. Rond 1260 werd dit kasteel gebouwd. Ruim 500 jaren is het kasteel bewoond geweest. Nu rest alleen nog maar een ruïne. In dit artikel is door auteur Fedor Coenen voornamelijk gekeken naar de bouw-, her- en aanbouwheren van het kasteel in de loop der tijd.

De relatie "Kerk en Krant in Limburg" komt naar voren in het artikel van Tiek Spronck-Janssen.

Met name de rol van de redactieraad van het in Maastricht verschijnende provinciale dagblad wordt belicht. De eerste 25 jaren na de 2e wereldoorlog komen intensief aan bod in dit 18 bladzijden groot artikel.

GeneVer 2002 nr. 4

Aan bod komt in het kort de genealogie van de familie Duijckers (Duckers)

Gens Nostra nov. 2002

Deze uitgave wordt volledig in beslag genomen door de VOC. Een opsomming van persoonsnamen die in Ceylon tussen 1690 en 1787 een testament hebben opgemaakt is onder andere opgenomen. Eveneens is een overzicht van de acte van benoemingen van opvarenden van de VOC, inclusief hun rang en de geboorteplaats opgenomen.

Gens Nostra dec. 2002

Het eerste artikel van de decemberuitgave staat in het teken van de raadsels rond Riemersma. Afgevraagd wordt waarom bij de invoering van de

Burgerlijke Stand in 1811 gekozen is om de naam Riemersma te hanteren.

In een tweede artikel wordt beschreven de Dijkgraven van de Krimpenerwaard in de periode 1430 tot 1810.

Uitgebreid komt aan bod het ontstaan van de dubbele naam Steen Redeker.

Gens Nostra jan 2003

Hoe een vastgelopen onderzoek naar de afkomst van Evert Barneveld uit Hatterem weer op gang kwam, wordt ruim uit de doeken gedaan in dit artikel. Een volgend artikel gaat over de Erfpacht op erven te 's-Gravendeel.

Gens Nostra feb. 2003

In Gens Nostra wordt de geschiedenis van Jacob Kemp, chirurgijn te Tricht. De familie Kemp produceerde een dynastie chirurgijnen vanaf het einde van de zestiende eeuw. Het gehele artikel omvat maar liefst 39 pagina's.

De Bongard, dec. 2002

Het 4e deel over de kroniek en genealogie van de familie Rhoen komt in deze uitgave aan bod. Verder wordt beschreven de waarschijnlijke achtergrond van een gevonden kasboek op de zolder van een boerderij in het jaar 2000. Het betreft de boerderij De vier Morgen in D'r Broch te Bocholtz. Laatste bewoner van deze boerderij was Joseph Cristiaan Merx. Het kasboek uit 1866 behoorde ooit wellicht toe tot Paul Merx wiens naam nog heel vaag op de kist te ontwaren.

De Bongard, mrt. 2003

Deel 5 van de familie Rhoen staat centraal in deze uitgave. Opgenomen is een gedeelte van de kaart van Bocholtz uit het jaar 1910. Verderop in het tijdschrift wordt de familie Dumont beschreven. Beschreven is de streek waar de naam Dumont vandaan komt. Vanaf het jaar 1600 is er een bijna geheel compleet overzicht van alle takken van de stamboom. Dit familieverhaal is zal in enkele delen in dit tijdschrift verschijnen.

Tijdschrift Heemkundevereniging Geleen, 2002 nr. 3

De Staatsmijnen in Limburg worden uitgebreid beschreven. Alle mijnen zijn middels een foto in dit prachtig leesbare artikel opgenomen. Naast een korte beschrijving over iedere mijn worden in dit artikel kort beschreven: de vakbonden, de patroonheilige sint Barbara, de vereniging oud-mijnwerkers, de vriendenkring oud-mijnwerkers, het Barbara-comite.

Historiek 2002. Jaarboek van de vereniging Historie Schinnen

De straatnaamgeving Agnes Huyn in Amstenrade wordt beschreven. Voorts is het tweede deel van het "werk" van de beul rond 1757 in Berchtesgarden in dit jaarboek opgenomen. Beul was Franz Joseph Wolmuth. Diverse personages van beulen in Europa komen aan bod.

De geschiedenis van de fanfare St. Caecilia uit Schinnen wordt beschreven.

Onlosmakelijk met de fanfare is de familie Dieteren verbonden.

Uit de periode 1740 tot 1829 wordt de parochie Doenrade beschreven die

toen kerkelijk tot Hillensberg behoorde.

De Franse bezetting van Oirsbeek van 1794 tot 1814 wordt uit de doeken gedaan in een lezenswaardig artikel.

Ook de tweede wereldoorlog wordt aangehaald. Met name het droppen van geheimagenten wordt beschreven in het artikel "special duty".

In het laatste artikel uit dit jaarboek wordt aandacht geschonken aan de huisslacht. November was de slachmaand bij velen particulieren thuis.

Bulletin Wijnandsrade, nr. 30

In diverse kleine artikelen wordt het wel en wee in Wijnandsrade beschreven.

Zo omt aan bod: 't Sjteaveshuuske, een kort historisch overzicht over Wijnandsrade van modderhoop tot meesterwerk, het kasteel van Wijnandsrade, het wegkruisen de Bongard, 't Lindje (zowel in Wijnandsrade als Weustenrade), de Blauwe Steen. Eveneens wordt het leven van de mijnwerkersvrouw voornamelijk middels foto's ruim in beeld gebracht. Deel 6 van de serie Oorlogsdocumenten uit Wijnandsrade is ook in deze uitgave opgenomen. In een 4 pagina's tellend artikel wordt beschreven de bokkenrijderstijd van Hendrik Collaris.

Alledaagse Dingen dec. 2002

Het volkscultureel ergoed in beweging, is het openingsartikel van dit nieuwsblad. Er is een smenwerkingskoers waarneembaar tussen erfgoedinstellingen in Nederland en Vlaanderen. Enkele resultaten van deze ontwikkeling zijn in dit artikel opgenomen.

Oude landkaarten: decoratie of toch meer dan dat? leert ons dat uit deze oude landkaarten meer informatie te halen is dan zo op het eerste oog blijkt.

Archeologie in Limburg, dec. 2002

Deze iotgave start met het artikel "Het scherp van de snede". Sporen van geweld in vroegmiddeleeuws Maastricht. Een volgend artikel gaat over de Romeinse graven bij Lomm. Het archeologisch onderzoek naar de Loherschans te Belfeld wordt kort beschreven, waarna het artikel Het Belvedere Interglaciaal en de Midden-Paleolithische vindplaats Maastricht-Belvedere deze uitgave besluit.

Limburgs Tijdschrift voor Genealogie, dec. 2002

Het vervolg van het artikel Herkomst en geschiedenis van de familie Welschen en de geografische verspreiding van deze familienaam is het openingsartikel van deze december-uitgave.

Voorts komt aan de orde een artikel over Jean Pierre Bouvrie: klokkenluider op eenzame hoogte. Bouvrie was beiaardier in de periode rond 1735 in

De pastorie (gemeentehuis) aan de Bovenste Straat te Waubach. (deel I)

Bij de totstandkoming van de parochie Sint-Joseph te Waubach in 1802 was er nog geen pastorie, wel een "rectoraatshaus", dat al jaren niet meer bewoond was. De Franse bevolkingslijst uit 1796 geeft als bewoners: rector Joh.Jos.Moers, zijn zus Catharina, zijn nicht Johanna Maria Werden, koster Lambert Jacobs, een knecht en twee dienstboden. De laatste rector, Johannes Schnitzeler, had ten gevolge van de politieke omwenteling de wijk genomen naar elders. Uit de belastinglijst op ramen en deuren uit 1807 vernemen we dat het gebouw één poort en 12 vensters had. Andere documenten, waaruit we iets te weten kunnen komen over de woning van de vroegere rectoren zijn er niet. Sinds 1802 was het monumentale huis in elk geval onbewoond of misschien grotendeels onbewoonbaar. In de verwarde omstandigheden in het begin der 19e eeuw moest er van alles geregeld worden. Ongetwijfeld had men gehoopt, dat rector Schnitzeler tot eerste pastoor te Waubach benoemd zou worden, maar dat had hij geweigerd. In 1802 is hij kapelaan en een jaar later pastoor te Wylre, waar hij in 1808 overleed.

De eerste moeilijkheid voor de nieuwe parochie was de dienstdoende geestelijke. Na de weigering van rector Schnitzeler had het bisdom een pastoor, met name Dautzenberg benoemd, doch ook deze weigerde en bleef op zijn post te Bocholtz. Vooralsnog bleef het ambt van parochieherder open en een geschikte kandidaat scheen niet voorhanden. Enkele priesters uit de buurt staken de helpende hand toe. In de in 1804 aangelegde kerkelijke registers vinden we maar liefst zes verschillende handschriften. Een daarvan is van Peter Joseph Jongen, wonend in het Spaans Kentje te Nieuwenhagen en priester in de parochie Eygelshoven. Hij was wel vaker te Waubach geweest als helper van de rector vooral bij plechtige diensten. Zijn inschrijving en ondertekening komen we geregeld tegen in de doop- en huwelijksregisters.

De tweede geestelijke, die in de overgangsjaren van rectoraat naar parochie hier werkzaam is, is Johannes Joseph Werden, een priesterzoon uit de parochie, wonend bij zijn ouders in de Bovenste Straat, thans Groene Wegje 28. In 1795 was hij - na de dood van zijn vader en op verzoek van zijn moeder - als kapelaan naar Waubach gekomen om de

ziekelijke rector Johan Joseph Moers behulpzaam te zijn bij zijn werkzaamheden. In 1804 wordt hij officieel als sacerdos en deservitor (priester en kapelaan) te Waubach bestempeld.

Op 2 november 1803 kreeg de parochie de eerste officiële parochieherder. Het was Johan Petrus Kaulhausen, tot dan toe pastoor te Ruhrdorf in Duitsland. Hij werd op 3 januari 1804 geïnstalleerd in het pastorale ambt van de succursale kerk te Waubach onder het patronaatschap van de H. Joseph. Aangezien er geen pastorie was, mogen we gevoeglijk aannemen, dat hij een tijdelijk onderkomen gevonden zal hebben in een deel van het oude "rectoraatshaus".

Wegens ouderdomszwakte en gezichtsvermindering schijnt hij zijn pastorale functies met moeite vervuld te hebben, althans zo leren ons de spaarzame notities in de familieregisters van zijn tijdgenoten. De vele handschriften in de kerkelijke registers wijzen er in ieder geval duidelijk op, dat zijn gezichtsvermogen veel te wensen overliet. Uit notities van andere parochianen vernemen we dat "de desservitor in 1807 zijn functies niet meer kan waarnemen. Ene priester Schillings is de tijdelijke waarnemer met kans om opvolger te worden". Elders lezen we dat de pastoor in 1808 "wegen körperlichen und geistesschwäche nicht mehr zu diesen Ambte fähig war und abgedient hat." Tot nader orders nam de heer Werden de pastorele honneurs waar.

Het tweede probleem was het godshuis. Het kerkgebouw, de rectoraatskerk, stond reeds midden 18e eeuw omschreven als zijnde te klein; ze was in de loop der jaren wel diverse keren gerepareerd, doch van een vergroting was geen sprake geweest. De toestand van het gebouw werd in 1802 bestempeld als "bouwwallig en ongeschikt voor de eredienst". De parochie telde 895 inwoners, die allen katholiek waren. De kapel die dringend reparaties behoefde, had in zijn oorspronkelijke vorm helemaal niet het aanzien van een parochiekerk, wat voor veel inwoners een doorn in het oog was. Er moest en zou een echte, ware parochiekerk komen, doch daartoe ontbraken vooralsnog de middelen en de bouwpastoor.

Die laatste arriveerde in het jaar 1808. Het was een voormalig koorheer, de vroegere gastenpater van de abdij Rolduc. Hij heette Laurens Tilman Welter en was geboren in 1752 te Bedburg in Duitsland. Hij zou de parochie de beroemde bibliotheek met de vele oude boeken, het partikel

van het H.Kruis en een tabernakel met een kunstig, vernuftig slot schenken. Zijn grootste verdiensten lagen echter op bouwkundig gebied. Hij liet de oude kapel, met uitzondering van de toren, tot de grond toe afbreken en een nieuw schip met sacristie aanbouwen. Maar vooraleer aan dit grote werk te beginnen, moest hijzelf eerst een behoorlijk onderdak hebben. In 1805 had de gemeente met het oog op de te bouwen gemeenteschool met gemeentehuis -die uiteraard in het centrum van het dorp moesten verrijzen - een weg ter breedte van 12 voet laten aanleggen tussen de Onderste Straat (Grensstraat) en de geplande ingang van de nieuwe parochiekerk. Het was het begin van de kerkweg, die in de 20e eeuw omgedoopt werd in Kerkberg. Aan de westzijde van de kapel had men bij de start van de parochie ook een begraafplaats gemaakt. Enkele doden waren er al begraven. De nieuwe kerkweg slingerde zich tussen de spaarzame graven door naar de Bovenste Straat (Charles Frehenstraat). Het kerkhof lag aan de uithoek van een groot weiland, waarin koeien rustig graasden. Ter voorkoming dat het vee kon ontsnappen, was aan de uiteinden van de kerkeweg een stegel of draaihek gemaakt.

De vier rectoren waren allen afstammelingen van de stichters van de kapel. Daarnaast waren het zonen van rijke families, die naast hun inkomsten van het kerkbeneficie ook rijkelijk bedeeld waren met de erfenis van hun ouders. Wegens de nauwe familieband waren vele persoonlijke eigendommen ook nog eens overgegaan van de ene rector op de andere. Na de dood van de laatste priester gingen diens bezittingen over op de enige erfgenaam, namelijk zijn broer Petrus Dominicus Schnitzeler. Deze nu had de geërfde goederen - zonder er daarbij duidelijk op te letten, welke goederen tot de vroegere kapel toebehoorden en welke van zijn broer waren - bij de zijne gevoegd tot één geheel, zodat het voor het kerkbestuur van de nieuwe parochie ondoenlijk was te onderscheiden wat van de een en wat van de ander was. Aan deze verwarring waren de woelige dagen van de Franse Tijd natuurlijk ook debet geweest.

Burgemeester J.D.Reinartz, voorzitter van het kerkbestuur, bracht de zaak van de kerkgoederen in 1809 voor de rechtbank te Maastricht. De prefect van het departement van de Nedermaas liet de zaak onderzoeken. Erfgenaam Schnitzeler werd verzocht alle eigendomspapieren van zijn goederen te berde te brengen. Slechts een gedeelte van het gevraagde kon hij overleggen. De Fransen onderzochten naarstig het gebodene maar moesten tot de conclusie komen, dat vaststelling van een juiste schifting onbegonnen werk was.

Op 29 april 1809 deed het hof de volgende uitspraak:

De heer Schnitzeler moest in volle eigendom aan de kerk te Waubach, als opvolgster van de vroegere kapel en als compensatie en vervanging van de vroegere stichtingen - bestemd voor de kapel en het onderhoud van de dienstdoende geestelijke - onder andere de navolgende goederen afstaan:

1. Een deel van het huis, dat gediend had als woning van de vroegere rector en wel de beide vleugels van het woongedeelte met een oud zaaltje, een kleine schuur of stal, het pad naar de kerk en de binnenplaats of erf; het geheel ter grootte van 4 are 20 ca.

Ten gevolge van deze splitsing moest er een muur getrokken worden tussen de beide eigendommen en wel in rechte lijn vanaf de straat tot aan de grote schuur, ter lengte van tien meter en 44 cm.

(NB: Deze muur vormt nog steeds de scheiding tussen de huizen Ch.Frehenstraat 2 en 2Bf).

2. Een perceel grond gelegen tussen de kerk en het voormelde huis, groot 5 are 20 ca.

3. Een tuin ter grootte van 73 kleine roeden of 16 are 13 ca.

4. Een weiland aan de Mesweg groot 97 are en 86 ca.

Naast deze onroerende goederen moest de heer Schnitzeler ook nog ruim 6903 francs neertellen voor gedane stichtingen aan jaarmissen.

Na betaling en voldoening van het bovenstaande mocht hij zich ongestoord eigenaar noemen van al zijn bezittingen en goederen, die hij uit het erfdeel van zijn broer en ooms verkregen had. Hiermee scheen de zaak afgehandeld. Met deze gerechtelijke uitspraak kon men gaan beginnen aan de oplossing van het huisvestingsprobleem van de parochieherder. Men had nu de beschikking over een bouwplaats en een gedeelte van de oude rectorswoning aan de Bovenste Straat.

Vooruitlopend op de afwikkeling van het proces van 1809 had burgemeester Reinartz reeds op 7 juli van het voorafgaande jaar landmeter Vaessen opdracht gegeven de bouwplaats voor de nieuwe pastorie op te meten. De laatste omschreef zijn bevinding als volgt:

"Gemeten een seeker paert of gedeelte van eene behaussung mit misten, gelegen en staende tot Waubach, sullix gemeeten soo ferne als het selve in het toekomende voor Pastorael Huijs sal gebruijckt worden, regentot ter eenere sijde den voetpadt, mit die ander sijdt het offerige gedeelte van selve behaussung en misten, mit een voorhoft die gemeene straet, mit het ander hoft den hieraen aencleevenden cohl-gardt, ende ist dit deel bestaende in die geheele dreij kammeren of zimmeren mit die binnen mouren gelegene leedige plaetze of soo genomden blomengaerdngen, gelegen beneven den voetpadt, mit het daerbeneven staende gebouwe, tot wijer die scheur.

Item alnoch den ganck, mit die kammer, genompt den Daek, langs die straet, mit die jeetzege keucken, en nog mit ingemeeten daerthien voeten in die breijde van die kammër gelegen lincker sijds van selve gemelte daekkammer ende keucken voor een Phordt daarvan te maecken, en alsdan mit een geraede leijnie gemeeten tot wijer die jeetzege scheur, grot an maet bevonden dit gedeelte ofte die voorschrevene spiecificierde posten, mit paert van die jeetzege misten adt 19 roeden ende 10 voeten, en wan die phordt soude gemeeten worden op die breijde van viefstien voet, soo ist hetselve grot an maet 20 roeden."

Medio 1809 begon men met de arbeid. De parochianen rekenden het zich tot een eer om zo veel men kon mee te helpen bij de afbraak van het oude en de opbouw van het nieuwe gebouw. Veel van de vrijgekomen oude balken konden hergebruikt worden; de oude lemen muren werden geslecht en afgevoerd, boeren en knechten zorgden voor de vrachten.

Een bestek voor het nieuwe gebouw is nooit te voorschijn gekomen, evenmin de naam van de architect of de uitvoerder. Hetgeen we weten van de bouwactiviteiten is puzzelsgewijs gevonden in de zogenaamde Hausregisters of notitieboekjes van sommige families. De kerkarchieven van de jaren 1800 tot 1830 zijn helaas (op enkele acten na) niet meer voorhanden. Volgens deze dagboeken werden de stenen en pannen gebakken aan de Tichelpoelen, waar ook de stenen voor de eerste kapel in 1706 vervaardigd waren. De Naamse steen voor de raam- en

deurkozijnen werd aangevoerd te Maastricht en aldaar met paard en kar afgehaald door de Waubachse boeren.

In 1810 was de pastorie klaar, een voor die tijd groot stenen gebouw. Tot circa 1970 stond het bouwjaar nog op de poortklink. Een windwijzer op het dak vermeldde: H.M.1771, waarschijnlijk nog een laatste restant van het voormalige rectorshuis. De letter M zou dan duiden op de familienaam Moers van de rectoren of op de naam Mahr, de kóstersfamilie uit die dagen. Het bedoelde gebouw is huis Charles Frehenstraat 2, gelegen naast het in de meetacte genoemde voetpad, het Kemkervoetpad, in de volksmond "het gengsjke" geheten.

Bij de volkstelling in 1821 vinden we als bewoners van de pastorie, huis nr.103 en 104 in de Waubacherstraat (zoals de Charles Frehenstraat dan heet) : pastoor L.T.Welter en zijn huishoudsters: Maria Catharina Haanraets en Maria Josepha Janssen, beiden uit Waubach. Het huis bestond uit twee gedeelten. Achter de pastorie, met de ingang aan het voetpad, was de woning voor de kapelaan, toendertijd bewoond door de geestelijken Joh.Balthasar Hamacker en Johan Leonard Schloemer.

Huis nr.102 is dan niet bewoond, het is eigendom van Peter Dominicus Schnitzeler, die we reeds ontmoet hebben in de acte van 1809. Hij woonde met zijn gezin in boerderij Waubacherstraat nr.95 (thans huis Hennis); het voormalig rectoraatshuis bleef onbewoond. Het omstreeks 1755 gebouwd (verbouwd) herenhuis was na de dood in 1788 van bouwheer, rector Peter Dominicus Moers, nauwelijks bewoond geweest. Zijn ziekelijke opvolger, de komst en inkwartiering van de Franse soldaten, alsmede de vlucht van rector Schnitzeler hadden het gebouw doen vervallen. Het zou bijna een eeuw geen bewoners meer kennen en nog slechts dienst doen als stalling voor vee en landbouwwerktuigen.

De grond tussen de parochiekerk en de schuur van de rector was van 1835 tot 1841 zelfs kerkhof, de schuur had de functie gekregen van opslagplaats voor grafkruisen en -stenen. Tegen de noordgevel stond een groot eikenhouten kruis, dat in 1911, bij de verkoop van de pastorie, verhuisde naar de pastoorsweide aan de Kerkstraat, waar het een plaats kreeg in het aldaar gebouwde kapelletje.

Kapelaan Werden overleed in 1821. Om zijn vele verdiensten voor de parochie werd hij begraven aan de ingang van de sacristie. Drie jaar later, op 6 april, stierf pastoor Welter op de leeftijd van 72 jaar. Een

kronikeur schreef in het dagboek: *"Hij overleed in een geur van heiligheid. Stervend liet hij zich door een helper oprichten om nog een glimp op te vangen van het dierbare Kruispartikel, dat op de dag van zijn dood in processie door het dorp werd gedragen."* Pastoor Huppertz schreef bij zijn overlijden in het sterfteregister: *"Door zijn werk en met instemming van de parochianen werd de kerk te Waubach gebouwd, die hij kostbaar uitdoste, omdat hij van schoonheid hield"*.

In 1830 is de pastorie bewoond door de weleerwaarde heer Hendrikus Hubertus Huppertz, geboren te Bocholtz in 1797 en sedert zes jaar pastoor te Waubach. Het huis heeft dan nummer 102 en wordt naast de pastoor bewoond door een kokkin en een werkbode. In het achterdeel huist kapelaan H.D.Reyners en aan de overzijde van "het gengsjke" bevindt zich een dubbelwoning, waarin kommiezen of douanebeamten gehuisvest zijn.

Op 19 mei 1849 besloot de gemeenteraad enig herstel aan te brengen aan de pastorie. Er werden bakstenen en kalk gekocht en het benodigde hout werd gekapt in de gemeentebossen. Vier dagen later al startte men de werkzaamheden, die in het gemeenteverslag worden aangeduid als *"een groot herstel aan het gebouw, dat reeds meer dan 25 jaar zonder huur door de pastoor bewoond wordt. Het dak is al vier jaar niet meer bijgewerkt en daarom zijn er nu grote kosten aan verbonden."*

In 1850 is het huisnummer gewijzigd in 118. Als huishoudster fungeert dan mej. M.C. de Jong uit Nuth en de werkbode is Maria Elis. Mahr uit Waubach. Opmerkelijk is, dat de voormalige rectorswoning, huisnummer 117, niet meer vermeld wordt.

Van het inmiddels 40-jarig oude gebouw valt in al de jaren van zijn bestaan weinig bijzonders te melden. Het was een stevig en statig gebouw, langs de straatzijde voorzien van dikke, stevige blinden. Boven de hoofdingang was een raam in Lodewijk XV-stijl aangebracht. Met de schuur, stallen, tuin en erf deed het meer denken aan een boerenwoning dan aan een pastorie en dat was het ook min of meer.

In een schrijven uit 1854 lezen we *"uit de aard der ligging van de boomgaard en de andere percelen, zeer dicht naast elkander en in de*

nabijheid van het pastoorshuis met slechts den weg tussenbeide, en na deze schikking ook nog aan het pastoreelhuis is gevoegd een dorsvloer, schuur en stallen is gebouwd worden tot verpleging en voor min of meer een enkele koe te houden, waaruit meer dan voldoende valt af te leiden, dat de percelen voor het gebruik en genot van den tijdelijken deservitor is bestemd geworden."

Pastoor Huppertz, opgegroeid op een boerengood, was bekend met land en vee. Een koe, een varken en wat pluimvee hoorden bij de woning, ze zorgden voor de broodnodige eerste behoeften van de bewoners. Aan de overzijde van de Mesweg graasde de koe in de pastoorsweide en zochten de kippen naar voedsel. In die weide lag ook het bakhuis, een gebouw dat reeds dienst deed bij de 18e eeuwse rectoren. Het duikt al op in 1732 en behoorde ongetwijfeld bij de woning van de eerste rector.

In het jaar 1861 maakt een rekening van schrijnwerker Martin Rongen van de Troereberg melding van enige reparatie *"auf die Pastorath, wo ich das Gebönn in Daek und oben der Gang und drei Dorpels geleicht habe, am Daek an die Küch am Backhaus und Söllertrapgerät gesetst vurf Kontertritt gemacht habe. Zusammen gerechnet 3 Gulden 50 cents und vur dit noch Nägel verbraucht für ein Gulden 35 cents. Suma f. 9,35."*

Pastoor Huppertz was een vroom priester, echter een niet al te sterke parochieleider. Met onvaste hand probeerde hij de talrijke moeilijkheden in de parochie te bedisselen, hetgeen hem menigmaal in conflict bracht met het kerkbestuur. Tegen een figuur als kerkmeester Paul Xaverius Werden was hij niet opgewassen, getuige diens redding van het Kruispartikel in 1836. Onder zijn bestuur bracht een der kerkmeesters de uitslag van het proces uit 1809 weer aan het rollen. Hij betoogde dat de oplossing van toen wel eens aanleiding zou kunnen geven tot een proces, daar die uitspraak nooit gewettigd was, omdat ze noch gestoeld was op een juridische noch op een episcopale goedkeuring van de overheid. De rectoren en na hen de pastoors waren als personeel in dienst van de kerk en konden als zodanig geen enkele verplichting sluiten voor hun opvolgers zonder daartoe toestemming te hebben van de bevoegde autoriteiten.

De hele zaak draaide in feite om de stichtingen, die in de voorgaande eeuw waren gemaakt. Moest men de vele jaarmissen die daaraan

verbonden waren, uit de inkomsten van de stichting halen of moest men alles omrekenen in de waarden van dat ogenblik, waardoor men wel gevaar liep niet te voldoen aan het gestelde in de oude stichtingen.

Er werd beslist dat de gestichte H.H.Missen betaald moesten worden volgens het gestelde tarief van de pastoor zonder daarbij de eerste stichtingen te kort te doen. Het was nog al een vage uitspraak, die opvolger pastoor Erens wel eens radeloos maakte. Hij hakte echter de knoop door en wist een bisschoppelijke uitspraak af te dwingen, die in 1886 aan de langdurige kwestie definitief een einde maakte. Pastoor Huppertz vierde in 1874 zijn gouden priester- en pastoorsjubileum. Hij overleed twee jaar later en heeft zijn wens de opening van het nieuwe godshuis aan de Mesweg niet meer mogen meemaken. Hij kreeg een waardige begrafenis en een prachtig zandstenen kruis sierde zijn laatste rustplaats. Jammer genoeg is het graf van de nobele priester geruimd, het bovenstuk van het kruis is verdwenen en de tekst is door de tand des tijds onleesbaar geworden. Het kreeg een onopglijke plaats vlak naast de zuidgevel van "zijn" kerk, waar het de voorbijganger nauwelijks opvalt en aldus een trieste herinnering bewaart aan een groot parochieherder.

Uit eerbied voor z'n gewaardeerde voorganger bleef pastoor Erens in de kapelanie aan de Kerkberg wonen tot 1879. De pastorie was toen echter al zo onderkomen, dat ze voor een nieuwe bewoner geen passende huisvesting was. Besloten werd het gebouw goed onder handen te nemen en in ere te herstellen.

Een "**Kostenanschlag**" voor het maken van eenige veranderingen en herstellingen aan de pastorie te Ubach over Worms werd opgesteld door aannemer H. Lemmens uit Kerkrade op 6 november 1879. Aan geraamde benodigdheden en werkzaamheden vermeldt de lijst:

1. *Het afnemen van het dak met keperen en metselwerk aan de voorgevel.*

2. *Metselwerk ter verhoging van den voorbouw der pastorie.*

Nieuwe binnenmuren in de achterbouw en voorkamers op de eerste verdieping.

Breken van nieuwe vensters en het maken van een nieuwe deuropening.

Maken van een nieuwe schoorsteenbuis en reparatie der buitenmuren.

3. *Maken van benodigde ribben, muurplaten en zagen van dennehout.*

Veranderen van twee kapgebindten en leveren van 80 keperen.

Beslaan van 3674 m dennehout en maken van een nieuwe daklijst.

4. Maken van een nieuw dak met mechanisch geperste blauwe pannen.

Leveren van leien en zinken keel met planken voor nok en hoeken.

5. Maken van zinken dakgoten met afvoerhuis aan voor- en achterzijde.

6. Een eiken ingangsdeur, 15 eiken lichtramen en twee binnendeuren.

Twee nieuwe olmen trappen, een schoorsteenmantel en 2 binnenblinden.

7. Maken van 180 m plafond en 560 m muurpleister.

8. In de corridor 22 m vloer in geslepen Naamsche steenen en 44 m vloer in plavuizen in keuken en achterkeuken.

In de zaal en zitkamer 58½ m dennen vloer op eiken treven en op de 1e verdieping bovenzaal en zitkamer 69 m dennen vloer.

9. Maken van 160 m plinten, leveren van 30 m glas en 30 kilo ijzer.

10. Drie maal verven van 450 m en het behangen van 6 kamers.

Het erbij behorend kostenplaatje bedroeg f. 3093,65. De begroting werd (met een overzicht van de geldmiddelen over de jaren 1880 en '81) overgelegd aan het provinciaal bestuur met verzoek om toekenning van een subsidie. Uit de reeds gevoerde briefwisseling en na ingewonnen advies van de hoofdingenieur van Waterstaat stortte Gedeputeerde Staten f. 450,- in de kerkenkas. Uit het voormelde besluit vernemen we ook, dat "met de zo hoognodige herstellingswerken reeds een aanvang is gemaakt en dat de geldmiddelen (die het kerkbestuur tot dekking der betrekkelijke kosten ten dienste staan) niet toereikend zijn."

Het verslag van de kerkvergadering van mei 1881 zegt, dat het gemeentebestuur een subsidie had toegezegd van f.500,- "benevens de benodigde keepers en latten, zoo als ook de te doen vrachten." Naast de beide subsidies zou de kerk zelf nog ruim f. 1500,- moeten ophoesten, hoewel geen beschikbare gelden in kas waren. Besloten werd een som van duizend gulden op te nemen. Betaling van rente en aflossing zou geschieden uit de pacht van de kerkenstoelen en de opbrengst van collectes, die extra voor dat doel zouden gehouden worden.

De voorgestelde aflossing bleek echter niet te vlotten. In 1884 besloot het kerkbestuur (wegens geldgebrek door de bouw van de nieuwe kerk) f.1000,- te nemen uit de stichting van pastoor Erens tot betaling van het herstel aan de pastorie. Nog in hetzelfde jaar werd f. 1500,- afgelost

op een kerkenschuld aan de familie Beckers-Pelzer, daterend uit 1877. Het geld daartoe werd genomen uit een zeststichtingen.

Twee jaar later werd een acte opgemaakt, waarin de gemeenteraad aan de "kerkfabriek" van Waubach kadastraal overdroeg de pastorie en de kapelanie met aanhorigheden, welke panden bij het kadaster der gemeente Ubach over Worms stonden ingeschreven als:

Waubach, sectie B. 135, de pastorie, groot 3 are 40 ca;

Waubach, sectie B. 136 en 139, tuinen, groot tezamen 16 are 55 ca;

Waubach, sectie B. 1456 en 1457, weiland en bakhuis, groot 2 are 70 ca;

Waubach, sectie C. deel van 1649, de kapelanie, groot 60 ca;

Waubach, sectie C. 1648 en 1651, tuinen, groot 55 ca.

De overdracht geschiedde onder voorwaarde, dat de gebouwen en de bijbehorende goederen hun bestemming "moesten blijven behouden". De kosten der eigendomsverandering kwamen ten laste van de kerkfabriek.

Pastoor Erens was in 1881 de derde bewoner van pand A.124 in de Bovenste Straat geworden. Hij bleef er tot 1889, toen hij met emeritaat naar Rimbürg ging, waar hij van een welverdiende rust hoopte te genieten in zijn even te voren gebouwd kloostertje aan de Palenbergerweg. Hij overleed er reeds in 1890 en werd te Rimbürg begraven.

Zijn opvolger te Waubach was de eerwaarde heer Karl Wilhelm Schiffelers uit Vaals. Hij stond bekend als een eenvoudig goed mens. Veel werk besteedde hij aan de verfraaiing der kerk, hij zorgde onder andere voor de polygramering van het interieur, het mooie hoofdaltaar en de 14 kruiswegstaties. Met zijn zus als huishoudster was hij de laatste bewoner van het gebouw, dat nog tijdens zijn leven vernummerd werd tot A.134. Hij overleed op 29 november 1910.

Een maand later werd wéér een herstelbegroting opgemaakt. De werkzaamheden zouden deze keer omvatten:

het kalken van verschillende plafonds;

het behangen van de zes vertrekken;

herstel van de dakgoten door een dakdekker;

maken van een nieuw raam door een timmerman;

*kosten van verf en olie voor de vloeren;
schilderwerk van de gangdeuren;
daglonen der arbeiders en de poetsvrouw;
onvoorziene uitgaven..*

Voor het geheel werd f. 293,- uitgetrokken. Het werk zou gegund worden aan schrijnwerker Knobben en aan witter (schilder) Dautzenberg. Nauwelijks twee maanden later was men al van gedachten veranderd. Men besloot tot de bouw van een nieuwe, statige pastorie, gelegen op de pastoorsweide aan de overzijde van de Kloosterstraat, waardoor een directe verbinding zou ontstaan met de nieuwe kerk.

Als redenen voor de afstoting van de pastoorswoning in de Bovenste Straat werd opgegeven:

1. *"Het tegenwoordige huis is ongerieflijk en is gelegen op het drukste punt der gemeente tussen herbergen en boerderijen en zoo dicht in de straat gebouwd, dat gesprekken in het huis gemakkelijk kunnen worden afgeluisterd.*

2. *Aan dit huis is geen tuin noch een geschikte achterplaats verbonden.* Aan het gemeentebestuur werd een verzoek gericht om subsidie voor de nieuwe "ietwat te duur uitgevallen" pastorie. In de daaropvolgende raadsvergadering viel het besluit, dat men voor de nieuwbouw duizend gulden zou uittrekken, mits "de gemeente de tegenwoordige pastorie voor een koopprijs van f. 3000,- kon overnemen. Hiertoe werd definitief besloten in de kerkvergadering van 18 november 1911.

Aan de voorgevel van het "nieuwe" gemeentehuis verscheen over bijna de hele lengte een brede cementen band met opschrift: **Gemeentehuis Ubach - over - Worms**. Rechts beneden werd de secretarie gevestigd links het kantoor van de ontvanger. De bovenwoning werd verhuurd aan de gemeenteveldwachter en op het erf verrees een gevangenis (bestaande uit twee cellen met een betonnen brits), een schuurtje en een toilet. De brandweerauto kreeg een plaats onder het poorthuis en aldus waren de gemeentediensten in één gebouw ondergebracht.

Veel plezier bleek het gemeentebestuur van het nieuwe onderdak niet te hebben. Het gebouw was te oud en in zijn geheel niet bestemd voor het nieuwe doel. Bovendien was de ligging tussen een boerderij en een café met danszaal niet bepaald gunstig te noemen.

(deel II in het volgende bulletin)

Parochiekerk St Josef Waubach/Groenstraat

Processie in de parochie St. Josef

Mieng Mam (*Sjef Erens, Nuijenhaags*)

Mieng mam die v'r zes keenger hat mótte sjoefte
 Va groeët bis kling.
 Woar vroeë went ze 't saovends i gebed loog
 Want möрге weëd 't van alling
 Weësjе, poetse, koake jong dat geet dich in de knoake.
 Ee lientje had ze noeëts gekriege,
 Sjtóng waal v'r gidderinne kloar.
 Vieër zaagte mam bis sjtil mesjien kries te ee 't aanger joar.
 't Aanger joar is v'r de mam noe"ts mieë gekoame
 't Hergötje is hör ieëder kome hoale
 Noe sjteet ze in der hieëmel graat wie dat óp de weld
 Al woar wer v'r gidderinne kloar.

't bakkes

In de tijd lang voor de brood machine of de combi magnetron werd er in onze streek in huislijke kring brood gebakken. Je zag dan ook vaak bij iedere boerderij, maar ook bij veel bij gewone huizen een bakoven in de tuin staan. Deze bakovens, in de volksmond Bakkes genoemd, werden gebruikt voor het bakken van broden en vlaaien. Veel mensen hadden een klein stukje land waarop men graan verbouwde. Vooral rogge en tarwe waren vaak de hoofdingrediënten voor de vlaaien of broden. De bakoven bestond uit twee aan elkaar gebouwde gedeelten. Het achterste vaak lager gelegen deel van het bouwwerk was de oven. Hieraan werd dan het bakhuis vast gebouwd. In de middeleeuwen werden aan de bouw van de ovens strikte regels gekoppeld en moesten de ovens minimaal 20 meter van de bestaande woningen of stallen gebouwd worden om eventuele branden te voorkomen. Deze bouwvoorschrift noemde men toen "de dorpskeur" en waren ingevoerd op gezag van Karel de Grote. De windrichting was van uiterst belang. Vaak werden dan ook de bakovens aan de Zuidwestkant van de woningen gebouwd om te voorkomen dat de vonken of asdeeltjes die uit de oven te voorschijn konden komen konden neerslaan op de omringende huizen of stallen. Vooral het inbrengen van nieuwe takkenbossen gaf nogal aanleiding tot een vonkenspiel daar men met een pook de takkenbossen op de juiste plaats moest leggen. De vonken die dan ontstonden werden door de hitte in de oven door schoorsteen naar buiten geblazen.

Hoe maakte men zo'n bakoven?

Reeds in de Romeinse tijd werden ovens gemaakt. Zij maakten de ovens in de grond. De ovens werden veelal uitgegraven. Later ging men over tot grotere gebouwen gemaakt van mergel, hout, klei, vuursteen of baksteen. Deze grotere ovens waren vaak erg functioneel en hadden plaats voor wel twintig broden. Grote boerderijen met veel personeel hadden dan ook vaak deze grotere ovens. De oven wordt geheel met de hand vervaardigd en vakkundig in elkaar gezet volgens zeer oude principes. Als er in een dorp geen vaklieden voorhanden waren was er beslist wel een familielid of handige buurman die het bouwen van zo'n oven meermaals gezien had en dan werd die klus gezamenlijk geklaard. Dan werd de voorgevel van de oven gebouwd met een uitsparing voor de ovenmond en tevens ook de rookopvang of schoorsteen die de rook moest afvoeren. De opening in de schoorsteen was ongeveer 15 cm diep en 50 cm breed en stak ongeveer 35 tot 40 cm boven de nok van het dak uit.

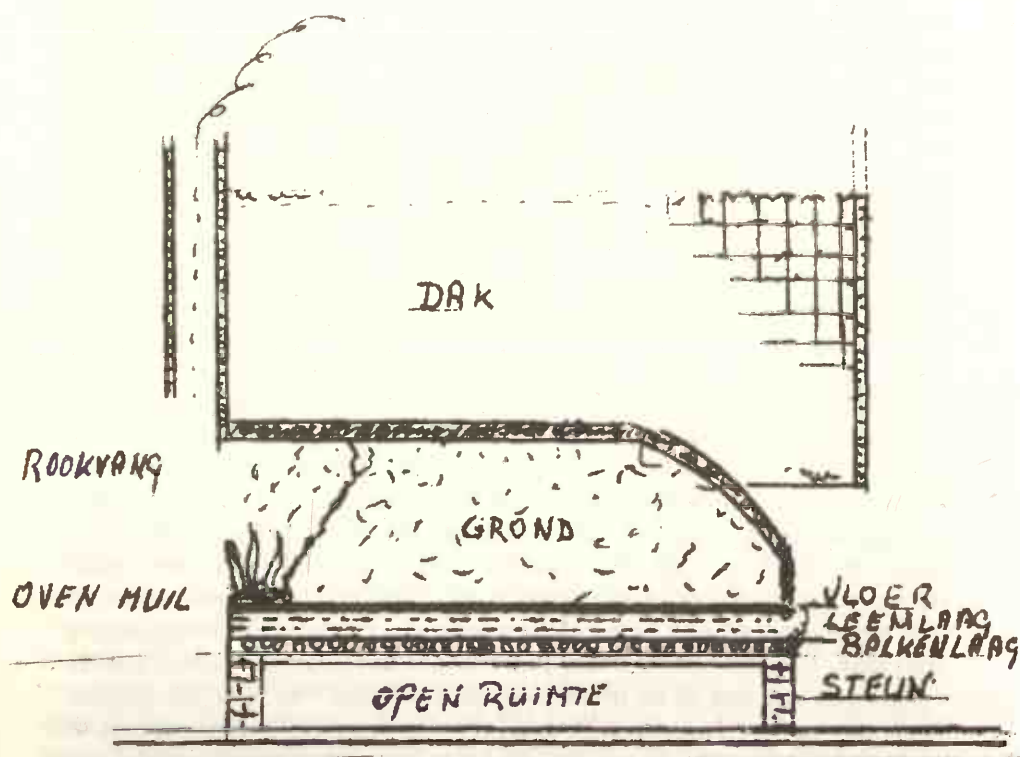
Was de ovenvloer na enige tijd goed verhard, dan werd op die vloer een grote hoeveelheid aarde aangebracht, vermengd met sintels. Hiervan werd de contramal van de oven gemaakt. De klei werd nu met zorg aangebracht, aangestampt en glad afgewerkt. Hierover strooide men zaagsel of gras, dit om hechting met het latere ovenplafond te voorkomen. In tegenstelling tot hetgeen men dikwijls zag, had de oven het model van een peer die doorgesneden was, dus aan de achterkant had die oven een verhoging evenals aan de zijkanten achter, waar ook een uitstulping was. Zodoende konden de vlammen niet meteen naar de schoorsteen verdwijnen maar moesten eerst wat ronddraaien, zodat ze veel meer warmte afgaven en de wanden ook meer warmte konden vasthouden. Nadat die contramal klaar was, maakte men elders een flink leembled klaar van gezeefde leem. Hieronder werd geharkt stro en keukenzout gemengd en het geheel werd met een leemhark, een stevige houten hark, eerst goed door elkaar gemengd en daarna met water bevochtigd. Dan werd het geheel met de voeten gekneed tot een kleverige pasta en, volgens overlevering, mocht aan deze leemmassa niet met ijzeren gereedschap gewerkt worden. Was dit allemaal goed gebeurd, dan werd die massa van stro en leem met de hand ter dikte van 15 cm op die contramal aangebracht en ook dat was weer een secuur werkje. Men plaatste ronde palen in de grond, of men metselde de muren op, zodat hier het dak op kon rusten. Men bracht de nokbalk en de muurplaten aan en hierover werden de kepers en de panlatten aangebracht. Het geheel werd met pannen afgedekt. Na enige weken, als de nieuwbouwoven goed aangedroogd was, kwam het laatste en belangrijkste deel, namelijk het uithalen van de leem van de contramal en het droogstoken van ovenplafond en zijwanden. Men begon met een kleine ruimte achter de ovenmuil vrij te maken en dan werd het vuur met takkenbossen en ander dik hout ontstookt. Naarmate de leem van het plafond harder werd, werd er verder weer ruimte vrijgemaakt en het vuur weer aangewakkerd. Na dag of zeven was dit karwei geklaard. Nadat de oven een paar dagen de tijd had gehad om zich te zetten, werd de oven opnieuw gestookt. Nu met veel meer vuur en hitte, zodat de leem van het plafond goed uithardde en eigenlijk zo hard werd als zachte baksteen. Hier en daar vielen dan kleine stukjes klei naar beneden, maar dit was volgens insiders juist goed, want zodoende blijft de hitte niet alleen langer in de klei zitten, maar kost het stoken ervan ook minder takkenbossen. Oudere mensen beweerden dat brood uit deze traditionele bakovens van klei smakelijker was dan uit een gemetselde oven. Daar zo'n leemoven niet langer dan vijftig jaar goed bleef, bouwde men later ovens van steen, tot vuursteenknollen toe. Maar de ovens van

veldbrandstenen en nog later van "chamotte-stenen" (vuurvaste stenen), gingen veel langer mee.

De ovenstulp. Om de binnenkant van de oven te maken maakte men gebruik van een mal. Deze mal had de vorm van een peer en werd gebruikt om een negatief van de oorspronkelijke vorm te maken. Voor de contramal gebruikte men geen aarde meer, maar werd deze gemaakt van dik hout met aan de zijanten een muurtje. Hierop werden dwarshouten aanbracht en vulde men het verder op met resthout en stro op tot het gewenste model. Deze mal werd nu afgesmeerd met natte klei tot het model de goede vorm had. Daaromheen werden de veldbrandstenen gemetseld en in een later tijdstip met klei afgedekt zodat dit de warmte vasthield en de boog versterkte. Als dit allemaal goed gedroogd was, vulde men de open ruimte met takkenbossen en werden deze in brand gestoken. Het vuur moest nu wel getemperd worden daar de oven langzaam moest drogen. Het temperen van de temperatuur in de oven gebeurde doordat de ijzeren plaat voor de ovenmond op een klein kier gezet werd. Hierdoor kwam er weinig zuurstof bij de takkenbossen en laaide het vuur niet op. Indien het hout uiteindelijk was op gebrand in de contramal was de oven klaar om te bakken. Ook kon men een contramal maken van een houten bogen die als steun diende en afgedekt werden met latten van 2 à 3 cm breed en 1,5 cm dik. Deze methode was veel gemakkelijker en veel beter. De mal werd bij het droogproces gewoon opbrand en hoefde dus niet meer verwijderd te worden.

Het bakken van de broden. Terwijl vroeger het de vrouwen binnen het gezin in de keuken bezig waren met het maken van de broden en vlaaien, begon de vader ofwel de oudste zoon of knecht met het stoken van de oven. Dit moest gekend zijn en met verantwoording worden gedaan, want was de oven niet goed op temperatuur, dan mislukte het baksel en dat was een ramp. Naar gelang de grootte van de oven gebruikte men 10 tot 15 takkenbossen. Takkenbossen van de meiboom gaven een aparte smaak aan het brood. De stoker bleef gedurende dat tijdsbestek van het stoken op zijn post en had er wel het een of ander te doen of zat te mijmeren over het weer en het werk. Hij moest zorgen dat de oven regelmatig en overal goed verhit werd. Door de takkenbossen met de pook heen en weer te schuiven, zag men de oven gelijkmatig verkleuren. Een thermometer kende men toen niet en aan het wit kleuren van het ovenplafond zag men of de temperatuur goed was (dat was ruim 200 graden). Soms stak men een roggeaar in de oven. Als deze langzaam bruin werd, was de oven goed. Verbrandde die aar dan was hij te heet en moest men stoppen met

stoken De smeulende as deeltjes van de takken werden met de pook naar de voorkant van de oven aan weerszijden van de ovenmond in de hoek geveegd en bleven daar nog nasmeulen.

Vatter Unser...

Andermaal een opvallend stuk uit het privé-archief van de Schaesbergse historicus Jacob Jongen. Alias 'de professor'. Hij beschikte over originele aktes die in geen enkel openbaar archief terug te vinden zijn. Hij was ooit zeer alert toen de pastoor van Schaesberg 'ouwe papieren' uit het kerkelijk archief in de container wilde kieperen. Hierbij bevonden zich behalve 'dubbele' notariële aktes ook 'kladjes', vaak met vele doorhalingen achter op een ander stuk geschreven.

Tussen deze papieren vonden zat het volgende. Een Vater Unser, aangepast aan de heersende tijdsomstandigheden ergens in de achttiende eeuw toen de Preußische, Brandenburgse en Saksische troepen met geweld onze contreien overspoelden. De schrijver is (vooralsnog?) onbekend. Mogelijk was het een landmeter of een collecteur, want achter op het in vieren opgevouwen stuk papier staan optellingen en andere berekeningen.

so bald präupen du haust Kommen ein
 so grüßet sie mit gelbem seiden vatter
 gleich sagten sie bawer was ist dein
 das sol und müst fast sein
 so dacht der sacht in seinem seel
 der hütel führt dich schenken her
 wir sagten bei der grofen holl
 das sein geklagt dem lieben
 ich glaub, das man keinem heid
 der von diesem komet freigeit geseid
 kein nation ist auf der end
 wodurch o gods gelästert werd
 sie laßen uns kein ruh, und rast
 sie sagten stätz sachs was du hast
 du schanden sie sich vnterstanden
 o freier gods, wann sie nur konten
 wann sie o gods, du thatt tothlagen
 so wollten wir mit freuden sehen
 drum mach uns freij von diesen sein
 auf das wir jeder sachen könt sehn
 wie wir uns an die wo deis volck hingehört
 zu wohnen im himmel, ist es nicht wörth
 so alle uns vater habb und gott
 und stehlen uns vom mäul habb
 mach uns vom diesen schalmen freij
 vater unser
 dein halm
 zukommen uns
 dein reich
 dein will geschehe
 wie dem himmel
 also auch auf erde

De opzet van het stuk is opmerkelijk en origineel te noemen. Het gebed dat Christus de mensheid ooit leerde (in de transcriptie hieronder vet gedrukt) is opgenomen als onlosmakelijk onderdeel van het totale gedicht.

So bald Preußen zu haust kommen ein
so grüßen sie mit falßem schein **Vatter**
gleich sagten sie: bawr was ist dein?
das soll und must jezt sein **unßer**

so dacht der Sachst in seinem sin
der teuffel führt dich schelmen herin **der du bist**
wir sagten bei der groffen noth
dies seije geklagt dem lieben Gott **im Himmel**
ich glaub, das man keinem find
der von diesem Kreigst gesind **geheiliget werde**
kein nation ist auff der erd
wodurch o Gott gelästert werd **Dein Nahm**

sie laßen uns kein ruh und rast
sie sagten stäts: Sachs, was du hast **zukommen uns**
zu pflünderen sie sich unterstanden
o groser Gott, wan sie nur konten **Dein Reich**
wan sie o Gott du thäts totschiagen
so wolten wir mit freuden sagen **Dein Will geschehe**
drum mach uns frei von diesen pein
auff das ein jeder Sachs könt sein **wie im Himmel**
wir wissen nicht wo deis volck hingehöret
zu wohnen im himmel ist es nicht werth ... **also auch auff Erden**

sie stehlen uns unser habb und gutt
uns stehlen uns vom maul herab **unser täglich Brod**
mach uns von diesen schelmen freij
damit der Sachs auch frölich seije **gib uns heut**
o, churfurst, wan wir dieses jahr
dir nit können geben steur dar **vergib uns**
dan durch diese pein und quall
bezahlen wir gleich alzumahl **unser Schulden**

die Preußen ja die töchter rahten
beij unseren weiber so freij schlaffen **als auch wir**
obwohlen auch dies klagen an
müßen wir es ihnen doch so dan **vergeben**

*uns solche gäste nicht gefallen
der teuffel sol sie von uns allen unßeren Schöldigenen*

*wan man kein pferd mehr haben kan
so heijst es: Sachs, span ochsen an und führe uns
darzu sie uns noch ubel klopfen(?)
verschön gar uns arme tropfen nicht
beij ihm thut man die mägte spüren
darzu auch frommen weiber führen in Versuchung*

*beij uns o Gott las doch nicht bleiben
die ein so gottlos leben treiben sonderen erlose uns
erhalte doch uns arme leutch
damit wir werden bald befreijet vom dem Ubell
darum o Gott ach führ geschwind
von hier nach Preußen das Lumpe gesind ... Amen*

Op de achterkant onder dit werkje staat het volgende geschreven:

*Brandenburg ganz verweret(?)
Redet also*

*Ich bin zwar König in Preußen
vor forcht mögte S. V. in hoßen sheißen
dan mein Chron die wanket schon
was gils Öhstreich trags darvon.*

Ondanks de vele 'spellingsfouten' (of inconsequenties in de spellingswijze) vind ik dit een pracht document. Het laat ons zien dat onze voorvaderen behalve hard 'sjråvele' voor hun dagelijks brood ook nog ruimte konden maken voor creatieve activiteiten van humoristische en wereldbeschouwelijke aard. Althans de 'happy few' die de schrijfkunst machtig waren. In historisch opzicht blijven er nog enkele vragen over die ik vooralsnog niet heb kunnen beantwoorden. Wie was de schrijver? In welke periode van de 18^e eeuw? De Pruisen, Brandenburgers en Sachsen denderden immers vaker door onze streken.
Wie van de lezers mag ik het woord geven..?

May Quaedflieg

D'r Rauweleer

(E. Mofers)

Weë nieks angesj wit te zage,
Weë nieks lieëver deet, wie klage,
Deë sjoebt uvver 't weer!
't is zeleëve-daags nit richtig,
't is te heet, te kaod, te vuchtig...
miensj, wie hōtste 't geer?
Went d'r herfs bringt dauzend kluëre,...
En d'r sjtōrm, deë lieët zich huëre,...
Ja, dat naast dich nit!
Went d'r winkter 'n wōlle dekke
Van d'r reenste sjni-j kunt lekge...
Is 't dich te wit!
Went d'r vros de eëd deet krake
En de kinger 'n roetsjbaan make....
Ergers te dich greun.
Went 't vrujjoar zich deet melde
Bliets te óch nog ummer sjēlle...
Dat is nit mieë geweun.
't Ganse joar huër ich dich griehne :
ach, weul toch die zón ins sjiehne...
man, dát huij ich geer!...
En went die da richtig gaas gieët,
En dich ging sekōnd mit rōw lieët..
Och...da likgs te neer.....
Sjoebs: dat is nit vol te haote,
Ich weet mich nurge mieë te laote,
Wuër 't mar wer kaod!....
En da kries te gauw d'r herfs wer,
Krismes, Poasje, Pinkstere, zoeëmer....
En zoeë weëds te aod!!

Georges Simenon

Geboren in febr 1903. Simenon was gebiologeerd door zijn afkomst. Hij taste wanhopig naar de oorsprong van wat zijn leven tot één grote kwellung maakte en schreef – behalve naar het eigen zeggen fenomenale aantal van 300 populaire romans (waarvan 75 met Maigret in de hoofdrol), 1200 verhalen (waarvan 28 over de commissaris) en 198 “echte” romans – 27 autobiografische boeken, door de Britse schrijver Julian Barnes als “een psychopathisch aantal” bestempeld. Het autobiografisch werk van Simenon is een mengeling van fantasie en werkelijkheid. Ook voor zijn romans deed hij nooit naspeuringen in de moderne betekenis van het woord. Hij was er de man niet naar om zelf op onderzoek uit te gaan. De Luikse hoogleraar Mathieu Rutten daarentegen wijdde zijn hele leven aan onderzoek naar de voorvaderen van Simenon. Pas in 1986, drie jaar voor zijn dood, kreeg Simenon de Franse vertaling van Ruttens boek in handen. Te laat om er nog iets mee te doen. Want wat was het geval? Simenon had wel degelijk een lijk in de kast, een gruwelijk lijk ook nog, verbrand, gewurgd en opengereten. Het leven van de families Simenon en Brüll (moederszijde) speelt zich af in de driehoek Aken-Maastricht-Luik, ook wel ‘le pays sans frontières’ genoemd, een gebied waarvan de grenzen in de loop der eeuwen dikwijls verschoven. Vandaar dat de ogenschijnlijke Franse schrijver een aantal van zijn Maigret-avonturen situeert in Vlaanderen en Nederland: Simenon was een Belg. Zijn vier grootouders spraken Nederlands, drie van hen als moedertaal. “De Simenons”, zo zou de grote schrijver later zeggen, “beschouwen het leven als een rechte lijn”. Daar lag echter niet het probleem. De Brülls daarentegen – allebei uit Nederlands-Limburg – sleepten het noodlot met zich mee. Georges’ grootvader Willem Brüll werd in Eygelshoven geboren en trouwde in 1854 met Maria Elisabeth Loijens uit Schin op Geul. Toen professor Rutten dieper de geboorteregisters indook, stuitte hij op Gabriel Brüll (1691-1743) die als bokkenrijder in Ubach werd opgehangen. Tussen 1741 en 1743 opereerde in ‘het land zonder grenzen’ de eerste grote struikroversbende die de naam Bokkenrijders

meekreeg. De groep van Brüll stond onder leiding van klompenmaker Nicolaes Peters. Gabriel Brüll, landbouwknecht of kleine boer, dit is onduidelijk, werd beschuldigd van 'compliciteit bij gelegenheid van inbraken, knevelarijen en diefstallen in woningen, hoeven, pastorijen en kerken' in de streek. Na een lang proces werden alle twaalf bendeleden onder wie de vrouw en de dochter van de leider veroordeeld tot ophanging aan de openbare galg in Ubach. Bij wijze van afschrikking werden zij eerst op de brandstapel gezet, daarna opgehangen en vervolgens hun buik opengereten. Simenons grootvader Willem deed door zijn huwelijk met de achttienjarige Maria Loijens een gouden greep. Zij behoorden tot een geslacht van welgestelde Limburgse pachters. Vader Loijens verschafte zijn schoonzoon een mooie baan in Belgisch Limburg. Hij werd de eerste 'opziener der irrigatie' opzichter van de wateringten ten oosten van de Zuid-Willemsvaart. En hij mocht met zijn jonge vrouw de nieuwe, ruime woning betrekken, die in 1854 speciaal voor de dijkmeester was gebouwd. Het is dit huis dat centraal staat in de voor het eerst in het Nederlands vertaalde roman "Het huis aan het kanaal", uit 1933, die Simenon als zijn eerste echte roman beschouwde. Seks als bron van schande en geweld was het thema. Maar in 1866 ging Brüll failliet. Hij was eigenaar van vijf kanaalschuiten die werden gebruikt om hout van zijn landerijen naar Luik te vervoeren en die vandaar uit uitwerpselen mee terugbrachten naar Nederlands Limburg, waar ze als mest werden verkocht. In 1866 brak in de stad een cholera-epidemie uit en de overheid in Maastricht sloot het Albertkanaal voor de 'strontschepen' uit Luik. De twee handelaars in Luik met wie Brüll samenwerkte, moesten een lening sluiten om karren te kopen, zodat ze hun contract via de landroute konden nakomen. Het stadsbestuur van Luik zette hen aan tot haast, aangezien de uitwerpselen zich tot op de Quai Barbou in Outremeuse opstapelden. Brüll stemde erin toe om voor een bedrag van drieduizend franc garant te staan voor hun lening, maar hij was onzorgvuldig (of stomdronken, volgens een andere bron): zijn partners veranderden de cijfers in dertigduizend en dwongen hem vervolgens te betalen. Het failliet dat volgde was voor de familie een zodanige ramp, dat Simenon, tachtig jaar later nog zou

verstarren toen hij argeloos aan de rijke dochter van een 'strontboer' werd voorgesteld. Na deze financiële strop moest Willem Brüll zijn invloedrijke post als dijkmeester opgeven. Het gezin, dat al zes kinderen had, begon aan een zwerftocht door de provincies Limburg, Antwerpen en Brabant. Uiteindelijk streken ze neer in Luik waar in 1880 het dertiende en laatste kind ter wereld kwam: 'la petite treizième' Henriette, de moeder van de schrijver. Tegen die tijd verkeerde haar vader Willem aan lager wal. Hij stierf in 1885 aan overmatig alcoholgebruik. Henriette was toen vijf. Haar hele leven zou in het teken staan van de angst voor armoede. Een zus van haar stierf in het gekkenhuis, een andere zus en broer gingen vroegtijdig ten onder aan drank. Henriette besloot dat haar leven anders zou zijn. Over haar zou Simenon later in een interview zeggen: "Met haar karakter heb ik in mijn romans zeker tien personages kunnen bezielen; het zijn er tien verschillende geworden." En "zij ontdekte aanleidingen om ongelukkig te zijn waar niemand die zou hebben vermoed." Henriette kreeg slechts twee kinderen: Georges in 1903 en Christian in 1906. Christian werd haar lievelingszoon, Georges het zwarte schaap. "Tijdens je leven", schreef Simenon in zijn brief van 18 april 1974, "heb je nooit van mij gehouden en ik niet van jou. Dat weet je heel goed. We deden maar alsof." Simenons tweede echtgenote zei in dat verband: "Georges is pas na haar dood van haar gaan houden." En toen Christian in 1947 in Indo-China sneuvelde zei Henriette: "Wat jammer dat Christian diegene is die heeft moeten sterven, die was geniaal." Een psychiater zou later over Simenon zeggen: Hij is gewoon een kleine jongen die de hand vasthoudt van een moeder die hem altijd haar goedkeuring onthoudt." Biograaf Marnham: "Precies zoals zijn moeder haar hele leven bang was geweest voor armoede, zo was hij zijn hele leven bang geweest geen liefde te krijgen. Ze werden beiden overheerst door de vrees dat de spoken uit hun kindertijd zouden terugkeren." Moeder Simenon, Henriette Brüll overleed in december 1970. Haar beroemde zoon Georges publiceerde nog drie Maigrets en drie andere romans- met zijn schrijftempo in totaal 42 dagen werk- daarna zette hij geen letter meer op papier.

In Luik is een nieuwe Simenon-wandeling verkrijgbaar bij de VVV en zeker de moeite waard.

(Uit AD Magazine 8 febr 2003)

Activiteiten 2003

19 juni donderdag om 19.30 uur: Lezing Mw. Jansen-Rompen over kleedgedrag in Limburg sinds 1850.

Zondag 14 september OPEN DAG in combinatie met monumentendag van 10.00 tot 17.00 uur, bijzonder thema 200 jaar parochie St.Joseph

18 sept, donderdag, om 19.30 uur: Lezing door May Quaedflieg over de geschiedenis van Nieuwenhagen

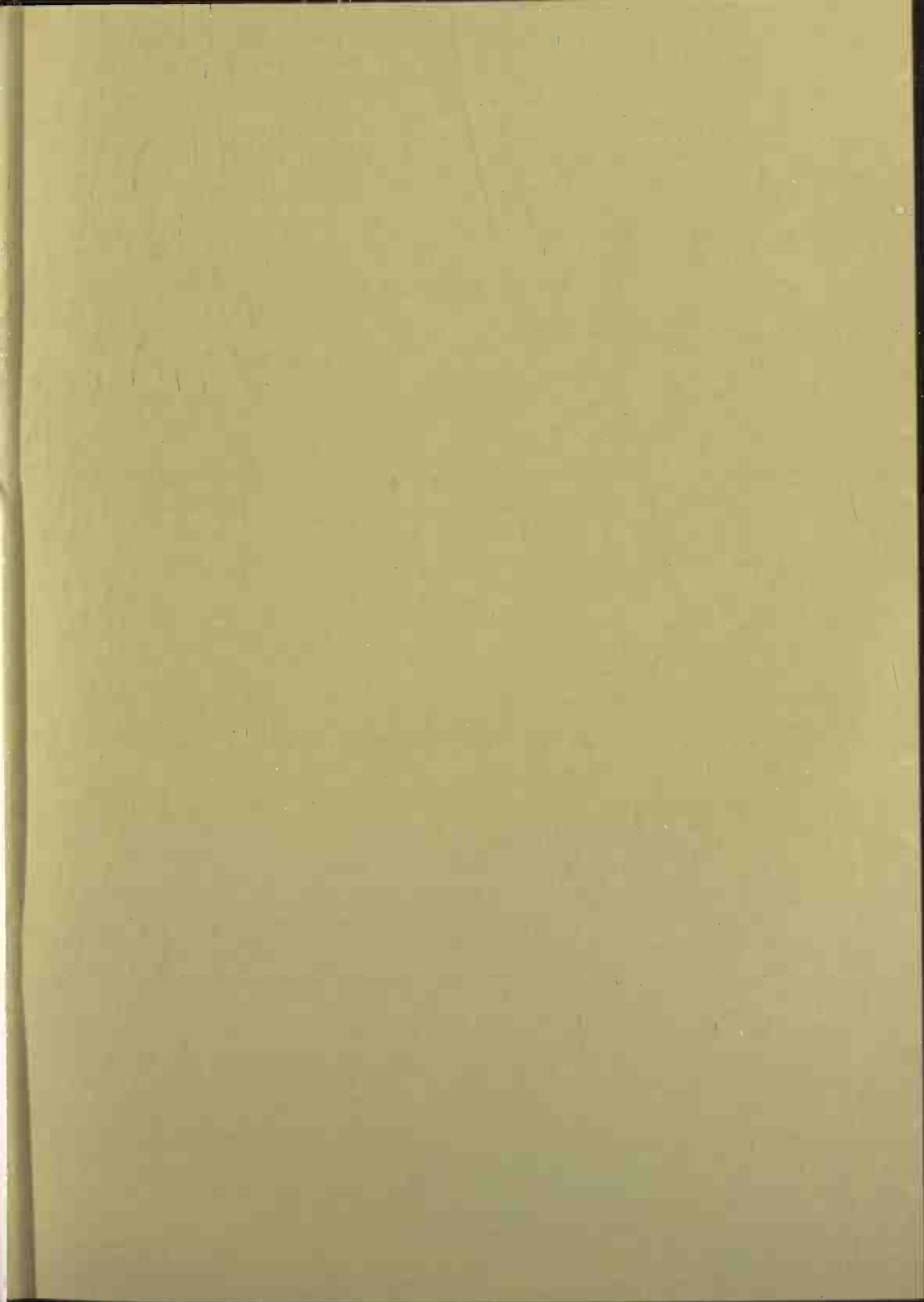
23 okt. Donderdag om 19.30 uur: Lezing door Jo Schiffelers over de geschiedenis van Schaesberg

7 nov donderdag om 19.30 uur: Verenigingsavond met presentatie Jaarboek (inschrijven hiervan in het volgende bulletin).

28 nov. Vrijdag; presentatie fotoboek Waubach/Groenstraat, parochie St.Joseph. (tijdstip in het volgende bulletin)

11 dec donderdag om 19.30 uur: Dialectavond d'r geboare verteller, Platkloeb.

Vrijdag 13 juni om 19.30 uur in café Belvauer, Hereweg 91, Nieuwenhagen, dia presentatie Oranje Nassau mijn II door dhr. Jung

O C G L

Bl-11 Lin

VERENIGINGSVOND

Vrijdag 7 november

Hot Klooster.
Beau. Belvaux.
feldstraat. Blauwe.
brikkelbekker. Brandhoj.

OPEN DAG
Zondag
14 sept.
Van 10.00
tot 17.00 u

Bungerveld. Pelleweg. Dor.
Eikeke. Engweide. Erdel. Ey.
straat. Graf Johan Frederikstraat.
Gasthof. Gaeuwoiden. Grawweg.
laal. Groensterguiche. Groenstraat.
g. Helgank. Hofhof. Meiveldstraat.
Hofveld. Hofweide. Humpresweg.
straat. Jonnewegske. Kakhort. op de Xam.
Kastelweg. Keizerstraat. Kert.
Kleine Voorstraat. Klei.
Kooweg. Larmkeel.
Molenweg. M.
Op de H.

Driester
ogis

JAARBOEK 2003; over burgemeesters, de
meijongens, Fanfare Eendracht Waubach, Emile
Erens, Oude procesverbalen en nog veel meer!!!

Contactorgaan van de Oudheidkundig en Cultureelhistorisch Genootschap Landgraaf

19^e jaargang nr 3 2003

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter J.Schiffelers, Lokert 9, 5591 NB Heeze, 040-2262936
Secretaris J. Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 NM Landgraaf, 045-5320179
Penningm. M.J.Offermans Schoolstr. 88 6374 GZ Landgraaf, 045-5314079

ALGEMEEN BESTUUR

Bulletin/Jaarboek H.A.Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876
Archief/werkpl. S.H.P.Moonen, Oude Landgr.62, 6373 BB Landgr 045-5319114
Platkloep A.J.H.Heinen Schoolstr. 86 6374 GZ Landgraaf, 045-5312230
Geneal/Waubach H.Dortants, Eijgelsh.weg 25, 6374 KB Landgraaf, 045-5315315
IT en autom.. E.Willemsen,Bungweg 4, 6374 JT Landgraaf, 045-5325488
Culturele raad J.J.H.Rietveld,Clausstr.22,6373 JR Landgraaf, 045-5311415

BESTUURSADRES

Op de Heugden 28, 6371 NM Landgraaf tel 045-5320179

REDACTIEADRES BULLETIN EN JAARBOEK

Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

CONTRIBUTIE O.C.G.L.

Individuele leden	€ 16 euro per jaar
Gezinslidmaatschap	€ 19 euro per jaar
Jeugdlidmaatschap	€ 5 euro per jaar pas studiezaal inbegrepen
Toegangspasje werkpl.	€ 9 euro per jaar

BANKRELATIE

Rabobank Landgraaf rek.nr 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf

VERENIGINGSGEBOUW

Kloosterstraat 19, 6374 EN Landgraaf 045-5322820 (tijdens studiezaal)
E-mail-adres: OCGL@het.net.nl Website : www.heemkunde-landgraaf.info

VASTE OPENINGSTIJDEN STUDIEZAAL

Woensdag en zaterdag 13.00-17.00 uur
Na kenningsmakingsbezoek toegangspasje verplicht

Het Bulletin verschijnt 4 x per jaar.
Losse nummers € 1,50 excl. portokosten

Van de voorzitter.

Wanneer jullie dit Bulletin ontvangen, hebben veel mensen de vakanties achter de rug, zijn de dagen al flink aan het korten en krijgt heemkunde op de langere avonden weer meer prioriteit. Net nadat het vorige Bulletin van de drukker kwam, kreeg de vereniging van de Rabobank Landgraaf het bericht, dat aan ons een subsidie was toegekend van 3.000 Euro voor ons digitaliseringsproject. De vereniging kreeg daarbij tevens nog op een speciale avond de gelegenheid om zich te presenteren en vervolgens de pro forma cheque in ontvangst te nemen. Het mag duidelijk zijn, dat wij het bestuur en de leden van de Rabobank bijzonder erkentelijk zijn voor dit prachtige bedrag. Inmiddels zijn twee nieuwe computers aangeschaft en een aantal scanners zodat we akten, foto's, negatieven en dia's in ons eigen verenigingsgebouw kunnen digitaliseren. Het scanwerk wordt gedaan door onze vaste vrijwilligers. Ook is een beamer aangeschaft waardoor we bij lezingen en presentaties professioneler kunnen werken en lezingen dus ook wat beter kunnen verlichten met foto's, kaartmateriaal etc.. Duidelijk is natuurlijk wel dat we ons weer een paar nieuwe programma's eigen moeten maken om ook zo optimaal mogelijk gebruik te maken van de nieuwe apparatuur.

In de kelder van het verenigingsgebouw staat inmiddels een enorme hoeveelheid archiefrekken voor het nieuwe gebouw in Nieuwenhagen klaar. Enkele bestuursleden hebben zich, aangevuld met enkele vrijwilligers uit de Groenstraat, uit de naad gesjouwd om het spul te verplaatsen en tijdelijk op te slaan. Dat was in de hitte geen simpel karwei. Duidelijk is geworden, dat we een verhuizing in omstreeks januari 2004 niet met vrijwilligers kunnen klaren en dat we gebruik zullen moeten maken van de diensten van een verhuisbedrijf.

We zullen vanaf nu ook veel kritischer moeten worden bij het samenstellen van de collectie. Door de kleinere ruimte worden we gedwongen om verdere uitbreidingen te beperken tot ons werkgebied. Dit betekent dus Zuid-Limburg en de Euregio. Ook zullen boeken etc. betrekking moeten hebben op heemkunde. De collectie foto's, bidprentjes, dia's blijft groeien waarbij het fotowerk zich beperkt tot Landgraaf en directe omgeving.

Tijdens de seniorenmarkt in het raadhuis van Landgraaf zijn we gestart met de voorinschrijving voor het fotoboek over Waubach en de Groenstraat. De presentatie van het boek zal eind november plaatsvinden. Voor leden is de prijs 12,50 Euro en voor niet-leden 15.00 Euro. Afhankelijk van het aantal voorinschrijving zal de bestelling worden gedaan. We gaan uit van een oplage van 1.000 exemplaren. Ook het jaarboek zal dit jaar professioneel gedrukt worden. Frans Boumans van de werkgroep Waubach hebben we bereid gevonden om het nodige werk te verrichten om dit boek drukklaar te maken. Jo Odekerken heeft immers zijn handen vol aan het boek van Waubach.

Van de gemeente Landgraaf hebben we, buiten een ontvangstbevestiging, nog geen reactie gehad op onze inspraakreactie met betrekking tot de opgestelde Structuurvisie. Wij zullen de ontwikkelingen wel nauw op de voet volgen. Voor de duidelijkheid wil ik er wel nog eens op wijzen, dat het ons er niet om gaat om woningbouw tegen te houden of te vertragen, maar dat er wel goed met het cultuurhistorisch erfgoed van Landgraaf wordt omgesprongen en dat nationale en internationale regelgeving op dit gebied wordt nageleefd. We weten weliswaar al best veel over de geschiedenis van Landgraaf en de mensen die hier gewoond hebben, maar er zijn hele perioden waar we zeker van zijn dat hier mensen gewoond en gewerkt hebben, waar we nagenoeg niets van weten. Wanneer de bodem dan toch geroerd moet worden is het een unieke kans om onderzoek naar dat verleden te doen.

Het bestuur is in gesprek met een van de leden die zich heeft gemeld naar aanleiding van de oproep in het vorige Bulletin om te voorzien in de opvolging van Mathieu Offermans als penningmeester. De naam zullen we in het volgende Bulletin verder bekendmaken. Wij gaan wel beginnen met het inwerken zodat we tijdens de ledenvergadering in 2004 ook daadwerkelijk tot benoeming kunnen overgaan.

Alle organisaties die in het nieuwe multifunctioneel centrum gehuisvest worden, zullen zich op zaterdag 6 september van 12.00 tot 16.00 uur presenteren in het raadhuis van Landgraaf onder het motto: **"samen onder één dak"**. Uiteraard zal ook onze vereniging met een stand aanwezig zijn. Zondag 14 september volgt dan van 10.00 tot 17.00 uur de open dag in het kader van de landelijke monumentendag in het eigen

verenigingscentrum. Dat zijn weer twee activiteiten om de vereniging en het belang daarvan voor Landgraaf naar buiten te presenteren.

Nu het nieuwe multifunctioneel centrum steeds verder uit de grond rijst worden ook de details steeds duidelijker. Voor het beheer van het gebouw zal nog een nieuwe stichting van alle participanten in het leven moeten worden geroepen. Door de gemeente is inmiddels een concept huurovereenkomst met deze stichting opgesteld. Het is nog steeds niet duidelijk wat de financiële consequenties van de nieuwe huisvesting voor de vereniging zijn en welke gevolgen dit heeft voor de subsidie van de gemeente. Op een reeds in mei 2002 ingezonden verzoek voor extra subsidie heeft de vereniging, ondanks een herinnering in maart 2003, nog geen antwoord gehad. Daar waar het hier een gedwongen verhuizing betreft staat het bestuur op het standpunt dat de extra kosten gedekt moeten worden door subsidie en al zeker omdat wij een belangrijk onderdeel van onze taak, het hebben van een oudheidkamer in Landgraaf bijna helemaal zien wegvallen door een veel kleinere ruimte.

Voor de activiteiten van de komende tijd verwijs ik naar het overzicht elders in dit Bulletin.

Met de winter voor de deur wens ik iedereen veel succes bij zijn of haar onderzoek en veel heemkundig plezier.

Jo Schiffelers.

Ter herinnering.

Met enige regelmaat worden wij in de vereniging geconfronteerd met het overlijden van leden. Wellicht niet zo vreemd omdat de vereniging een goede weerspiegeling is van de gemiddelde leeftijd in de maatschappij en de steeds verder toenemende vergrijzing van de bevolking. Toch verrast het ons telkens weer wanneer we een bericht krijgen dat een lid van de vereniging is overleden en al zeker wanneer we vooraf niet weten dat iemand ziek is.

In de maand mei werden we echter in amper twee weken tijd geconfronteerd met het overlijden van 4 leden. De een zal daarbij meer en de ander minder bekend zijn geweest bij de overige leden.

Zo hebben we in mei afscheid moeten nemen van: mevrouw M. Pongratz uit Erkelenz, Sjeng Bastiaens. De heer M. Offermans uit Schinnen en de heer J. Beckers uit Pijnacker.

Wij wensen de familieleden van onze overledenen namens bestuur en leden veel sterkte bij het verwerken van het verlies van hun dierbaren.

Jo Schiffelers.

Start voorbereiding nieuw boek Schaesberg

Jo Odekerken en Jo Schiffelers zijn weer voorzichtig gestart met het voorbereiden van het samenstellen van een nieuw fotoboek over Schaesberg. Zij weten niet of het in één boek te behappen is, maar deze keer gaan zij werken aan de andere delen van het dorp. Dat betekent dus de wijken aan weerszijden van de Hoofdstraat, Lichtenberg, Streep, Karkert, Eikske en natuurlijk Leenhof.

Hoewel zij over redelijk wat fotomateriaal beschikken zijn ze op zoek naar aanvullende foto's en verhalen over Schaesberg en met name de wijken zoals die hier genoemd zijn. Ook zijn zij op zoek naar nog ongeveer twee andere leden die mee willen werken aan de voorbereiding van het boek. Het ligt in de bedoeling om dit boek in 2005 klaar te hebben.

Mensen die materiaal beschikbaar hebben of mee willen helpen kunnen contact opnemen met een van de beide Jo's die meestal op zaterdag in het verenigingsgebouw aanwezig zijn.

Jo en Jo.

Vorbereiding activiteiten 2004

Binnen het bestuur wordt momenteel al weer druk nagedacht over de activiteiten die we volgend jaar voor leden en niet-leden willen organiseren. Hub Dortants heeft een eerste idee al op papier gezet. Misschien zijn er onder onze leden nog mensen die een goed idee hebben voor een lezing of activiteit. Wij kunnen dan kijken of dat interessant en realiseerbaar is voor een grotere groep.

Onze planning voor 2004 willen we zo vroeg mogelijk klaar hebben omdat we de meeste dingen immers niet in de eigen ruimte kunnen doen

en dus moeten omzien naar andere geschikte ruimte of afspraken moeten maken met de andere gebruikers van het multifunctioneel centrum. Ideeën kunnen worden doorgegeven aan Hub Dortants of Jo Schiffelers.

Voorzichtig met kerkelijke registers

Bij het doen van genealogisch onderzoek maken we voor de periode van voor 1796 (invoering Burgerlijke Stand in onze regio) veel gebruik van de DTB (dopen, trouwen en begraven) registers van de kerken. Veel onderzoekers zijn er al achter gekomen, dat die registers lang niet altijd compleet zijn. Dat is natuurlijk niet zo vreemd.

We mogen niet vergeten, dat de kerk de registers bij het concilie van Trente niet heeft ingevoerd om de latere genealogen een plezier te doen. Het ging de kerk er juist om, om zelf meer controle te hebben op het wel en wee van de parochianen en met name grip te krijgen op de vermeende losbandigheid van die tijd. Bij het dopen werd niet voor niets aangegeven of er sprake was van illegitiem kind. Sommige pastoors speelden het zelfs klaar om zo'n kind op de kop in de registers te schrijven. Wanneer ik het goed heb zijn voorbeelden daarvan te vinden in de registers van Herzogenrath. Bij het invoeren van de huwelijksregisters wilde men grip hebben om te voorkomen, dat iemand meerdere keren huwde en ook de huwelijken binnen de familie werden in feite aan banden gelegd. Bij de dispensaties moesten niet voor niets hele schema's worden opgesteld. Omdat de registers van overlijden en begraven niet direct verplicht waren, zien we dat die registers in het algemeen veel later werden ingevoerd en in feite meer een financiële boekhouding waren dan wat anders. We kunnen er vaak immers in terug vinden of er betaald werd voor het begraven of niet.

Bij zorgvuldigheid van het bijhouden van de registers was men ook aangewezen op de zorgvuldigheid en de geestelijke of koster die de inschrijvingen deed. Lang niet altijd vond die inschrijving direct plaats. Ook zijn registers door brand of plundering verloren gegaan. Er zijn zelfs in een aantal parochies hele gedeelten van oude registers overgeschreven. De authentieke registers zijn dan niet meer beschikbaar. Dat is bijvoorbeeld in Kerkrade het geval. Je moet dan maar hopen dat degene, die de registers heeft overgeschreven zorgvuldig te werk is gegaan en geen fouten heeft gemaakt. En dat laatste is onmogelijk omdat het mensenwerk is geweest.

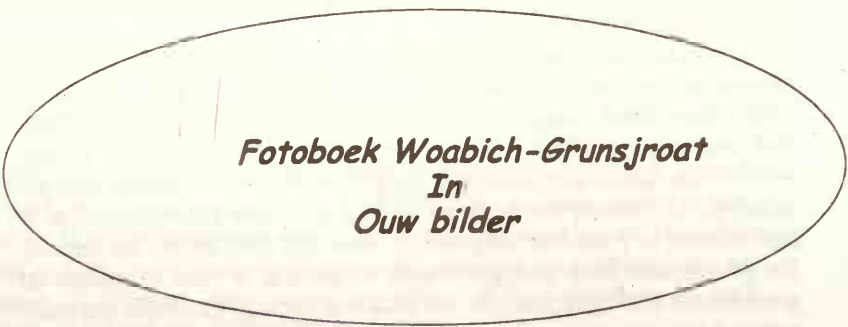
Het is daarom raadzaam om naast de kerkelijke registers altijd andere bronnen te raadplegen die informatie kunnen geven. Daarbij kan dan gedacht worden aan schepenbanken en dat met name de regesten, landmetersakten waar vaak ook erfdelingen in opgenomen zijn, notarisakten etc.

Hoewel de kerkelijke registers in 1796 de basis zijn geworden voor de burgerlijke stand, en de akten van de burgerlijke stand in Nederland de enige erkende akten zijn op dit gebied, moet er rekening mee worden gehouden dat zeker in de eerste vijftig jaar na invoering burgerlijke stand niet geheel betrouwbaar is en bij voorkeur een tweede controle moet worden gedaan. Een bijkomend voordeel is dat die andere bronnen ons nog veel meer vertellen over het leven en werken van onze voorouders.

In ons verenigingscentrum hebben wij gelukkig de beschikking over een groot aantal secundaire bronnen. Vaak hebben we dan ook nog het geluk dat er transcripties zijn gemaakt en we dus een gemakkelijke toegang hebben. Je ontkomt er echter niet aan om oud schrift te leren lezen. Voor een gering bedrag kunnen binnen de eigen vereniging lessen paleografie gevolgd worden. Ook zijn de meer ervaren onderzoekers altijd wel bereid om de helpende hand te bieden.

Veel succes met jullie onderzoek.

Jo Schiffelers

**Fotoboek Woabich-Grunsjroat
In
Ouw bilder**

De pastorie (gemeentehuis) aan de Bovenste Straat te Waubach. (deel II)

Met de uitbreiding van de gemeente en de toename van de diensten openbaarde zich al snel het gebrek aan ruimte. Nood gedwongen verplaatste men de secretarie en het archief naar de bovenverdieping en het gezin van de veldwachter verhuisde naar de achterwoning.

Reeds in de twintiger jaren gingen er stemmen op voor de bouw van een modern en volwaardig gemeentehuis. Ubach over Worms was een snel groeiende gemeente en er werden vele huizen gebouwd. Het rustige dorpsleven veranderde in een levendigheid, die men niet voor mogelijk had gehouden. Lauradorp kende een bevolkingsexplosie, er kwam elektrisch licht en waterleiding. Nieuwe straten ontstonden, andere werden verbreed, geasfalteerd en van naamborden voorzien. Er kwamen een groot marktplein, een nieuwe jongensschool en huizen voor het zich sterk uitbreidend gemeentepersoneel.

Op het einde der twintiger jaren begon het bouwplan voor een nieuw gemeentehuis vaste vormen aan te nemen. Langs de "nieuwe" Hovenstraat werd een geschikt terrein gevonden, bouwtekening met bestek kwamen op tafel en reeds in 1931, getuige de windvaan op het dak, startte men met de bouw. Voor 1 september moest het geheel opgeleverd zijn. Op dezelfde datum vond de laatste raadsvergadering plaats in het oude gemeentehuis. Het historische gebouw kwam op de monumentenlijst en kreeg een "gemeentelijke" opknabbeurt. Aan de linkerzijde kwam een eetkamer met keuken, rechts de zit- en werkkamer. Het huis werd verpacht aan het gezin Block-Siebenheller, waarvan de heer des huizes agent van een Limburgs dagblad was. Naast de ramen aan de straatzijde verschenen kasten, waarin de dagelijkse uitgaven van de krant te bewonderen vielen. Ook fotomateriaal werd uitgesteld; elke dag stonden groepjes mensen het nieuws te lezen en het zo nodig van commentaar te voorzien. Het werd voor velen een plek van ontmoeting, want lang niet iedereen had in de jaren dertig een abonnement op een krant, daar was in menig gezin geen geld voor.

Onderhoudswerkzaamheden aan het gebouw geschieden nauwelijks. In 1950 zag het interieur er nagenoeg hetzelfde uit als veertig jaar tevoren. Op de begane grond waren de vloeren nog van aangestampte leem, waarin dennenhouten balken lagen, waarop de brede vloerplanken getimmerd waren, die op hun beurt weer aan het oog onttrokken werden door een linoleumbekleding. De muren vertoonden in de benedenvertrekken grote vochtplekken, die al in de "gemeentehuistijd" verscholen zaten achter een lambrisering. Op de eerste verdieping waren de muren nog 19e eeuws, van leem met gevlochten tenen en tengelwerk. De reparatiewerken werden uitgevoerd door gemeentearbeiders, mensen die allerlei klussen wisten op te knappen. Een grondige restauratie heeft het gebouw nooit gekend, daar waren blijkbaar geen middelen voor. Bij de komst van burgemeester Hermans in 1949 dacht men van het historische gemeentepand een deftige burgemeesterswoning te maken. Voor dit doel moest het echter bouwkundig verantwoord hersteld worden. Toen bekend werd hoeveel geld hiervoor neergeteld moest worden, veranderde men van gedachten.

Na het vertrek van de heer Block, eind 1951, kreeg het gebouw de zoveelste renovatie: de lemen muren op de eerste verdieping werden vervangen door gipsplaten, het stucwerk kreeg een opknappbeurt, de muren werden behangen en deuren en ramen geverfd. Er kwam een nieuwe dakbedekking, een aanbouw met toilet en het achtererf onderging een verjongingskuur. Aldus werd het voorbestemd tot woning voor een der gemeenteambtenaren. De nieuwe bewoner, de heer J.L. Loozen, liet - wegens de vochtigheid - op eigen kosten een verwarming aanbrengen en wist te bedingen dat hij na beëindiging van de huur de aanlegkosten zou terugkrijgen. Het huis was en bleef vochtig en om daaraan een einde te maken moest dit grondig worden aangepakt. In 1959 werd de achterbouw, waarin sinds 1912 talloze gezinnen gehuisvest waren, afgebroken, evenals de toiletten, de gevangenhokken en een aloude bakoven van het vroegere rectorenhuis. Ook het toegangspad naar de oude kerk uit 1809 was verdwenen. Voor het gemeentebestuur was het huis een blok aan het been en ook de huurder zat ermee verlegen. Hij wilde het wel een grote restauratiebeurt geven maar beschikte niet over het benodigde geld; bovendien was het niet zijn eigendom.

Toen hij liet weten een nieuwe woning in de "onkruidbuurt" te ambiëren, bood de gemeente hem de woning voor een zacht prijsje aan. Wegens de hoge kosten wilde zij van het huis af. Een beëdigd makelaar maakte een taxatierapport op, waarin hij duidelijk de ouderdomsgebreken aantoonde. De voorgevel, blijkbaar niet voldoende verankerd, bleek los te staan van de voorgevel, de trappen waren aangetast door de houtworm en de ramen waren dringend aan vernieuwing toe. Hij stelde de toekomstige eigenaar nog heel wat herstellingswerkzaamheden in het vooruitzicht. Op 29 januari 1973 werd de verkoopacte bij notaris Sluyters gepasseerd en kon de heer Loozen zich eigenaar van het historische pand noemen. Voortvarend ging hij aan het werk om van zijn verworven huis een verantwoord herstelde woning te maken. Het uiterlijk bleef zo veel mogelijk intact en zonder monumentensubsidie liet hij het geheel in een tijdsbestek van vier maanden zo grondig opknappen dat er werkelijk sprake was van een historische restauratie. Enkel de kelder en de zolder bleven onveranderd. De lambriserings verdween en het vochtprobleem werd rigoureus aangepakt met kunststof, rubberoïd, asfalt en beton. De lemen vloeren werden vervangen door betonnen en er kwam een moderne keuken met eetkamer. Het gemeente-opschrift verdween en de buitengevel werd opnieuw ingevoegd, waaruit bleek, dat er vóór de oorspronkelijke gevel in later jaren een nieuwe geplaatst was, die los van de oude stond. Blijkbaar is de dikke gevel nog een restant van het oude "rectoraatshaus", hetgeen bij vergelijking van de gevel van het poortgebouw met die van het woonhuis nog te zien is. De oorspronkelijke hoge binnendeuren bleven behouden, evenals de trappen naar de eerste en tweede verdieping. In 1993 werden de negen ramen in de buitengevel vernieuwd en kreeg het geheel een grondige verfbeurt. Huis Ch. Frehenstraat 2 staat nog altijd op de monumentenlijst, ofschoon dit fonds nooit een cent aan zijn herstel heeft uitgegeven. Een gemeentelijke aanvraag om het gebouw op de provinciale monumentenlijst te plaatsen werd afgewezen, omdat men vond dat het huis nooit van provinciale betekenis was geweest.

Anno 2003 staat het gebouw er "up to date" bij en vormt het een eigen bijdrage aan het historisch aanzien van een plek waarop in de vorige eeuw het vee bijeengedreven werd om het onder leiding van de dorpsherder naar de gemeentedriessen te brengen.

Résumé bewoners pand Charles Frehenstraat 2.

1809 - 1824 Pastoor T.L.Welter
1824 - 1879 Pastoor H.H.Huppertz
1881 - 1889 Pastoor F.J.Erens
1889 - 1911 Pastoor J.J.H.Schiffelers
1912 - 1931 Gemeentehuis
1932 - 1951 Familie Block-Siebenheller
1952 - heden Familie Loozen-Wijnen

Bijlage 1.

Exposé sur la fondation de la chapelle,aujourd'hui église succursale de Waubach.

L'an 1706 le premier Janvier,les époux D.Werden et M.Reinartz batirent l'église de Waubach et la dotèrent de 25 journaux de terre labourable,d'une rente de 3 muds (3 malder) de seigle et de six Risdales 2 escalins pour le soutient du Recteur sous la réserve du droit de collation en faveur des donateurs et de leurs descendants.

Le 30 Juin 1707 cette donation a été légalement autorisée et érigée en simple bénéfice par l'Evêque diocésain de Liège,avec la charge que le Recteur serait obligé de dire la messe les dimanches et fêtes avec une exhortation Chrétienne. Au laps de iemps et jusqu'à l'érection de la chapelle de Waubach en cure succursale ces biens légués ont été mêlés avec les biens des collateurs,de manière qu'ils n'ont pu être discernés;

des contestations et un procès en ont été la suite; un arrangement entre arbitres du 29 avril 1809 a taché d'assoupir enfin ces contestations,mais cet arrangement n'est fondé ni sur une sentence juridique,ni muni de l'approbation de l'autorité épiscopale compétente; donc cet acte serait susceptible de réclamation,l'habitation du Recteur en question,les 25 journaux de l'érection primitive,les accroissements en bien-fond et les fondations en capitaux pour des messes au profit du Recteur,surpassant de beaucoup la moitié de la valeur cédée par les collateurs.

Au recteur de la chapelle a succédé le Recteur de l'église succursale,et aux collateurs l'Evêque diocésain,et le Recteur nommé par l'Evêque est usufruitier du bénéfice entier et desservant des charges,tant qu'il n'a pas été fait exception légale.

S'il existe d'autres accomodements entre les Recteurs et collateurs ou Marguilliers;tant à l'égard de la dotation primitive du bénéfice,qu'à l'égard des accroissements et des fondations successives de messes,ceux-ci doivent être regardés comme personnels,et ils ne peuvent créer aucune obligation pour leurs successeurs à moins qu'ils ne soient appuyés de l'approbation de l'autorité compétente;donc les messes fondées doivent être payées au moins au tout du tarif au Recteur,sans en dégrader le patrimoine primitif. (M. le curé Dupont de Herzogenrath).

L'accord précité a été conclu,au nom de la fabrique,par le bourgmestre Reinartz avec Schnit-zeler,frère unique et héritier du dernier Recteur,qui avait confondu les biens du rectorat avec les siens.

Le successeur de Schnitzeler fut Welter,chanoine de Rolduc,sous lui l'accord a été conclu,et quoique les biens aient été rendus à la fabrique,il a continué d'en toucher les revenus et d'en avoir la jouissance,de même que son successeur Huppertz pendant bien

des années, comme il appert de la pièce ci-jointe jusqu'un jour un membre de la fabrique a soulevé la question.

Bijlage 2:

Toewijzing der pastorele goederen.

Gezien het vroeger aan Ons gerigt verzoek van wege het R.K.parochiaal Kerkbestuur van den H.Josef te Waubach, gemeente Ubachs über Worms, ten einde omtrent zekere goederen, voortkomende uit de Stichting gemaakt in het jaar 1706 door Dominicus Werden en Maria Reinartz ten voordeele van den Rector der Kapel en des altaars van den H.Josef aldaar, en oogenblikkelijk, voor een gedeelte, in gebruik bezeten door den Eerw.Heer pastoor dier parochie, onze beslissing te geven en te bepalen aan wien de opbrengst dier goederen behoort toe te komen, zooals tot nog toe feitelijk gebeurd is; dat wel is waar, die goederen bij overeenkomst van 29 April 1809 aan de Kapel of kerk zijn teruggegeven, en 't schijnt dat zij ook gevoeglijk de inkomsten er van moest genieten;

Overwegende daarentegen, dat ten tijde der teruggave, geen ander rechtspersoon, aan wien de goederen hadden kunnen overhandigd worden, bestond dan de Kerkfabriek, Krachtens het decreet van 7 Termidor An XI, het Keizerlijk Decreet over de pastorele goederen slechts dateerende van 6 November 1813;

Overwegende daarenboven, dat de wil en de bedoeling des stichters uitdrukkelijk geweest is, dat die goederen zouden dienen om te voorzien in het levensonderhoud van den dienstdoenden Geestelijke of Rector, wiens plaats ten huidigen dage bekleedt en wiens verplichtingen uitoefent de tijdelijke pastoor, sedert dat het Rectoraat voornoemd tot Parochie is verheven, dat, volgens de Kerkelijke wetten, de wil des stichters heilig is en als verbindend beschouwd en aldus uitgevoerd en volbragt dient te worden, wanneer en in zoover zulks eenigszins mogelijk is; dat ook van af den Eerw.Heer Welter, die in 1809, dus op het tijdstip dat de goederen werden teruggegeven en op naam der Kerk ingeschreven, Rector was, en hij en zijne opvolgers, in het genot der opbrengst van die goederen gesteld en gebleven zijn;

Hebben wij goedgevonden :

den tegenwoordigen feitelijken toestand goed te keuren en regtens te bekrachtigen, zoodat de pastoor van Waubach en zijn wettige opvolgers het regt zullen blijven behouden om voormelde goederen te gebruiken en de opbrengst ervan te genieten;

Daarenboven in aanmerking nemende, dat, ofschoon tot hieraan toe geene missen ter intentie des stichters schijnen gehouden te zijn, zulks echter in den regel moet gebeuren:

zoo bepalen Wij tevens dat én de tijdelijke Pastoor jaarlijks vijf stille missen tot die intentie zal opofferen én insgelijks de Kerk jaarlijks vijf missen tot datzelfde doel zal laten lezen, aangezien ook zij een ruim aandeel der in 1809 teruggegeven goederen in genot heeft, met welke lasten aldus alle deze goederen bezwaard zullen zijn en blijven.

Gedaan te Roermond, 26 februari 1883.

De Bisschop van Roermond, J.A. Paredis,

Bijlage 3.

Procesacte der pastorele goederen.

Vu le. L'acte de Compromis passé devant Nierstratz de son Colleague Notaires imperiaux à Maastricht en date du 14 avril 1808 enregistré le même jour entre le sieur Jean Dominique Reinartz Maire de la Commune d'ubach over Worm, stipulant en cette qualité et dans l'interet de la fabrique de l'Eglise succursale de ce nom d'une part. ---

Et, le Sieur Pierre Dominique Schnitzeler, cultivateur, domicilié dans la dite commune en qualité d'héritier unic de feu son frère le Sieur Jean Joseph Schnitzeler, dernier Recteur de la Chapelle de Waubach, dependance de la même commune.

Le dit compromis donnant à connaître que le premier comparant avait fait citer le second en justice pour l'obliger à produire les titres, papiers et documents relatifs aux biens qui forment la dotation de la dite chapelle de Waubach que le second comparant aurait déjà été assigné en revenduction des mêmes biens, si M.le prefet de ce Departement n'en manifesté le desir d'entendre les parties au préalable qu'elle sont en effet comparus devant lui et que par la médiation elles sont convenues de nommer les jurisconsultes sousignés pour arbitrateurs et amiables compositeurs à l'effet de décider tous les différends nés et à naître à l'égard des biens.

Vu 2e. L'acte de fondation en date du premier janvier 1706 passé devant l'un des Echevins, le Bourgemestre et quelques-uns des principaux habitants du hameau de Waubach et revêtu de l'approbation du prince de Liège comme Evêque Diocésain.

Vu 3e. La traduction en langue française d'une note allemande écrite sous la date du premier février 1730 par Pierre Werden, premier Recteur de la Chapelle de Waubach.

Vu 4e. La copie d'une liste d'anniversaires écrite de la main de l'un des Recteurs dans un livre missel de cette église.

Vu 5e. une acte saisieuse vulgûrement dit engagère dont l'objet a été légué à cette Eglise le 5 octobre 1734 suivi d'une note écrite par Pierre Dominique Mourse, second Recteur, laquelle constate le retrait de la pièce engagée et la restitution de la somme annoncée.

Vu 6e. le testament de Marie Hermans en date du 29 mai 1714.

Vu 7e. le testament de Pierre Bey en date du 26 août 1745.

Vu 8e. le testament de Henri Metsmacher et de Marie Werden en date du 30 9bre 1735.

Vu 9e. le Testament de Barbe Ploum du 30 7bre 1769.

Vu 10e. enfin différentes quittances délivrées par deux Recteurs de la dite Chapelle et informent des déclarations des différentes personnes appartenant à des familles qui ont fait des fondations l'offèrent à faire sous serment après avoir entendu les deux parties en défense contradictoire:

Considérant que par la pièce visée sous le no.3 il constate que depuis l'érection de la chapelle jusqu'au 10 février 1730, il lui avait été légué tant pour son entretien que pour huit anniversaires et une messe à célébrer tous les samedis de l'année et aux fêtes de la Vierge une somme de six cent cinquante neuf pattacons faisant 2716 francs 42 centimes;

Considérant qu'il résulte de l'acte d'engagère qu'il a été légué à la dite chapelle tant pour son entretien que pour un anniversaire une somme de soixante quatorze et demi écus à la croix, faisant 395 francs 35 centimes;

Considérant que par le testament de Marie Hermans il lui a été cédé différentes pièces de terre labourable contenant ensemble mille trente et une petite verge ou 228 ares 35 centiares;

Considérant que par le testament de Pierre Beij son patrimoine s'est accru de quatre-vingtseize petites verges (21 ares 24 centiares);

Considérant qu'il appert du testament de Henri Metzmacher et Marie Werden, de celui de Barbe Plum et de deux quittances délivrées par deux des desservants, qu'il lui a été légué en outre une somme de deux cent quarante-cinq pattacons faisant 1009 francs 89 centimes pour quatre anniversaires et pour son intention;

Considérant que les renseignements fournis par des personnes appartenant à la famille de certains fondateurs portant à croire, qu'il a encore été fondé huit anniversaires dans la

dite Eglise pour la somme de deux cent soixante-dix pattacons ou 1112 francs 94 centimes;

Considérant qu'outre ces anniversaires dix autres ont été fondés, mais que rien ne constate et qu'on ne connaît point la somme à laquelle les derniers anniversaires ont été portés;

Considérant que le rectorat a été successivement desservi depuis son Erection par les descendants des fondateurs, et qu'à la longue ses biens appartenant à la chapelle se sont confondus

dans la masse de ceux qui appartenait en particulier aux dernier recteur de manière qu'il serait presque impossible de distinguer les uns des autres ;

Considérant aussi qu'il est impossible de reconnaître si la maison qui a servi d'habitation aux différents recteurs faisait partie de leur patrimoine ou si elle était comprise dans les biens de la chapelle;

Considérant enfin qu'il importe aux deux parties de devoir cesser la contestation qui s'est engagée entre elles, et dont la discussion judiciaire entrainerait non seulement des frais considérables, mais encore des lenteurs extrêmement préjudiciables à la fabrique de l'Eglise succursale d'ubach over worm, qui a succédé à la chapelle de waubach.

Les soussignés estiment que le Sieur Schnitzeler doit céder en toute propriété à la dite fabrique de l'Eglise succursale d'ubach over worm les articles suivants en compensation ou remplacement des fondations qui ont été faites soit en biens fonds, soit en numéraire au profit de la cidevant chapelle de waubach et notamment des biens qui ont servi à former sa dotation primitive, savoir:

1e. une Portion de la maison qui a servi de demeure aux desservants du Rectorat, savoir les deux ailes des corps de logis avec une vieille remise, une petite étable, l'allée qui conduit à l'Eglise et la cour, le tout formant un emplacement de vingt petites verges ou 4 ares 42 centiares:

en conséquence il doit élever dans la cour à fornais communs un mur de séparation en ligne droite à partir du chemin public jusqu'à la grange, ce mur aura la distance de trente six pieds ou 10 mètres 44 millimètres en partant des deux côtés de la muraille seulement.

Les soussignés sont d'avis que le Sieur Schnitzeler doit céder à la fabrique:

2e. un terrain qui existe entre l'Eglise et la dite maison, lequel contient vingt-quatre petites verges ou 5 ares 30 centiares.

3e. un jardin de soixante-trois petites verges et treize pieds ou 16 ares 13 centiares joignant d'une côté le grand chemin et de l'autre la pièce de terre qui sera désigné ci-après sub no.5, aboutissant d'une part à un sentier et de l'autre aux héritiers de Jacques Bloemen.

4e. une prairie de la contenance de quatre cent quarante-deux petites verges ou 97 ares 86 centiares consignée au jardin dont il vient d'être fait mention.

5e. une pièce de terre de la contenance de cent soixante-six petites verges et huit pieds ou 36 ares 83 centiares joignant d'une côté à la prairie et au jardin ci dessus et de l'autre à Paul Reinartz aboutissant d'une côté à un chemin et de l'autre à Corneil de la Haije.

6e. une pièce de terre de la contenance de cent quatre-vingt-dix-huit petites verges et trois pieds ou 43 ares 88 centiares, située entre le mesweg et le putweg aboutissant d'une côté à la veuve Jean Werden et de l'autre à Pierre Dominique Schnitzeler.

7e. enfin une pièce de terre de la contenance de deux cent quarante et une verges et six pieds ou 53 ares 37 centiares située eynen long du Mesweg et ayant de l'autre côté pour joignant les héritiers de Jacques Bloemen et pour aboutissant la veuve Jean Werden et Renier Tonbreker; total de terre 257 ares et 79 centiares compris l'emplacement de la mesweg.

Les soussignés sont encore d'avis, que le Sieur Schnitzeler doit se constituer débiteur envers la fabrique d'un capital de six mil neuf cent trois francs quatre-vingt-quinze centimes dont il payera l'intérêt à raison de cinq pour cent sans retenu jusqu'au rachat qu'il pourra faire partiellement au moyen de cinq cent francs, si mieux n'aime céder à la fabrique des rentes constituées au même denier sur donner hypothèques jusqu'à concurrence de cette somme, dans les 6903 francs 95 centimes sont compris 5976 francs 56 centimes pour anniversaires et 927 francs 39 centimes pour les 300 rixdalers mentionnés dans l'acte de fondation.

Le Sieur Schnitzeler payera en outre à la fabrique une redevance annuelle de quatre rixdalers ou 12 francs 37 centimes affectu sur une pré qu'il possède dans la commune d'Eigelshoven sur le ruisseau du Worm, ainsi qu'une redevance de trois malters ou 44 décalitres 64 centilitres de seigle.

Il indiquera pour autant qu'il est à sa connaissance les personnes qui doivent sommer les dix mesures ou 24 décalitres et 80 centilitres de seigle qui doivent avoir été assignés pour l'anniversaire de Jean Milchers et Agnes Werden.

Enfin il remettra aux administrateurs de la fabrique, si fait ni été une obligation des dix patta-cons ou 41 francs 22 centimes à la charge de Jean Latten et céder à l'Eglise d'ubach over worm par testament de Simon Werden en date du 24 juillet 1742.

Au moyen de ces prestations le Sieur Pierre Dominique Schnitzeler sera entièrement libéré envers la fabrique et jouira paisiblement de tous les biens de quelque nature qu'il soit qui lui ont été transmis soit par le décès de son frère Jean Joseph Schnitzeler, soit par le décès de ses oncles autrement.

Les frais de la procedure serait compensés et ceux auxquelles la transaction définitive donnera lieu seront supportés par moitié pour chacun des deux parties.

ainsi délibéré à Maastricht le 29 avril 1809.

Wisselers et Nockel aîné

Vu et approuvé par Mr.le Prefet

*Avis arbitral en cause de la commune du Departement de la Meuse.
d'ubach pver worm Maastricht le 14 Juillet 1809 contre Schnitzeler.
pour le prefet en tournée le secrétaire général de la prefecture
N.Reintjens.*

**Aangifte der nalatenschap van den Heere Tilman Laurentius Welter
overleden te Ubag-Overworms op 6 april 1824**

De ondergeteekende Martinus Bursgens, pastoor, woonachtig te Schaasberg, verkiezende
domicilie, ten einde dezer, in zijne gezegde woning, verklaart:

Dat de heer Tilman Laurentius Welter, te Ubag-overworms, den zesden april 1824
overleden is, alwaar hij zijn laatste domicilie had;

Dat de declarant, bij testament verleden voor den notaris Daelen te Kerkrade den 27e maart
laatstleden en geregistreerd te Heerlen den 7e april volgende, door den overledenen als
universelen erfgenaam ingesteld is geworden;

Deze nalatenschap bestaat als volgt:

1. Aan voorgevonden geld	f. 3837,67
2. Traktement van den overledene als pastoor voor het eerste half jaar 1824	f. 187,50
3. Verscheidene vorderingen van geleend geld	f. 2597,86
4. Verkochte meubelen en effecten op publieke veiling	f. 1052,81
5. Verkoop prijs van een verkocht stuk land	f. 132,30
6. De niet verkochte meubelen als: vuurijzer lat, neusdoeken, vederen bed, tafel, stoelen, oud koper, zilverwerk, schilderijen, tin, mortier, servietten, tafellaken, wijn, boeken enz.	f. 809,17

Totaal van het actief: f. 8616,31

Het passief der nalatenschap bestaat als volgt:

1. De begrafeniskosten	f. 137,22
2. Te betalen aan 4 verscheidene doctoren, heelmeeesters, alsook voor medicamenten, gedurende des overledenen laatste ziekte gebruikt,	f. 115,38
3. Aan de meid des overledenen en nog 2 andere personen, voor oppassing gedurende de laatste ziekte	f. 30,37
Totaal	f. 282,97

Blijft aldus een zuivere waarde van f. 8333,34

Hij verklaart overigens, dat deze nalatenschap, aan niemand, dan aan hem, declarant, eenig voordeel heeft toegebragt, en eindelijk dat door dit overlijden geene devolutie aan "fidei omnis", noch ophouding van vruchtgebruik heeft plaats gehad.

Aldus opgemaakt en geteekente Schaasberg, den 30ste september 1824.

w.g. M. Bursgens, pastoor

Geregistreerd te Heerlen, den 23e oktober 1824, blz. 121 verso, vak 7.

w.g. De Clermont

Voor eensluidend afschrift:

J. W. Vreuls, griffier

Memorie van aangifte der nalatenschap van wijlen Hendrik Hubert Huppertz

overleden te Ubach over Worms de 17e april 1879

De erfgenamen van wijlen pastoor Huppertz verklaren dat de overledene bij testament voor notaris Geurten dd. 28.3.1872 beschikt heeft als volgt:

Ik sticht in de nieuwe kerk te Waubach een eeuwigdurende zegensmisse met leesmisse, waarvoor jaarlijks te betalen is f. 7,- in hoofdsom begroot op f. 175,- en een dito te Bocholtz voor jaarlijks f. 8,- begroot op f. 200,-. Als zekerheid voor de beide stichtingen wordt gesteld een perceel land te Bocholtz in het Langveld, groot omtrent 46 aren.

Ik geef aan de R.K. armen der parochie Waubach f. 50,- eens te betalen door de zorg van de ontvanger; een dito bedrag wordt gegeven aan de armen te Bocholtz.

Ik wil dat binnen één jaar na mijn overlijden gestort wordt 635 franken bij de heer Vreuls, kapelaan te Nieuwenhagen om hiervan 500 missen te laten lezen en bij dezelfde persoon stort ik nog eens f. 350,- "tot een zeker einde", waarvoor ik de verklaring heb gedeponneerd bij voormelde notaris Geurten.

Ik wil dat mijn onroerende goederen onder mijn erfenamen verdeeld worden door Nicolaas Huppertz, landbouwer te Bochooltz, die voor zijne bemoeienis vooaf zal bekomen een tuin gelegen naast zijn huis te Bochooltz.

Tot uitvoerder van mijn uiterste wil benoem ik de weleerw. heer Vreuls te Nieuwenhagen.

Mijn nalatenschap bestaat in:

1. Gereede gelden ten bedrage van	f. 2100,-
2. Opbrengst van de meubelverkoop, dd. 6 en 7 mei 1879	f. 1273,73
3. In te brengen door Stephan Huppertz volgens testament	f. 630,-
4. Idem door Nicolaas Huppertz	f. 225,-
5. Een tuin te Bochooltz, groot 4 are 03 ca.	f. 59,-
6. Een weiland aldaar, groot 17 are 61 ca.	f. 172,-
7. Het totaal aan bouwlanden te Bochooltz	f. 6033,-

Het totaal van het actief f. 10492,73

Passief.

1. Begrafeniskosten	f. 438,03
2. Verschuld aan Ida Huppertz en Christina Dejong, dienstmeiden voor den overledene wegens nog te goed hebbende huur over het loopjaar 1879.	f. 62,84
3. Verschuldigd aan Houtappel te Maastricht voor geleverde wijn in 1879.	f. 15,50
4. Verschuldigde gemeentebelastingen over 1879	f. 9,14
5. Verschuldigd aan Dr. Marbous te Herzogenrath wegens geneeskundige behandeling van den overledene gedurende de maand maart 1879.	f. 5,50

Het totaal van het passief f. 530,93

Verklaren verder dat de overledene geene goederen als bezwaarde erfenamen of in vruchtgebruik bezat en dat door zijn overlijden geen periodieke uitkeringen bij opvolging zijn overgegaan of vervallen.

Naar waarheid opgemaakt te Bochooltz den 12e augustus 1879.

w.g. de erfenamen

L. Vogden, griffier

Memorie van successie van de WelEerwaarde Heer Frans Joseph Erens

overleden den 3 Mei 1890 te Rimbürg,gem.Ubach over Worms

Bij testament dd.24.4.1890 heeft de overledene gelegateerd aan zijne meid Maria Louisa Borghans,oud 66 jaren:

- a. Het vruchtgebruik haar leven lang van huis,tuin en weide te Rimbürg.Waarde f. 2340,-
Idem van een stukje land en een weide te Scherpenseel ter waarde van f. 335,-
 2. Een jaarrente van 500 Mark gevestigd op haar lijf, betaalbaar voor de eerste maal één jaar na zijn overlijden.
 3. Den vollen eigendom van eenige roerende lichamelijke zaken, zich bevindend in zijn woonhuis, geschat ter waarde van f. 200,-
- Tot uitvoerder van de laatste wilsbeschikking is bij testament dd.28.4.1890 benoemd de weleerw. Heer W.G.J.Nijsten, pastoor te Rimbürg en hem als loon toegekend f. 100,-
- De overledene bezat geen goederen als bezwaarde erfgenaam of in vruchtgebruik en door zijn overlijden zijn geen periodieke uitkeringen bij opvolging overgegaan of vervallen.

Baten:

1. Het huis,tuin en weide te Rimbürg,sectie B.725 en 726	f. 2349,-
2. Perceel hakhout te Abdissenbosch en land te Scherpenseel	f. 1055,-
3. Een pachthoeve te Siersdorf met boomgaard en bouwlanden	f. 57500,-
4. Een schuldvordering met hypotheek van M.G.Hermans te Waubach	f. 360,-
5. Negen onderhandse schuldbekentenissen ten laste van diverse personen	f. 2531,85
6. Pachten en renten tot en met den sterfdag	f. 493,63
7. Pensioen	f. 54,15
8. Inboedel	f. 560,-
9. Kontante gelden	f. 2485,95
Totaal der baten:	f. 68116,08

Schulden:

Begrafeniskosten	f. 625,43
Aan de meid M.L.Borghans loon van 1/1 tot 2/7/1890	f. 35,10
Aan Schoormans te Rimbürg :loon voor planten van dennebomen	f. 8,10
Aan schrijnwerker Putmans voor verrichte werkzaamheden in 1890	f. 54,66
Aan Albert Melchers te Waubach voor geleverde brikstenen in 1890	f. 12,75

Aan dr.Overhamm te Gangelt voor geneeskundige behandeling in 1890	f. 60,90
Aan smid Schormans voor verrichte werkzaamheden in 1890	f. 5,28
Aan Groenendael,aannemer te Scherpenseel voor werkzaamheden in 1890	f. 25,08
Aan W.Mertens te Hunshoven voor geleverde goederen in 1890	f. 3,90
Aan Willem Bucken te Aken voor geleverde goederen in 1890	f. 33,60
Aan notaris Moors te Kerkrade voor verrichte werkzaamheden in 1890	f. 62,95
Aan abonnement op het dagblad Le Courier de la Meuse te Maastricht	f. 4,56
Totaal der schulden:	f. 946,38

De Nachtegaal

Ze zoot bóve in inne boom te zeenge en alles woar dör egaal.

Zieë vóng dat zie 't sjunste woar de nachtegaal.

Ze had mit gidderinne in deë boom doa zitte te vrijje.

't Letste mit inne sjrei hów ze aa gepap mit ing pappegei.

Va al dat vrijje is nieks va gekoame.

Ze hów al joarelang de pil genoame.

Sjef Erens

Nujjenhage

**JAARBOEK 2003; over burgemeesters, de
meijongens, Fanfare Eendracht Waubach, Emile
Erens, Oude procesverbalen en nog veel meer!!!**

Vervolg cursus Paleografie

Heeft u interesse om deze oude geschriften te leren lezen dan kunt u één keer per maand (m.u.v. de zomermaanden) terecht bij onze Heemkundevereniging. Onder leiding van J. Spiertz wordt al meerdere jaren hiervoor een cursus **PALEOGRAFIE** gegeven. Omdat de lesstof regelmatig wordt herhaald, kunt u ten alle tijden bij ons inspringen. De reeds geplande cursusdata (steeds op dinsdag) voor dit jaar zijn:

16-sept / 14-okt / 18-nov / 16-dec en wordt vervolgd in 2004.

De lestijden zijn van 19:30 uur tot circa 21:30 uur en de kosten (uitsluitend voor leden) bedragen **€ 0.50 per les**.

U kunt zich hiervoor aanmelden bij de balie tijdens openingsuren, tel. 045 5322820 (bgg 045 5319114) of e-mailadres ocgl@hetnet.nl

Activiteiten

14 september OPEN DAG van 10.00 tot 17.00 uur, bijzonder thema 200 jaar parochie Sint Joseph.

Aandacht voor het fotoboek Waubach.

18 september: Lezing door May Quaedflieg over de geschiedenis van Nieuwenhagen; aanvang 19.30 uur.

23 oktober: Lezing door Jo Schiffelers over de geschiedenis van Schaesberg, aanvang 19.30 uur.

7 november: Verenigingsavond met presentatie Jaarboek 2003; aanvang 19.30 uur.

28 november: Presentatie Fotoboek Waubach, aanvang 19.30 uur.

11 december Dialectavond D'r geboare verteller.

De geschiedenis van de kalender en onze jaartelling

Reeds lang voor de geboorte van Christus zijn er wetenschappers geweest die door middel van ingewikkelde berekeningen geprobeerd hebben de tijd in te delen in bepaalde eenheden. Voor een indeling van een jaar ontstond de kalender en voor een tijdrekening van langere duur een jaartelling.

De kalender

Alle beschavingen hebben hun eigen kalender gekend. De Babyloniërs bijvoorbeeld gebruikten reeds circa 3000 vóór Christus een kalender. Een kalender is een verdeling van het jaar in bepaalde natuurlijke tijdeenheden. Die tijdeenheden worden bepaald aan de hand van astronomische (sterrenkundige) waarnemingen, zoals de beweging van de zon, de maan en andere hemellichamen. Onze kalender, de Gregoriaanse, is gebaseerd op de kleinste tijdeenheid: de dag. Dit is de tijdsduur die de aarde nodig heeft om één keer rond zijn eigen as te draaien. Een jaar wordt ingedeeld in maanden. De synodische maand, de tijd tussen twee nieuwe manen, is de basis van een maankalender. Onze kalender echter wordt verdeeld in twaalf zogenaamde 'burgerlijke' maanden, die niet steeds evenveel dagen hebben. De week van zeven dagen is ontstaan bij de Joden en is langzamerhand door alle volken overgenomen.

De cyclus van Meton

Meton was een Griekse astronoom die werkzaam was in de tweede helft van de 5de eeuw v. C.

Hij ontdekte dat de jaargetijden een ongelijke lengte hadden als gevolg van de onregelmatige beweging van de zon en ontwierp een 19-jarige cyclus: de cyclus van Meton. De cyclus van Meton is een 19-jarige cyclus waarin bepaalde jaren schrikkeljaren zijn en waarin 125 maanden van 30 dagen en 110 maanden van 29 dagen zijn opgenomen.

De tijdrekeningen in Mesopotamië en India zijn beïnvloed door de cyclus van Meton. Het Joodse jaar is eveneens op zo'n cyclus gebaseerd. Opmerkelijk is dat de 19-jarige cyclus van Meton in China enkele eeuwen eerder bekend was dan in Griekenland.

De christelijke kalender

De christelijke kalender had vooral de regeling van de christelijke feestdagen tot doel, in het bijzonder het bepalen van de paasdatum. De

paasdatum is de datum van de eerste paasdag. Voor de christenen is dat de eerste zondag die volgt op de eerste volle maan na het begin van de lente. Voor de berekening van de paasdatum wordt eveneens gebruik gemaakt van een 19-jarige periode. Dit heeft tot gevolg dat de paasdatum op zijn vroegst op 22 maart valt en op zijn laatst op 25 april.

De Romeinse kalender

De tijdrekening die tegenwoordig in een groot gedeelte van de wereld wordt gebruikt vindt zijn oorsprong in de Romeinse kalender. Deze is waarschijnlijk ontstaan uit een plaatselijke kalender en was in de 6de eeuw v. C. een maankalender van 355 dagen. De Romeinse kalender heeft haar verbreiding over de wereld vooral te danken aan haar functie als christelijke kalender.

De Juliaanse kalender

In het midden van de eerste eeuw v. C. liet Julius Caesar, op advies van de Alexandrijnse astronoom Sosigenes, de Romeinse kalender aanpassen. In het jaar 45 v. C. voerde hij een nieuwe, naar hemzelf genoemde kalender in; de Juliaanse kalender. Het duurde echter nog 48 jaar voordat dit systeem goed functioneerde. Tussen 8 v. C. en 4 n. C. paste keizer Augustus deze kalender aan. In plaats van elke drie jaar, zoals bij de Romeinse kalender, werd nu elke vier jaar een schrikkeljaar tussengevoegd. Bovendien doopte keizer Augustus de maand Sextilis om tot Augustus, die evenveel dagen moest krijgen als de maand Julius (verbonden aan de naam Julius Caesar, voordien Quintilis), omdat hij zijn maand niet ondergeschikt wilde zien aan de maand van Julius Caesar. Sindsdien heeft het jaar zijn indeling behouden.

De Gregoriaanse kalender

In de Middeleeuwen ontstonden reeds problemen, omdat de tot dan toe gevoerde Juliaanse kalender fouten bevatte. Eén daarvan was dat een eeuw ruim driekwart dag te lang duurde. In de 16de eeuw was dit aantal opgelopen tot tien dagen. De toenmalige paus Gregorius XIII hervormde de kalender en besloot in het jaar 1582 dat na 4 oktober meteen 15 oktober zou volgen. De Gregoriaanse kalender werd niet meteen door alle katholieke landen aanvaard. In Nederland wordt de Gregoriaanse kalender in de verschillende provincies op verschillende tijdstippen tussen 1582 en 1701 in gebruik genomen. In Engeland en Noord-Amerika wordt deze kalender ingevoerd in 1752, in Duitsland in 1776, in Zweden in 1823 en in Rusland pas ná de revolutie namelijk in 1918.

De jaartelling

Het beginpunt van een jaartelling wordt een epoche genoemd. In de oudheid gold als epoche meestal een belangrijke gebeurtenis. Ook werden mythische tijdstippen uit het verre verleden als beginpunt genomen. Zo komt het dat elke kalender zijn eigen aanvang heeft.

De Joodse kalender bijvoorbeeld begint vanaf de schepping die gesteld wordt op 3760 v. C.

De Byzantijnse jaartelling

Een tijdrekening die in Rusland tot in de 18de eeuw gangbaar is gebleven, gaat terug tot het tijdstip van de schepping van de wereld die gesteld werd op 5508 v. C.

De jaartelling en de geboorte van Christus

De jaartelling werd in Rome oorspronkelijk gerekend 'sedert de stichting van de stad'. Ook werd een telling in regeringsjaren van de consuls of keizers toegepast. De tegenwoordig geldende telling werd in 526 door Paus Johannes I ingevoerd, maar werd pas in de loop van de 10e eeuw algemeen.

Dionysius Exiguus, van afkomst een Scyth 1), was pauselijk archivaris en chronoloog 2). In opdracht van paus Johannes I stelde hij in het jaar 525 de paascyclus op. Tevens berekende hij het geboortjaar van Christus, zodat er een jaartelling vanaf de geboorte van Christus ingevoerd kon worden. Daarbij dateerde hij echter het geboortjaar van Christus minstens vier jaren te laat (namelijk 754 vanaf de stichting van Rome) en noemde dit het jaar 1 AD (Anno Domini: in het jaar des Heren). Maar het jaar vóór Christus' geboorte wordt aangeduid met 'het jaar 1 vóór Christus'. Het jaar nul is dus gewoon vergeten.

Het millennium

In het jaar 2000 is het begin van een nieuw millennium gevierd. Doorgaans wordt verondersteld dat onze jaartelling begon met de geboorte van Jezus Christus. Maar, hoe merkwaardig het ook mag klinken: Christus is in feite pakweg vier jaar vóór Christus is geboren. Het nieuwe millennium is dus eigenlijk al in 1997 begonnen!

Lieke Boumans-Willems

Noten

- 1) Scythen: in de oudheid een Centraal-ziatisch steppenvolk, verwant aan de Iranërs.
- 2) Chronologie is de wetenschap van de tijd, het vastleggen van tijdschalen en het dateren van gebeurtenissen.

Bronnen

- Encarta (R) 98 Encyclopedie Winkler Prins Editie (CD-rom).
- Grote Winkler Prins Encyclopedie (achtste druk, 1980).

D'r Sjtieëgel (Pierre Delnoy)

"Inne sjtieëgel weëd zoeë" dink geneumd"
- zach miene nonk- d'r Ubachs Thèj.
En wees mit ziene vinger noa
- dat drieënpeutje doa in de wej.

"Die woare vreuger gans va hoot
- weet neet of dat nog inne wit".
Zunt huuj va iezer- zach d'r nonk-
"die dinger gunt waal langer mit".

"D'r stjieëgel -jong - deë is al oad-
besjteet al mieë wie honderd joar"
"Die goof 't al-reëken mar oet-
wie d'r opa nog e jungske woar".

"I deë tied hat deë al gezach
-joa dink doa mar ins ueëver noa!"
"Inne sjtieëgel dat is get unieks-
deë maag och noeëts verloore goa!

Fragment uit het jaarboek 2003.

Johan Simon Römken in zijn streven naar de positie van landeigenaar.

In de archiefstukken vind ik diverse functies en beroepen (ambachten) die J.S.R. heeft uitgeoefend. In chronologische volgorde is hij "schatheffer", burgemeester, adjoint au maire, schepen en het is zeer waarschijnlijk dat hij op latere leeftijd nog café heeft gehouden. Parallel met deze functie wordt hij landbouwer of akkerman genoemd en op hogere ouderdom landeigenaar. De aanduiding handelaar of koopman kom ik nooit tegen. Ongetwijfeld heeft hij nochtans veel tijd en energie gestoken in het kopen en verkopen van land, in mindere mate ook van huizen, het lenen en belenen van geld en andersoortige geldelijke transacties en speculaties. Wij vinden hem herhaaldelijk op bezoek bij een notaris, waar een transactie wordt vastgelegd. Uit diverse gerechtelijke processen over voorheen afgehandelde transacties, die ik niet terugvond bij de notaris, maak ik op dat hij ook onderhands via schuldbekentenissen zaken regelde. Ook uit de nalatenschap is op te maken dat niet alle transacties via een notaris liepen. Het resultaat van deze acties was dat J.S.R. zich na zijn zestigste landeigenaar ging noemen, een titel waarnaar hij kennelijk met de hem eigen dynamiek gestreefd had. In de nalatenschap van 1846 opgemaakt door notaris Vreuls tel ik ongeveer 13 ha bos en land verdeeld over 51 kadasternummers; verder is er in de verdeling de boerderij "aan de put" in de dorpsrotte van Nieuwenhagen en een huis "aan de kerk". Dit bezit lag erg gespreid over de gemeenten Heerlen, Eygelshoven, Ubach over Worms en Nieuwenhagen. J.S.R. eindigde dus inderdaad als, misschien kleine, landeigenaar. Hij behoorde zeker, zoals wij reeds zeiden, tot de gegoede inwoners; dit lees ik ook in de belastingstaten uit 1807 en 1824 waar hij respectievelijk tot de 3% en tot de acht hoogstaangeslagenen van het dorp behoort. Trouwens als ik zijn boerderij "a genne put" bekijk met haar inboedel en veestapel, dan kom ik onder de indruk. Toch heeft J.S.R. rond 1811 een dieptepunt gekend in ij financiële activiteiten. In de 20 jaren daarvoor brengt hij elf keren een bezoek aan

de notarissen Lamberts, Chaineaux en Kemmerling met een piek rond 1806 (in 1806 vijf transacties). Als ik deze notariële akten als maatstaf neem, dan moet hij rond 1806 met een ware koopdrift zijn bezielt. Dat was precies die tijd dat hij een moeilijke periode doormaakte als burgemeester. Door deze vele aankopen moest hij kennelijk geld lenen: In januari 1806 leent hij 300 frs. Van Willem Jongen en op 17 nov. 1807 maakt hij bij de fabriek en handelsfirma Huppertz uit Aken een grote schuld van 600 gulden. Vervolgens leent hij ook rond deze tijd 454frs 40ctm van Anton Sogele, landbouwer in Heerlen. Tengevolge van deze geldleningen komt J.S.R. in betalingsmoeilijkheden, en op drie manieren reageert hij hierop. Op de eerste plaats door de betalingen voor zich uit te schuiven. Op de tweede plaats door tot (gedwongen?) verkopen over te gaan en op de derde plaats door een nieuwe lening aan te gaan bij een familielid. Op 7 januari 1811 vond er bij hem thuis een publieke verkoop plaats van een gedeelte van zijn inboedel en vee. Deze verkoop bracht 461 frs 12ctm op en ging van 4 koffiepotten en "pot a pisser" tot 14 religieuze tableaux, 13 stoelen, één tafel en twee kasten; samen 59 delen. Onder de hamer kwamen ook een koe, een varken en drie schapen. Waarschijnlijk was dit minder dramatisch dan het op 't eerste oog zou kunnen lijken. In 1807 was J.S.R. hertrouwd met de weduwe Goffin. Naar we kunnen aannemen bracht deze haar huisraad en meubelen mee in het toch al volgestouwde huis. J.S.R. kon wat missen. Van een familielid, Pierre Joseph Römken, leende hij een maand later 485 frs 50ctm tegen 5%. Deze Pierre, gehuwd met Helena Cath. Triebels was handelaar in Amsterdam. Daarmee had hij blijkbaar nog niet genoeg geld bij elkaar. In mei 1811 verkocht hij twee stukken land, samen een 40-tal are voor 400 frs aan Math Erents. Maar de schuldeisers worden ongeduldig. J.S.R. heeft blijkbaar moeite om voldoende geld vrij te maken. Hij staat onder druk en hij reageert niet bezonnen, zoals uit verschillende processen blijkt. In 1811 starten drie processen met zijn schuldeisers, waarmee zijn benarde positie gedemonstreerd wordt. Bij twee processen verschijnt hij tot twee keer toe niet op het appèl, hij laat verstek gaan. Hij negeert aanmaningen via wisselagenten en een vonnis van de vrederechter. Dit gedrag drijft de kosten voor hem steeds hoger

op. Hij moet wel erg in de klem hebben gezeten om zich tot dergelijk irrationeel gedrag te laten verleiden. J.S.R. heeft, mij dunkt, te grote risico's genomen met zijn aankopen, toen deze misgingen en de schuldeisers opdrongen, leek hij de controle over zijn situatie enigszins te verliezen. Verder constateer ik al in de vorige paragraaf dat deze financiële afgang parallel liep met de crisis in zijn bestuurlijk functioneren. Ik kan geen invloeden over en weer vaststellen, geen oorzaak en gevolg ontdekken ofschoon het verleidelijk is deze wel te veronderstellen. Had bv. Kemmerling die de financiële moeilijkheden van J.S.R. als notaris meemaakte, deze laten meewegen in zijn oordeelvorming over zijn adjoint? Kwamen er in 1811 zoveel problemen op Römken af dat hij er afzonderlijk niet meer de nodige aandacht a kon geven? Wij weten het niet. Ik constateer dat J.S.R. jarenlang verdwijnt op alle activiteitsgebieden waarop hij steeds acte de présence heeft gegeven. Hier blijft een zwart gat tot 1817. In 1817 is J.S.R. vrij plotseling weer terug en wel op de drie terreinen: bestuurlijk, financieel en maatschappelijk. Hij koopt en verkoopt weer, is actief op de financiële markt en blijkt zijn oude strijd lust niet verloren te hebben. Een typische inkijk in zijn financieel handelen en de risico's die hij daarbij neemt, gunt J.S.R. ons rond de verdeling van de erfenis van de echtelieden Jansen-Jansen, omstreeks 1830. Uit dit voorbeeld blijkt zijn ondernemingszin, maar ook zijn (te?) groot vertrouwen in eigen inschattingsvermogen bij te nemen risico's. Actief en strijdbaar als hij is raakt J.S.R. ook na 1817 weer verwickeld in een aantal civiele processen. Ik heb de indruk dat bij de processen na 1817 begonnen, sterker staat en zich beter in de hand heeft in vergelijking met die rond 1811 zijn aangespannen. Hij laat zich door niets en niemand, ook niet door de notabelen van deze streek, van zijn stuk brengen, waar het gaat om zijn belangen. Het 8 jaar durende proces tegen notaris Struyck en diens broer, de deurwaarder, is in dit opzicht illustratief. Na 1830 wordt het rustig rond J.S.R. tenminste wat processen en persoonlijke financiële transacties aangaat. We hebben gezien dat hij nog wel eens de belangen van iemand behartigde en niet te vergeten, in het kerkbestuur zat. Zijn laatste bezoek bij een notaris voor een eigen financiële aangelegenheid

betrof een publieke verkoop van een gedeelte van zijn inboedel en wat vee. Eind 1834 verkoopt hij 78 eenheden, die samen 709 frs 10 ctm opbrengen. Hieronder treffen we twee koeien, drie vaarzen, twee schapen, een varken, een ploeg en een wadmolen; verder in huis: veel huisraad waaronder een "vederen" bed en een grote kast. Omdat ik nergens in de archieven aanwijzingen vind over geldnood, zoals bij de eerste verkoop in 1811, vermoed ik dat deze verkoop een andere betekenis heeft, dat er een andere bedoeling bij J.S.R. achter zat. Wij weten dat de boerenhoeve van Simon is betrokken door zijn in 1832 gehuwde dochter Johanna Maria met haar gezin. Zij waren de opvolgers van J.S.R. Ook weten wij dat J.S.R. in 1846 bij deze dochter gestorven is. Het ligt dus voor de hand te veronderstellen dat deze wisseling rond 1834 zijn beslag heeft gekregen en dat toen voor J.S.R. een wat rustiger levensfase is begonnen. Hij was toen in zijn zeventigste levensjaar. De financiële crisis, gevoegd bij de bestuurlijke afgang, beide rond 1811, toont de hevigheid van de slag die J.S.R. trof en die zo te zien invloed heeft gehad op zijn maatschappelijke functioneren. Over de oorzaken ervan en zijn aandeel hierin kunnen wij alleen maar veronderstellenerwijs iets aangeven. In de vorige paragraaf sprak ik in dit verband over een verkeerde inschatting van zijn mogelijkheden en vrijheden. Nu hebben wij m.i. weer aanwijzingen voor dergelijke foutieve inschattingen. Hier nemen die de vorm aan van te grote risico's bij zijn financiële transacties. Duidelijker dan in de vorige paragraaf hebben wij nu voorbeelden dat hij zich, eenmaal in de knoei, dieper in de nesten werkt door onberaden en impulsieve beslissingen, zoals het weigeren voor de rechtbank te verschijnen. Dat J.S.R. jaren later weer op het podium verschijnt pleit voor zijn vitaliteit. Zijn dynamiek ervaren wij ook als we lezen hoe hij zijn eigen belangen kan verdedigen. Hij bijt zich tot het uiterste in de procesgang vast, ook al duurt dit gevecht jaren. Of hij na 1817 steeds zo'n goed koopmanschap aan de dag legt betwijfel ik wel eens. Ook dan lijkt hij nu en dan te grote risico's te nemen. Gezien echter de uiteindelijke resultaten voor hemzelf en voor anderen, als hij zich als pleitbezorger inzette, moet zijn vakmanschap op commercieel en financieel terrein toch van acceptabel gehalte zijn

geweest. Wat hij wellicht aan bezonnen oordeel en vooruitzien miste werd dan goedge maakt door zijn onverwoestbare energie, zijn ondernemingslust en zijn durf om wie dan ook aan te klampen. Hij ging niet uit de weg voor personen die qua positie en titulair "zwaarder" wogen dan hijzelf, hij voelde zich vrij in de omgang met hoog en laag. Ik zie een hemelsbreed verschil tussen J.S.R. en de winkelier op de hoek, waar alleen bekende klanten komen, die kleine risico's neemt en weinig winst verwacht. J.S.R. heeft lef en ondernemingszin, hij was niet bang om grotere zaken aan te pakken en contacten te leggen buiten zijn dorp. Mijn twijfel aan echt groot koopmanschap bij J.S.R. stoelt op het feit dat ik wel documenten in de archieven vind waaruit blijkt dat zijn ondernemingszin verkeerd uitpakt en niet zie dat hij daarnaast ook hoge winsten maakt. Uit zijn nalatenschap komt hij als welgestelde naar voren, maar hij heeft, ondanks al zijn zwoegen, aan het bezit van zijn bemiddelde vader en van zijn vrouw, die ook van goeden huize was, waarschijnlijk niet zo geweldig veel toegevoegd.

Onze Moedertaal

Er wordt altijd gezegd dat het Nederlands één der moeilijkste talen is om te leren. Na het lezen van onderstaand vers zal iedereen zonder enige twijfel deze stelling kunnen beamen.

*Het meervoud van slot is sloten,
maar toch is het meervoud van pot geen poten,
evenzo zegt men altijd: één vat en twee vaten,
maar zal men zeggen: één kat en twee katen?
Wie gisteren ging vliegen, zegt heden : ik vloog,
dus zegt u misschien van wiegen: ik woog?
Nee, pardon, want ik woog is afkomstig van wegen,*

maar... is nu ik voog een vervoeging van vegen?
En dan het woord 'zoeken' vervoegt men: ik zocht,
en dus hoort bij vloeken misschien ook: ik vlocht?
Alweer mis, want dit is afkomstig van vlechten,
maar ik hocht is geen juiste vervoeging van hechten.
Bij roepen hoort: riep, maar bij snoepen geen sniep.
Bij lopen hoort: liep, maar bij kopen geen kiep!
En evenmin hoort bij slopen: ik sliep,
want dat is afkomstig van het woord slapen.
Maar zet nu niet neer: ik riep bij het rapen,
want dit komt van roepen en u ziet het terstond:
zo draaien wij vrolijk in het kringetje rond!
Van raden komt ried, maar van baden geen bied.
Dit komt weer van bieden, ik hoop dat u 't ziet!
Ook komt hiervan bood, maar van wieden geen wood.
U ziet de verwarring is akelig groot!
Nog talloos veel voorbeelden zijn te geven,
want gaf hoort bij geven, maar laf niet bij leven.
Men spreekt van: wij drinken en hebben gedronken,
maar niet van wij hinken, wij hebben gehonken.
't Is: Ik weet en ik wist, zo vervoegt men dat,
maar schrijft niet bij vergeten: vergist.
Dat is een vergissing, ja moeilijk is 't.
Het volgende geval is bijna te bont.
Bij slaan hoort: ik sloeg, niet ik sling of ik slond.
Bij gaan hoort: ik ging, niet ik gong of gond.
En noemt u een mannetjesrat soms een rater?
Dat gaat wel op bij een kat en een kater!

(Uit onze Taal)

Fragment 2 uit het jaarboek 2003

Klagers en aangeklaagden in 19^e eeuw Ubach over Worms

Een bijdrage aan het beeld van de gemeenschap Ubach over Worms aan de hand van de verzameling 'Proces Verbaal 1836-1865 U.o.W.' door A.J.Verreck

1. Eigenlijk moest dit artikel gaan over regelgeving voor het houden van honden in de gemeente Rimburch ...

Ik ben op zoek naar regelgeving voor het houden van honden in de gemeente Rimburch uit omstreeks 1845. De oorspronkelijke tekst is te vinden in het archief van de gemeente Landgraaf, maar ik hoop ze als kopie te vinden in het archief van Hein Goossens dat zich in de bibliotheek van het OCGL bevindt. Ik wil er voor het jaarboek een artikel over schrijven en het zou me beter uitkomen als ik dit in de studiezaal van het genootschap kon voorbereiden. In de kopieën van het Rimburchs archief vind ik niets, dus begin ik in de albums Ubach over Worms te zoeken en te snuffelen. Ik lees hier wat en daar wat en word opeens getroffen door de volgende zeer levendige tekst:

In het jaar duizend achthonderd zes en veertig op den vijfden der maand september is voor ondergeteekende burgemeester de gemeente Ubach over Worm verschenen Gerards Martin, oud acht en twintig jaren landbouwer woonachtig te Groenstraat, gemeente Ubach over Worm, dewelke ons klagend verhaald heeft, dat op heden omtrent negen uren voormiddag, zijn minderjarige broeder gerards Paul Joseph, oud vijftien jaren, zonder beroep, woonachtig te Groenstraat meernoemd, welke zich bevond ter platse genoemd de Rutsch, gelegen achter de Groenstraat, daar bezig zijnde aan het wegvoeren van grond met een kruiwagen, welken de klager had aangekocht, waarop bij gekomen is Kremers Jan Leonard, oud vier en twintig jaren, handelaar, wonende te Groenstraat meernoemd, welke dadelijk met den steel der gaffel waarmede hij arbeide, op den laatstgenoemden, zijnde Gerards Paul Joseph begon te slaan, waarop deze de vlucht genomen hebbende, verklaagde deszelfs kruiwagen geheel aan stukken sloeg. Verder verklaart de klager Gerards Martin, dat de verklaagde hem gedurig vervolgt heeft tot nog toe waarvan de klager meermalen aan den

burgemeester gewag heeft gemaakt, edoch geen gevolg konde gegeven worden, bij gebreke van behoorlijke getuigen (87)

Er blijken meer van dit soort verhalen in dit boek te staan. Wat logisch is want ik blijf in handen te hebben "Proces Verbaal Ubach over Worms 1836-1865." Een boek vol 'klachtige verhalen', "life" opgeschreven door de burgemeesters van die tijd. Ik ben geboeid. Dit lijkt me veel interessanter dan het hondenverhaal. Bijna tastbaar hoor ik mijn ruzieënde, scheldende, en voor hun recht opkomende voorouders. Ik begin direct vergelijkingen te maken met mijn eigen tijd met zijn zinloos geweld, onveiligheid en vroeger-was-het-beter-gevoel. Dit is iets nou voor het jaar boek. Ik vergeet mijn hondenverhaal voorlopig en besluit mijn bijdrage aan het jaarboek hieraan te wijden

Wat vind je in 'Proces Verbaal 1836-1865'

Oorspronkelijk zijn deze processen verbaal met de hand geschreven. Later zijn ze overgetypt en van de getypte versie heeft Hein Goossens een kopie gemaakt die is ingebonden onder de titel "Proces Verbaal 1836-1865 U.o.W. " Je vindt erin naast de 160 opgeschreven klachten en aangiften (met de nummers 13 - 173b), een "Register inhoudende alle beproefde misdaden en buitengewone voorvallen opgemaakt overeenkomstig de circulaire van de 5 maart 1832 " met gegevens over de periode 1844 - 1861; en een lijst met " Namen der veroordeelden en aanduiding van deszelfs straf der gevonnenen uit de gemeente Ubach over Worms. Alhier te beginnen met het jaar 1854 " dat gegevens bevat uit de jaren 1853-1862. In de registers en namenlijsten ontbreken zaken die als proces verbaal zijn opgenomen en ze bevatten andere zaken die daar niet te vinden zijn. Over de achtergronden van die verschillen geeft het boek geen uitsluitsel. Uit de samenhang kan wel worden afgeleid dat overtredingen op het gebied van invoerrechten en accijnzen op andere plaatsen werden geregistreerd, terwijl de veroordelingen wel in het register voorkomen. Van de oorspronkelijke handgeschreven stukken zijn enkele losse pagina's als kopie in het boek opgenomen, en wel: direct in het begin een viertal pagina's van een voorafgaand register; tussen 69a en 70 twee pagina's met een lijst uit 1845 van "inwoners die gehouden zijn zich van de nieuwe maten gewichten te bedienen"; tussen de 91 en 91a een handgeschreven verklaring van Dr Jagers uit Heerlen;

Tijdschriftartikelen t/m juli 2003

Signaleringen samengesteld door Jack Lussenburg

Archeologie in Limburg, april 2003

- Opmeting van het Romeins aquaduct te Tongeren.

Met het blote oog is het aquaduct dat in de Romeinse tijd de huidige stad Tongeren van van drinkwater voorzag, nog goed te zien. Het traject van het aquaduct is op een kaartje opgenomen. Zo'n 6 kilometer lang is het aquaduct te volgen. Daarna wordt het traject moeilijk te bepalen. In dit artikel worden diverse mogelijkheden onder de loep genomen zoals het traject had kunnen lopen.

- Neandertalers, de eerste bewoners van ons land

De oudste sporen van de aanwezigheid van neandertalers dateren van zo'n 250.000 jaren geleden. In dit artikel worden de eerste sporen van Neandertalers in de Maasvallei beschreven. Het blijkt dat de Maas en haar zijrivieren, en de aanwezigheid van vuursteen een grote aantrekkingskracht uitoefende op de Neandertalers.

Genever, mei 2003

In Genever deze keer een ruim artikel over het uitgeven van een familieboek. Diverse publikatievormen passeren de revue, zoals: van oudsher het boek (als offset druk en als print- cq copievorm), of via CD-ROM/DVD of via het internet (WWW). De ervaringen van een auteur zijn eveneens opgenomen bij dit artikel.

Limburgs Tijdschrift voor Genealogie, juni 2003

In dit tijdschrift een bijdrage van maar liefst 16 pagina's over de "Die Familien meiner vorfahren Reijnders und Spiertz aus Kerkrade".

Tijdschrift Heemkundevereniging Geleen juni 2003

- Het verhaal van een Gelaens maedje wordt in deze uitgave verteld. Het betreft het verhaal van Fien Wauben geboren in 1915 in Geleen. Haar vader, Bart Wauben, was in 1921 ploegbaas bij het spoor (NS) in Schaesberg. In die periode ging Fien naar de kleuterschool en vervolgens de lagere school bij juffrouw Kremers in de Hoofdstraat te Schaesberg. Midden 20er jaren vertrok de familie Wauben naar Lutterade. Vanaf die tijd is ze regelmatig moeten verhuizen maar haar gezinsleven speelde zich steeds in en rond Geleen af. In 2002 overleed Fien Wauben.

- Verder in dit tijdschrift het vervolg van de kroniek van de familie Gobbels.

Tijdschrift de Bongard juni 2003

- Deel 6 van het geslacht Rhoen is het openingsartikel van deze uitgave.
- Deel 2 van de serie over de familie Dumont, al 220 jaar een bekende familie in Bocholtz.

Veldeke 2003 nummer 3

- Limburg Enquete. Rob Belemans heeft in opdracht van de provincie Limburg een enquête uitgevoerd over Limburg. Wat betekent het een Limburger te zijn. Hoe kijkt een Limburger naar zijn eigen taal.
- 40 jaar getrouwd. Wat betekent het getal 40. Hoe noemt men het 1e huwelijksjaar, wat het 2e en het derde enzovoort.

Gens Nostra juni 2003

- Het patroniem van de getrouwde vrouw in de 16e en 17e eeuw. In dit artikel wordt met voorbeelden gewaarschuwd voor het patroniem. Indien een getrouwde vrouw een patroniem heeft dat gelijklopend is aan haar mans voornaam, dient men erop bedacht te zijn, dat dit patroniem niet het juist

Alledaagse dingen, juli 2003

- De Provinciegeschiedenis van Holland is onlangs in ruim 1800 pagina's verschenen. Holland is altijd een "mengcultuur" geweest. Tijdens de presentatie van dit boekwerk werd de website www.geschiedenisbank.nl geopend voor het publiek.
- In een artikel van 4 pagina's wordt geschreven over sportzinnnetjes in en over de Nederlandse dialecten. Sijbolet is een woord of uitdrukking waaraan iemands taal of dialect gemakkelijk te herkennen is. Bijvoorbeeld door het uitspreken van een woord dat begint met sch kan men onmiddellijk herkennen of men met een Nederlander van doen heeft. In bepaalde streken wordt de h niet uitgesproken.

VERENIGINGSVOND

Vrijdag 7 november

Uit de tijd van schatten en ouwe sokken

door May Quaedflieg

In onze jeugdtijd verslonden we die boeken; met rode koontjes lieten we ons gewillig meeslepen in die avontuurlijke speurtochten naar geheime schatten, die vroeger door bloeddorstige piraten verstopt waren op onbewoonde, huiveringwekkende eilanden. Of over familierijkdommen die ooit door welgestelde voorvaders op allerlei onvindbare plekjes in door spoken en geesten bewaakte herenhuizen in veiligheid gebracht waren. Meeslepende, fantasieprikkende verhalen. Altijd doken er wel ergens hinten op, meestal in de vorm van vergeelde stukken papier met handgetekende plattegronden of zoekroutes in geheimtaal die omslachtig ontcijferd dienden te worden. Fantasie of werkelijkheid? Natuurlijk, de verhalen en intriges ontsproten aan de fantasie van schrijvers. Maar hoe fantastisch ook, meestal is er sprake van een basis van werkelijkheid. En héél af ten toe ben je zelf degene die zo'n heuse vergeelde boodschap ontdekt.

Inderdaad. In dit geval een vergeeld briefje in het archief van de welgestelde familie Jurgens, die van Unilever, oorspronkelijk stammend uit Landgraaf. Naar aanleiding van onze open dag eind vorig jaar hebben we tijdelijk een deel van het familiearchief in bruikleen gehad. En daarin... troffen we een briefje aan uit de tijd dat er nog geen banken waren, of, wie weet, men nog te weinig vertrouwen had in dergelijke financiële instellingen.

De schrijver, die de Nederlandse taal overigens maar gebrekkig meester is, geeft op dit briefje opheldering over de geheime plekken waar hij zijn fortuin verborgen heeft. En bepaald niet zo'n beetje. Liefst 1400 gulden achter in de kamer in een kastje, 1100 gulden onder een plavuis en verder nog iets ergens in het slaapkamerkastje. Een vermogen in de negentiende eeuw!

De letterlijke inhoud:

*Ik heb aagter in / de kamer geld ver/borgen 14 hon/dert gulden in het kasjen
op / zy van de kelder / onder een plavu/is (plavuis) 11 hondert gul/den en ...t
aan / dat er nog is in / het kasje van de / slaapkamer op / de grond of in de /
trommel*

Wie de schrijver is? We weten het niet. Aan de lettervormen te zien werd het briefje geschreven in de negentiende eeuw. Door een opa die zijn levenseinde voelde naderen? Of was het misschien een spel van kinderen? Ook dat valt niet uit te sluiten.

Maar eens te meer worden we geconfronteerd met iets wat vroeger, om welke redenen ook, geschreven werd en nu in de 21^e eeuw de gemoederen nog steeds bezig weet te houden.

Ik heb aagter in
de kassien geba
bor gen 14 hon
dert gulden
in het kassien op
zy van de kelder
onder een opslaan
is 11 hondert gul
den en wat aan
dat er nog is in
het kassie van de
slaafkamer op
de grond of in de
trommel

indien 'surgens
an de tijd dat
in nog geen
banken waren

Wij Limburgers, (bezien door de ogen van een Bielefelder in het jaar 1929)

Deel I

Hub Dortants, de vice voorzitter van de Heemkundevereniging Landgraaf, is al ruim 35 jaar bezig met familie-onderzoek. Onlangs, zo'n 25 jaren geleden (maar wat is nu 25 jaren in het familie-onderzoek) kwam hij in het bezit van een reisbeschrijving vanuit Bielefeld naar Limburg uit het jaar 1929. Deze reisbeschrijving was gemaakt door een van Hub's familieleden. Dit ver familielid van de familie Dortants kwam uit Bielefeld en heette Rudolf Berger. Deze Rudolf Berger was al ruim voor 1929 doende om de stamboom van zijn moedersfamilie (Dortants) na te trekken. Aangezien in onze regio de naam Dortants veel voorkomt was het logisch dat hij zijn kennis over de familienaam Dortants in onze streken verder wilde uitbreiden. In een aantal delen wil de secretaris van de Heemkundevereniging, Jack Lussenburg, de lezers meenemen naar de gedachtenwereld van Rudolf Berger tijdens zijn reis door het zuiden van Limburg in 1929.

Naar Brüggen: Van zijn reis die Rudolf in juli 1929 ondernam hield hij nauwkeurig verslag bij. De reis begon in Bielefeld en het eerste tussenstation was Brüggen, een Duits plaatsje kort over de grens bij Roermond. Waarom ging Rudolf naar Brüggen? Nou, een voorouder Dortants was in vroeger tijden rentmeester geweest op de burcht Brüggen. Toen de Franssen na hun verovering van dit deel van Europa in 1794 de burcht tot hun eigen maakten werd de burcht rond 1800 door de Franssen te koop aangeboden. Rentmeester Dortants kocht toen de burcht. Onmiddellijk na aankomst in Brüggen spoedde Rudolf zich naar de burcht. De toenmalige (in 1929) eigenaar en bewoner van de burcht, dr. Hommelsheim, maakte open. Rudolf stelde zich voor, gaf het doel van zijn komst aan en vroeg dr. Hommelsheim of het mogelijk was dat er een rondleiding gegeven kon worden zodat hij zich in kon leven in de sferen van vroeger tijden. In principe werden namelijk geen rondleidingen gegeven door de burcht. Maar zie, höre und staune: Rudolf kreeg zijn rondleiding. En nog wel door dr. Hommelsheim zelf. Rudolf was de koning te rijk. Tijdens de rondleiding droomde Rudolf weg naar historische tijden. De prachtige oude vloeren: hier waren zijn vroegere voorvaderen dagelijks overheen gelopen. De oude bomen, de muren, als die eens praten konden. Wat was het toch ergerlijk dat het bezit van de

burcht van de familie Dortants in 1815 in andere handen is overgegaan door jammerlijke erfdeling. Na de intensieve rondleiding was de informatiehonger van Rudolf nog niet gestild. Hij probeerde zijn geluk nog een keer en ging naar een stokoude oom (Joseph Dortants) die ook in Brügggen woonde. Deze stokoude oom was nog "frisch und munter" en dit bezoek leverde Rudolf nog relevante informatie op over de familie.

Naar Aken: In Brueggen was Rudolf geslaagd in zijn missie zodat hij verder kon trekken. Van Brueggen ging de reis naar Aken. In het stadsarchief vond hij de huwelijksakte van de oer-oer-oer grootvader Johann Ludwig Dortants die in de Carmelitessenkirche op 31 januari 1758 trouwde. Op 11 juli 1929 werd door Rudolf daadwerkelijk bezoek aan deze kerk afgelegd. Wellicht bleef Rudolf enkele dagen in Aken, want eerst op 13 juli gaat het reisverslag verder en bezocht Rudolf in Spekholzerheide Joseph Dortants. Joseph was 43 jaar oud en liet een bijzonder aangename indruk achter. Joseph adviseerde Rudolf om ook de ouders van Joseph te bezoeken, die in Rimbürg woonden. Het paste eigenlijk niet in het drukke reisschema van Rudolf maar gelet op de bijzondere prettige ervaringen met Joseph, zegde Rudolf toch toe. En dat zou hij niet berouwen bleek later. Zondag 14 juli bezocht Rudolf met de bus Monschau. Een geweldige reis door de Eifel, idyllische dorpjes en een prachtige stad Monschau, betekende een onvergetelijke zondag. In die dagen een ondernemende persoon, onze Rudolf.

In het volgende deel van dit reisverslag gaan we met Rudolf naar Maastricht.

BRÜGGEN Rhid.

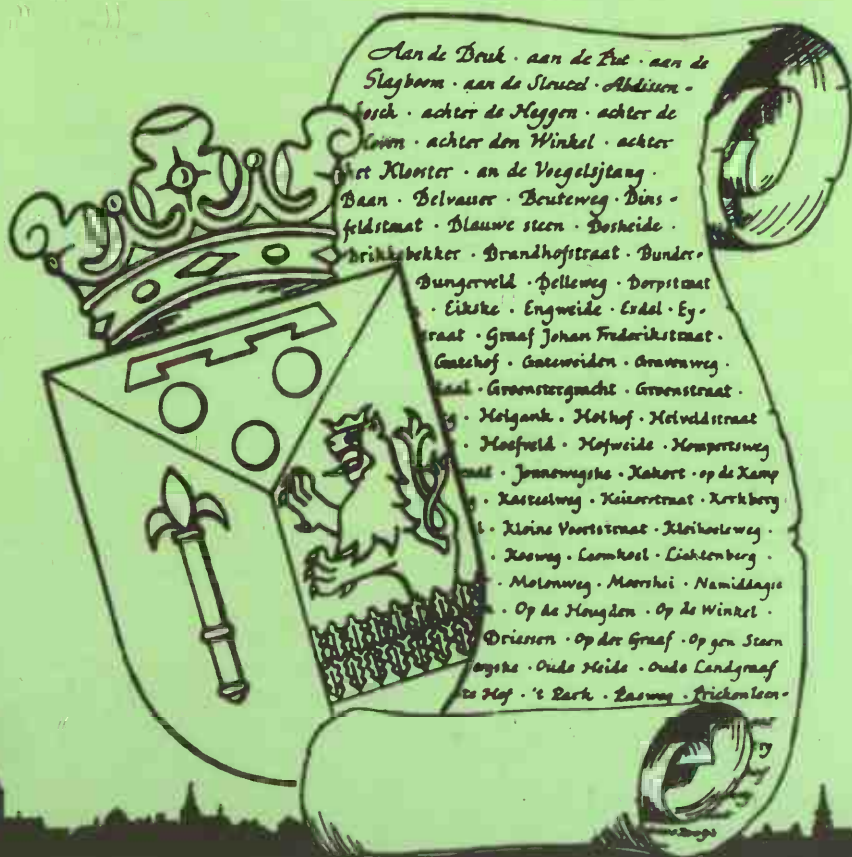
Brueggen
1929

Publikaties en verkoop van boeken e.d. Heemkundevereniging Landgraaf (OCGL)

Titel:	Jaargang / Auteur	Prijs	
		leden	niet leden
JAARBOEKEN OCGL			
o.a. Geschiedenis van onze grensregio.	1985	uitverkocht	
o.a. 3/4 eeuw mijnbouw Laura en vereniging	1986	4,00	4,00
o.a. 150 jaar Nieuwenhagen / Pastoor Simonis	1987	uitverkocht	
o.a. Dialectstudie	1988	4,00	4,00
o.a. Préhistorie Rimburch / Ontstaan parochie Nieuwenhagen	1989	uitverkocht	
o.a. Pottenbakkersoven Groenstraat / Acht eeuwen grensgeschiedenis.	1990	uitverkocht	
o.a. Genealogie Jongen	1991	4,00	4,00
o.a. Annalen van pastoor Schatten 1910-1935	1992	4,00	4,00
De bevrijding van Landgraaf	1993/1994	uitverkocht	
Landgraaf in de jaren 1940-1945	1995	uitverkocht	
o.a. De familiegeschiedenis Rongen	1996	4,00	4,00
De mijnen in Landgraaf	1997/1998	uitverkocht	
Herinneringen aan de 20e eeuw.	1999/2000	13,60	15,00
Kerken en Gelovigen in Landgraaf	2001	13,60	15,00
Van Romeinse weg tot "d'r Sint Joep va Woabich".	2002	13,60	15,00
SERIE "KEN LANDGAAAF"			
DEEL 1: Kruisen en kapellen		2,25	3,20
DEEL 2: 16 Wandelingen		2,25	3,20
DEEL 3: Straatnamenboek Van Aalbersestraat tot Zwartebergweg		3,00	3,00
DEEL 4: Parochie het Eikske 50 jaar		3,00	4,50
DEEL 5: De Voort. Logboek van een wijk in Nieuwenhagen.		uitverkocht	
DEEL 6: Fotoboek Woa is der Sjeet geblieve		15,00	15,00
LANDKAARTEN (kopiën)			
Eygelshoven 1891 (113 x 92 cm)		2,25	3,00
Schaesberg 1903 (98 x 61 cm)		2,25	3,00
Toponymische kaart Thorns Ubach vóór 1525 (84 x 59 cm)		2,25	3,00
Voormalige gemeenten Landgraaf 1805/1807 (A3)	1991 / M. Quaedflieg	1,00	1,30
PUBLIKATIES VAN DERDEN en DIVERSEN			
En d'r Boer hee boeëret wieër (genealogie fam. Baur)	2002 / M. Quaedflieg	22,50	22,50
Middeleeuwse Pottenbakkersovens in Landgraaf	2001 / W. Beckers	9,00	9,00
Schaesberg en zijn kerk. 300 jaar Petrus & Paulus parochie	2000 / E. Ramakers	10,00	10,00
Haengenaemd	1987 / H.P.M. Haen	4,50	6,80
Limburgse gedichten	OCGL, sectie Dialect	0,50	0,50
Foto's staties Ad de Haas compleet 14 foto's		3,40	4,50
Foto's staties Ad de Haas losse foto		0,45	0,60
BESTANDEN OP CD-rom / DISKETTE *			
Div. DTB / BST bestanden in PDF-formaat: Eijgelshoven, Frelenberg, Mariënberg, Schaesberg, Ubach, N.hagen, UoW, Rimburch.	2003 Werkgroep Waubach	11,50	23,00
Complete inventaris OCGL	Laatste versie	1,50	1,50
Volkstelling gemeenten Landgraaf 1796 in PDF-formaat *	OCGL	7,50	7,50

O C G L

Bulletin

Contactorgaan van de Heemkundevereniging
 Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter J.Schiffelers, Lokert 9, 5591 NB Heeze, 040-2262936
Secretaris J.Lussenburg, Op de Heugden 28, 6371 NM Landgraaf, 045-5320179
Penningm. M.J.Offermans Schoolstr. 88 6374 GZ Landgraaf, 045-5314079

ALGEMEEN BESTUUR

Bulletin/Jaarboek H.A.Mulders, Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876
Archief/werkpl. S.H.P.Moonen, Oude Landgr.62, 6373 BB Landgr 045-5319114
Platkloep A.J.H.Heinen Schoolstr. 86 6374 GZ Landgraaf, 045-5312230
Geneal/Waubach H.Dortants, Eijgelsh.weg 25, 6374 KB Landgraaf, 045-5315315
IT/ Automatisering E. Willemsen, Bungweg 4, 6374 JT Landgraaf, 045-5325488
Culturele raad J.J.H.Rietveld, Clausstr.22,6373 JR Landgraaf, 045-5311415

BESTUURSADRES

Op de Heugden 28, 6374 NM Landgraaf tel. 045-5320179
E-mail secretaris@heemkunde-landgraaf.info

REDACTIEADRES BULLETIN EN JAARBOEK

Hoefveld 18, 6373 XG Landgraaf, 045-5322876

CONTRIBUTIE O.C.G.L.

Individuele leden € 16 euro per jaar
Gezinslidmaatschap € 19 euro per jaar
Jeugdlidmaatschap € 5 euro per jaar (pas studiezaal inbegrepen)
Toegangspasje werkpl. € 9 euro per jaar

BANKRELATIE

Rabobank Landgraaf rek.nr 136314937 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf
Postgiro 4776225 t.n.v. O.C.G.L. Landgraaf

VERENIGINGSGEBOUW

Kloosterstraat 19, 6374 EN Landgraaf (vanaf jan 2004 An de Voeëgelsjtang 12
6373 BJ) 045-5322820 (tijdens studiezaal)
E-mail-adres: OCGL@home.nl en Heemkunde-Landgraaf@home.nl

VASTE OPENINGSTIJDEN STUDIEZAAL

Woensdag en zaterdag 13.00-17.00 uur
Na kennismakingsbezoek toegangspasje verplicht

Het Bulletin verschijnt 4 x per jaar.
Losse nummers € 1,50 excl. portokosten

Van de voorzitter.

Dag allemaal.

Toen ik achter mijn computer ging zitten om deze inleiding te schrijven, schoot mij te binnen dat mijn eerste bestuursperiode van drie als voorzitter van de vereniging er weer bijna op zit. We vragen ons wel eens af: "waar blijft de tijd". Nu ben ik nog relatief een broekie binnen de vereniging en zelfs ik heb daar soms last van. Van de andere kant is dat misschien ook wel prettig. Achteruit kijken kan altijd en is soms ook nodig om van je fouten te leren, maar ik heb de blik graag naar voren staan en liefst vaak op een periode die misschien niet altijd te overzien is. Het leuke daarvan is, dat je ook constant bezig bent met zaken bij te stellen. Wanneer je dan niet bedrijfsblind wordt, ben je ook steeds bezig met een leerproces en het ontwikkelen van nieuwe dingen. In mijn werk als projectleider ruimtelijke ontwikkeling in Heeze-Leende is dat net zo. In mijn vakgebied moet je minimaal 10 jaar vooruit kunnen kijken en je de vraag stellen wat wil ik in die tien jaar bereiken. Hoe moet de gemeente er dan uitzien. Waar moet worden gebouwd, wat moeten we behouden, wat moeten we versterken en noem maar op. Op dit moment ben ik zo naar de ontwikkelingen aan het kijken voor de periode tot 2020. Wanneer je dat niet doet, verknaal je een mooie gemeente helemaal. Alleen door de neus ver genoeg naar voren te steken, kun je proberen om ontwikkelingen die je niet wilt, tegen te gaan of aan te passen. Hoe verder weg, hoe globaler je wordt. Vaak doe je dat aan de hand van prognoses en berekeningen die wetenschappelijk zijn onderzocht. Wij proberen ons op dit moment al een beeld te vormen van de regio Eindhoven in 2050. Sommige mensen zullen nu wel zeggen: "die is gek". Ja misschien wel, maar dat beetje "gek" zijn helpt wel. Wanneer je weet wat je in 2050 kunt verwachten, kun je ook terugredeneren en zie je op tijd de valkuilen die je tegen kunt komen. En op die manier kun je iets goeds maken en blijf je niet aan de Goden overgeleverd en ben je niet afhankelijk van prognoses maar verwerf je eigen kennis.

Wellicht vragen jullie je nu af: "en beste Jo, wat heeft dat nu met ons als heemkundevereniging te maken". Ik denk van alles. Voor de vereniging zelf is het alleen maar goed om vooruit te kijken en nieuwe dingen na te streven. Stilstand betekent immers achteruitgang. Bij plannen maken betekent dat wel dat er iedere keer goed geëvalueerd moet worden, plan-

nen bijgesteld moeten worden en plannen afgemaakt moet worden. Je moet iedere keer opnieuw leren en kennis vergaren.

Maar dat betekent ook, dat we ontwikkelingen binnen Landgraaf goed moeten bijhouden en kijken wat er gaat gebeuren. Soms kun je daardoor ook inschatten welke kanten een gemeente op wil en heb je de mogelijkheid om zo'n beslissing te beïnvloeden zonder achter de feiten aan te hollen.

Heemkunde is niet alleen het verleden, maar ook het heden en de toekomst. Alleen dan kunnen we onze kennis beschikbaar stellen aan anderen zoals bijvoorbeeld de gemeente. Volgens de huidige Monumentenwet kan iets in aanmerking komen als monument wanneer het 50 jaar oud is. Iets wat in de afgelopen tien jaar gebouwd is, kan dus omstreeks 2050 op de nominatie staan om monument te worden. Je moet dus wel.

Kijken we terug in de geschiedenis dan hebben alle grote bestuurders en krijgsheren plannen gemaakt van wat ze wilden bereiken. Je ziet ze opkomen en verdwijnen. Kijk naar het grote Romeinse Rijk, het imperium van Karel de Grote, de middeleeuwen waarin grote delen van Europa tot Oostenrijk en Spanje behoorden, de (soms toevallige) ontdekkingen aan de hand van verre reizen. Latere historische figuren zien we dat iedere keer opnieuw nastreven om vervolgens weer net zo snel onderuit te gaan. Denk maar aan Napoleon en Hitler. Deze twee spiegelde zich wel in het verleden, maar leerden er niet van en voor ons, maar goed ook. Geschiedenis wordt gemaakt door ontwikkelingen. De gewone mens wist daar vroeger weinig van. Zij hadden geen last van televisie, radio, computer, internet, kranten en noem maar op. Een reiziger of handelaar vertelde het nieuws en verder weg? Ja at kon het je eigenlijk interesseren. Je was alleen maar bezig met zelf te overleven.

Bij genealogie worden die mensen weer springlevend door niet alleen te zoeken naar namen, maar ook te zoeken naar de manier waarop ze geleefd hebben, hadden ze eigendommen, welk werk deden ze, waar woonden ze en wat is er van toen nu nog te zien. Door het maken van de familiegeschiedenis brengen we de ontwikkelingen in een familie helemaal in beeld tot nu toe.

In november zijn weer twee prachtige boeken van onze vereniging verschenen. Een fris, dik jaarboek met een veelheid aan interessante artikelen waarbij ook de jongste geschiedenis niet is vergeten. Prachtig werk van de redactie. Frans en Lieke Boumans zorgden voor de verfrissing in

verfrissing in de layout. Tijdens de presentatie heb ik daar mijn bewondering al voor uitgesproken.

Na Schaesberg heeft nu ook Waubach en de Groenstraat z'n fotoboek. Een waardevol fotoboek waarin de ontwikkelingen binnen deze kernen goed te zien zijn. Op een aantal plaatsen is het verleden vergeleken met het heden en een paar prachtige compositiefoto's maken het geheel compleet. Niet alleen foto's maar ook weten wie waar gewoond heeft. Hein Goossens en Hub Dortants zorgden voor de samenstelling. Hein droeg zelf uiteraard de historische gegevens aan. Egbert Willemsen zorgde voor de foto's van het heden en Jacco Simons voor de compositiefoto's. Jo Odekerken zorgde voor de layout.

Degenen, die tijdens de presentaties hebben opgelet, zullen gezien hebben dat ik als voorzitter niet alleen tevreden was, maar ook ontzettend trots. Trots op hetgeen door mensen uit de vereniging voor de vereniging en de mensen in Landgraaf gemaakt was. Samen hebben we een uitstekende kwaliteitsslag gemaakt. Dat bereik je wanneer je plannen maakt, soms op de rem trapt, bijstelt, leert, naar mensen luistert en noemt maar op. Dat zijn niet de verdiensten van een voorzitter, maar van alle mensen die aan zo'n product hebben meegewerkt. Een voorzitter is alleen maar de projectleider, niet meer en niet minder die de voorwaarden moet scheppen dat mensen de kans krijgen om zich te ontplooiën.

We vergeten soms wel eens iets te snel, dat de mensen die binnen onze vereniging er voor zorgen dat onze vereniging op de huidige manier kan bloeien, uitsluitend vrijwilligers zijn. Zij zorgen voor het onderhoud van de collectie, zorgen er voor dat we op woensdagmiddag en zaterdagmiddag open kunnen zijn, zorgen er voor dat het gebouw schoon is, dat er op tijd koffie is, nieuwe collecties worden verworven en noem maar op. En dat allemaal zonder enige vergoeding.

Ik ga geen namen noemen, maar aan het einde van het jaar vind ik het passend om tegen al onze vrijwilligers te zeggen: "mensen allemaal ontzettend bedankt voor jullie inzet en voor al die uren die jullie je belangeloos voor ons hebt ingezet. Ik ben niet alleen dankbaar, maar ik ben ik trots op jullie"!

In het afgelopen jaar hebben we veel activiteiten georganiseerd. De lezingen waren bijzonder goed bezocht. We hebben zelfs meegemaakt, dat

we geen stoelen meer hadden en mensen op tafels en bureaus moesten zitten.

We hebben nog geen bezoekersaantallen, maar duidelijk is dat het op woensdag en zaterdag erg druk is. Een prima ontwikkeling die aangeeft dat veel mensen de weg naar onze vereniging weten te vinden en dat we ze iets te bieden hebben.

In mijn vorig voorwoord deed ik nog wat geheimzinnig over onze nieuwe penningmeester. Ik kan jullie echter nu mededelen, dat de opvolger van Mathieu Offermans, Jo Erkens is. Jo is van huis uit een verenigingsman en was onlangs 50 jaar lid van de fanfare Eendracht Nieuwenhagerheide. Op het gebied van financiën maak je Jo niets wijs. Vele jaren had hij zijn eigen kantoor. Namens onze vereniging zal hij ook zitting nemen in de stichting die het multifunctioneel centrum aan de Voëgelsjtang gaat beheren en ook daar is Jo voorzien als penningmeester. Wij hopen in elk geval in onze ontwikkeling als vereniging vele jaren gebruik te mogen maken van de kennis van Jo op dit gebied.

Namens onze vereniging heeft Mathieu Offermans deelgenomen aan een door de gemeente Landgraaf georganiseerde reis uitwisselingsreis naar Polen. Het bestuur was door de gemeente gevraagd om een bestuurslid af te vaardigen. Het was een enerverende reis met een druk programma, maar ondanks dat heeft Mathieu bij het reisgezelschap onze vereniging goed onder de aandacht gebracht. Vanuit Polen zal overigens een tegenbezoek aan Landgraaf worden gebracht.

Door de gemeente Landgraaf is de vereniging gevraagd om een lid en een plaatsvervangend lid voor te dragen voor een in te stellen commissie Straatnaamgeving. Wij hebben daarvoor Hub Dortants als lid voorgedragen en ondergetekende als plaatsvervangend lid.

Ook zullen we deelnemen in een klankbordgroep om in Rimborg te kunnen komen tot de bouw van woningen. Wij zijn gevraagd vanuit onze specifieke heemkundige kennis van het gebied. Deze taak is door ondergetekende op zich genomen.

Wanneer we nu een normaal jaar zouden hebben, zouden we het tussen de feestdagen rustig aan kunnen doen. Nu gaan we die tijd gebruiken om alles in te pakken en op 5 januari 2004 klaar te staan wanneer de

verhuizer met de auto komt voorrijden. Samen met onze vrijwilligers en een aantal mensen die zich spontaan hebben aangemeld, gaan wij er voor zorgen dat we zo snel mogelijk overgehuisd worden zodat we weer zo snel mogelijk open kunnen gaan om jullie welkom te heten in ons nieuw verenigingscentrum.

Ik zal best nog iets vergeten zijn, maar dat komt dan wel in het jaarverslag voor de ledenvergadering die in de tweede helft van maart zal worden gehouden. Een al geplande en besproken vakantie van onze nieuwe penningmeester maakt het noodzakelijk om iets met de datum te schuiven. Direct na opening van het nieuwe verenigingscentrum ligt aan de balie een compleet jaaroverzicht met alle data klaar.

Mij rest niets anders meer dan jullie allen, namens vrijwilligers en bestuur, hele fijne feestdagen toe te wensen. **Prettige kerstdagen en een gelukkig, voorspoedig en gezond nieuwjaar.**

Jo Schiffelers

Activiteiten in 2004

*Donderdag 12 febr. aanvang 19.30. Lezing over carnaval.
Verder dienen voor de overige activiteiten nog data's en tijdstippen
afgesproken te worden met andere gebruikers van het nieuwe MFC.
Elke maand (behalve juli en augustus) is er een activiteit gepland.
Meer bijzonderheden in ons eerste bulletin van 2004.*

*HET BESTUUR WENST U
EEN GEZOND 2004*

**Paleografielessen op dinsdag 27 jan, 17 febr. 23 maart en
27 april van 19.30 tot 21.30 uur.**

Ter Herdenking

In de afgelopen tijd heeft de vereniging weer afscheid moeten nemen van twee van onze leden.

Op 12 oktober 2003 overleed Lisy Coenen. Lisy was niet alleen lid van onze vereniging maar ook van de Guus Frehenstichting. Nieuwere leden hebben haar vermoedelijk niet gekend omdat zij na de verhuizing naar Waubach nauwelijks nog in staat was om de afstand tussen Schaesberg en Waubach te overbruggen. Haar gezondheid liet dat niet toe. De leden die haar nog in Schaesberg hebben gekend, zullen zich Lisy herinneren van haar werk aan de bidprentjescollectie. Altijd was ze bezig met het sorteren en opbergen van de bidprentjes. Zonder Lisy was het nauwelijks mogelijk om een blik in de collectie te kunnen werpen.

Toen haar krachten na verschillende ziekenhuisopnames nalieten verhuisde zij van de Poststraat naar het zorgcentrum De Dormig. Toch wilde Lisy zo goed en kwaad als het ging voor de vereniging actief blijven. Daarom bracht Wilma met enige regelmaat een kistje bidprentjes naar de Dormig zodat Lisy die op haar eigen tempo kon uitzoeken en sorteren.

Haar betrokkenheid bij onze vereniging blijkt ook uit het feit, dat Lisy de vereniging in haar testament heeft aangewezen als een van haar erfgenamen. Hiervoor zijn wij haar zeer erkentelijk.

Op maandag 3 november 2003 kregen wij het bericht dat onze oud penningmeester Jan Beckers op zondag 2 november 2003 was overleden. De zaterdag er voor vroeg Winand nog om een beterschapkaartje voor Jan te maken omdat hij in het ziekenhuis lag. Of Jan de kaart met de namen van veel van onze leden nog heeft kunnen lezen?? Drie jaar geleden moest Jan het penningmeesterschap op basis van leeftijd en gezondheid neerleggen. Een nieuwe penningmeester was ingewerkt en hij kon met een gerust hart stoppen. Meestal was Jan de rust zelve, maar wanneer hij het ergens niet mee eens was liet hij dat merken ook. Omdat Jan zelf geen vervoer had kwam hij altijd samen met Winand. Na zijn verhuizing van de Groenstraat naar de aanleunwoningen in het Heereveldje kwam hij weer regelmatig binnenlopen. Of Jan dan aan veel onderzoek toekwam is de vraag, want er was wel altijd iemand van de oudere leden die een praatje met hem wilde maken. Vele jaren heeft Jan gewerkt aan een publicatie over het Lauradorp. Helaas heeft hij het verhaal zelf niet kunnen afronden. Bij activiteiten van onze vereniging kwamen hij en

zijn vrouw samen met Winand en echtgenote als eerste binnen. Zij zochten een goede plaats en genoten van hetgeen geboden werd. Als je Jan op de praatstoel wilde krijgen moest je beginnen over de verkennerij waar hij lang actief voor is geweest. Samen met onze voorzitter kon hij daar gezellig over zitten bomen en filosoferen. Wat dat betreft mag je van Jan zeggen: "eens een scout, altijd een scout".

Lisy en Jan hebben het aardse voor het eeuwige verruild. Mogen zij daar rusten in vrede. De familie van Lisy en de vrouw van Jan en hun overige familieleden wensen wij veel sterkte bij het verwerken van het verlies van hun dierbaren.

Namens bestuur en leden,
Jo Schiffelers

Het Verdrag van Valletta (Malta) en archeologie

Tijdens mijn lezing over de geschiedenis van Schaesberg in oktober gaf ik aan dat we met het Verdrag van Malta nog niet zo gek veel konden. Het verdrag beschermt het Europees archeologisch erfgoed. Nederland ondertekende dit verdrag van de Raad van Europa in 1992. Daarna bleef het in Nederland heel stil. Je kunt wel verdragen ondertekenen, maar zo lang als de nationale wetten niet zijn aangepast, heb je er niet zo gek veel aan. Gelukkig waren er in Nederland toch al provincies en gemeenten die met het verdrag rekening gingen houden. In Noord-Brabant heeft de provincie bijvoorbeeld een cultuurhistorische waarden kaart laten maken die alle gemeenten gebruiken bij het ontwikkelen van bestemmingsplannen. De kaart is digitaal en ik kan op mijn werk dus altijd zien of ik in een bepaald deel van de gemeente een hoge of lage kans heb op het aantreffen van bodemschatten. Maar ook historische natuurelementen, wegen, en stedenbouwkundige situaties kan ik zien tot en met rijks- en provinciale monumenten. Bestemmingsplannen zonder hoofdstuk archeologie en cultuurhistorie worden zelfs niet meer goedgekeurd.

Het zal duidelijk zijn dat ik zo lekker vanuit twee functies de ontwikkelingen moet volgen. De hobby is een onderdeel van het beroep geworden. Het huidige kabinet heeft er opeens haast achter gezet. Sneller dan verwacht krijgen onze bodemschatten nu de nodige bescherming.

Maar terug naar Malta. Ik had mijn lezing amper gehouden toen ik de tekst van de gewijzigde Monumentenwet beschikbaar kreeg. De wijzigingswet van 23 oktober 2003 (wet op de archeologische monumenten) treedt op 1 januari 2004 in werking. Dat is toch veel sneller dan dat zelfs het ministerie had verwacht. In hun nieuwsbrief van oktober 2003 schreven ze immers zelf nog dat de wet vermoedelijk op 1 januari 2005 in werking zou treden.

Uitgangspunten voor het verdrag en de nieuwe wettelijke regeling is dat archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem bewaard moeten blijven. Als de bodem verstoord wordt (graven en dat soort dingen) moeten belangrijke archeologische resten intact blijven. Wanneer het echt niet anders kan moeten ze bewaard blijven door opgraven. In de ruimtelijke ordening moet al vroeg rekening worden gehouden met archeologie en bodemverstoorders betalen archeologisch vooronderzoek en mogelijke opgravingen.

De beschermingsmaatregelen die nu eindelijk van kracht worden voor hetgeen in de bodem zit, zullen door de een als prettig worden ervaren en door de ander als lastig, flauwekul en duur. De gemeente moet het nodige in de bestemmingsplannen gaan regelen. Wil je gaan bouwen of op een andere manier eens driftig in de bodem wroeten, dat moet je bedenken dat de kosten van een opgraving nu opeens voor eigen rekening gaan komen. En dan heb ik het nog maar niet over de kosten van vertraging.

Maar ook voor de gemeente kan het gruwelijk duur worden. Wanneer je nu informatie vraagt kan dat een hele tijd duren en wanneer je pech hebt, hoor je helemaal niets. Komend jaar of in 2005 treedt de Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen Onroerende Zaken in werking. Een hele mond vol. Die wet verplicht de gemeente om binnen vier dagen informatie te verstrekken. Komt bijvoorbeeld archeologische informatie later op tafel, dan kan de gemeente aansprakelijk gesteld worden voor de geleden schade. Het is dus voor de gemeente van belang om zo snel mogelijk alle gegevens beschikbaar te hebben. Zij moet dus goede inventarisaties hebben en bij voorkeur ook nog alles digitaal.

Aan de hand van de gegevens die ik van het ministerie krijg, zal ik de vereniging op de hoogte houden van de ontwikkelingen. Voor degenen, die zelf op internet ook eens meer willen opzoeken over archeologie heb ik een paar aardige websites:

www.sna.nl (stichting Nederlandse Archeologie)

www.minocw.nl (ministerie)

www.archis.nl (Rijksdienst voor oudheidkundig bodemonderzoek)
www.archeologienet.nl (Rijksdienst voor oudheidkundig bodemonderzoek)
www.archeologie.pagina.nl (startpagina archeologie)

Jo Schiffelers

Verhuizing naar nieuw onderkomen. Sluiting en opening

Op zaterdag 20 december is ons verenigingscentrum in Waubach de laatste keer open. We krijgen dan eerst een aantal feestdagen en dan moeten we in de eerste twee weken van januari 2004 kunnen verhuizen en inrichten.

Dit betekent dus dat wij vermoedelijk gesloten zullen zijn tot 17 januari 2004. Wanneer het eerder kan, gaan we eerder open. Omdat we wanneer dit geschreven wordt (half november) nog niet de exacte datum van oplevering weten moeten we dus wat gokken. Kijk daarom op onze website op het internet om te zien op welke dag we echt weer open gaan. De bezoekers van het studiecentrum zullen we in elk geval tot 21 december op de hoogte houden door berichten op de tafels te leggen. Ook zullen we proberen berichten in de lokale bladen en kabelkrant te zetten.

Nadat het gebouw is opgeleverd moet eerst de marmoleumvloer gezegd worden door een schoonmaakbedrijf. Daarna kunnen we de nieuwe rekken gaan opbouwen. Bij het verhuizen zijn we ook afhankelijk van de planning van de andere gebruikers. We kunnen immers niet in een keer met zes gebruikers gaan verhuizen. Dan wordt het een gigantische puinhoop.

Na 20 december beginnen we met het inpakken. Alles komt in dozen en op de dozen komt te staan in elk rek de boeken moeten komen te staan. Daarna kan verhuisbedrijf Vroomen alles richting Nieuwenhagen brengen (vermoedelijk in de eerste volle week van januari). Zij zorgen dat de dozen op de plaats komen zodat wij de rekken kunnen beginnen te vullen.

De museumcollectie wordt op dit moment al veel kleiner. De zadelmakerij wordt door de familie Robberts in bruikleen gegeven aan de heer Dassen die bij zijn manege een museum zal inrichten. De door Aad de Haas geschilderde kast gaat terug naar een van zijn dochters en ook het

ook het nog niet uitgekakte weefgetouw gaat terug naar de eigenaar. De collectie stenen slinkt ook en is voor een groot deel al terug naar de familie. Wij houden zelf ongeveer vier vitrinekasten voor het uitstellen van materiaal. Met de parochie zullen wij in overleg treden om te kijken of wij het nieuwe parochiehuis kunnen aankleden met enkele vitrines, processievlaggetjes en vlaggen. Ook de grote glazen kast gebruiken we voor het uitstellen van dingen en met name de urnen.

Een aantal zaken zullen we ingepakt moeten laten. Die kunnen we dan weer gebruiken voor wisselexposities. Wellicht kunnen we ook in het gemeentehuis nog een vitrine inrichten.

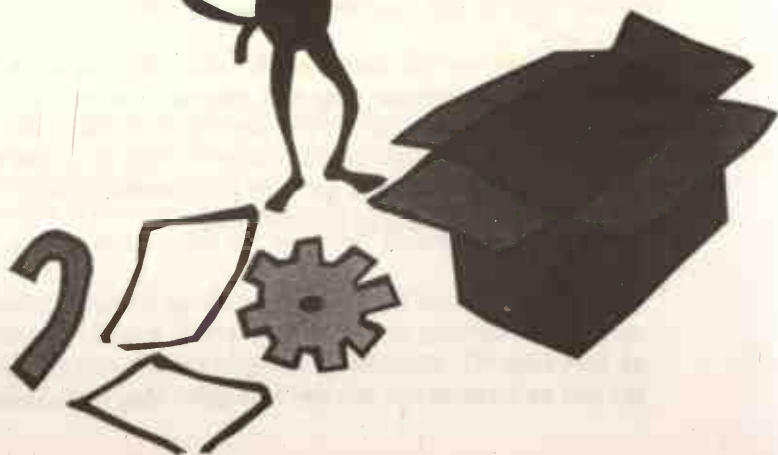
Het zal duidelijk zijn, dat we ondanks de inschakeling van een verhuisbedrijf toch nogal wat werk zelf moeten doen. Gelukkig hebben zich al een aantal mensen aangemeld die het bestuur en vaste vrijwilligers willen komen helpen. Wanneer ook anderen willen helpen kunnen zij zich aanmelden bij Egbert Willemsen. Wij maken dan een werkschema. We moeten ons natuurlijk ook niet zelf voor de voeten lopen, maar vele handen maken licht werk.

Nadat we weer open gaan zal iedere bezoeker een nieuw huishoudelijk reglement krijgen. We zullen dan moeten wennen aan de kleinere ruimte, andere indelingen, rust zodat mensen kunnen werken. We kennen weer een gesloten gedeelte waarvoor de boeken aan de balie moeten worden aangevraagd en een open gedeelte op de begane grond en galerij. Omdat we gaan aparte kantine meer hebben moet de studieruimte tevens dienst doen als koffieruimte. We zullen kijken of daar dan enkele tafeltjes voor gereserveerd kunnen worden. **Aan studietafels mag geen drinken genuttigd worden.** De koffie komt voortaan uit de automaat. Wellicht zullen er ook nog andere smaken in zitten, maar dat weten we nu nog niet.

De rokers zullen we ook maar meteen teleurstellen: **in het hele nieuwe multifunctioneel centrum mag niet gerookt worden.** Dat geldt ook voor onze vrijwilligers. Roken is dus alleen buiten toegestaan.

Het zal in het nieuwe gebouw dus wennen worden en op een aantal punten zullen de regels weer strakker in de hand moeten houden. Wij vragen daarvoor een ieders begrip en medewerking.

Jo Schiffelers

Peter Antoon Gielen

Koster – Organist 1 januari 1924 - 29 oktober 1965 (door L.M. Gielen)

*Peetvader van de St. Joseph-Parochie te
Waubach*

Inleiding

De titel van het verhaal is om twee redenen gekozen.

De eerste reden is, dat **Peter Antoon Gielen** de "stabiele" factor was van het moment van indiensttreding op 1 januari 1924 tot en met zijn overlijden op 29 oktober 1965.

De tweede reden is, dat hij in de functie van koster vaak = en velen in de parochie weten dit waarschijnlijk helemaal niet = als **peetvader (peter)** optrad (schatting 100) bij het

H.Doopsel van jonge borelingen. Dit verhaal is geschreven met als invalshoek het reilen en zeilen innen het gezin Gielen - Dautzenberg. Een en ander wordt gezien vanuit de "kosterwerkzaamheden" die de kinderen Gielen "moesten" verrichten.

De Familie

Peter Antoon Gielen is geboren op 8 oktober 1902 in Helden-Dorp (NL-L) en op de leeftijd van 63 jaar overleden op 29 oktober 1965 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L). Hij was de zoon van **Jan Hendrik Gielen** en **Maria Korsten**. Hij trouwde op 11 juli 1930 wettelijk in Ubach over Worms (NL-L) en op 15 juli 1930 kerkelijk in de St.Joseph-parochie te Waubach (NL-L) met **Catharina Dautzenberg**. Zij is geboren op 1 mei 1907 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L) en op de leeftijd van 83 jaar overleden op 6 augustus 1990 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L). Zij was de dochter van **Johannes Josephus Dautzenberg** en **Anna Catherina Josepha Wolters**.

Uit dit huwelijk werden 9 kinderen geboren:

Gezin Gielen-Dautzenberg in 1948

Achterste rij: Theo, Doortje, Jan, Zef

Voorste rij: Ciel, Peter Antoon, Cor, Lau, Catharina, Ton, Mia

1. Johannes Hendrikus Antonius Gielen, geboren op 23 augustus 1931 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L). Hij trouwt op 26 juni 1959 wettelijk in Nieuwenhagen (NL-L) met Maria Theresia Janssen, geboren op 11 november 1930 in Nieuwenhagen (NL-L).
2. Johan Joseph Marie Gielen, geboren op 8 januari 1933 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L). Hij trouwt op 29 december 1966 wettelijk in Heerlen (NL-L) met Josephina Jacoba Maria Ramaekers, geboren op 30 januari 1936 in Heerlen (NL-L).
3. Dorothea Leonarda Catharina Gielen, geboren op 25 augustus 1934 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L); Zij trouwt op 25 september 1959 wettelijk in Ubach over Worms (NL-L) met Peter Josef Meessen, geboren op 4 augustus 1934 in Kerkrade-Bleijerheide (NL-L).
4. Theodorus Peter Marie Gielen, geboren op 17 oktober 1935 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L). Hij trouwt op 15 juli 1964 wettelijk in Ubach over Worms (NL-L) met Johanna Maria Josepha Elisabeth Smeets, geboren op 7 januari 1919 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L); overleden 17 augustus 1998 in Landgraaf-Waubach (NL-L).
5. Antonius Joseph Marie Gielen, geboren op 15 september 1937 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L). Hij trouwt op 21 december 1965 wettelijk in Ubach over Worms (NL-L) met Walburgia Maria Hubertina Loo, geboren op 22 december 1940 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L).
6. Gertrud Maria Johanna Gielen, geboren op 25 december 1938 in Waubach/Ubach over

- Worms (NL-L); Zij trouwt op 26 oktober 1960 wettelijk in Ubach over Worms (NL-L) met Wilhelmus Gerardus Matthias Schaeps, geboren op 13 januari 1934 in Heerlen (NL-L).
7. Maria Caecilia Josephina Gielen, geboren op 18 maart 1942 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L); Zij trouwt op 11 december 1964 wettelijk in Ubach over Worms (NL-L) met Pierre Christiaan Peters, geboren op 20 oktober 1939 in Rimburch-Ubach over Worms (NL-L).
 8. Cornelis Johannes Henricus Gielen, geboren op 24 april 1944 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L); Hij trouwt op 29 december 1971 wettelijk in Ubach over Worms (NL-L) met Wilhelmina Petronella Maria Johanna Helmes, geboren op 16 december 1948 in Blerick (NL-L).
 9. Laurentius Leonardus Marie Gielen, geboren op 18 oktober 1947 in Waubach/Ubach over Worms (NL-L) Hij trouwt op 5 december 1973 wettelijk in Ubach over Worms (NL-L) met Theadora Hubertina Mewissen, geboren op 4 februari 1953 in Nieuwenhagen (NL-L).

De Jeugd

Peter Antoon Gielen bracht zijn jeugd door in Helden-Dorp in Noord-Limburg. Hij woonde samen met zijn ouders, zijn oudere zus **Dorothea Gielen** en jongere broer **Peter Theodorus Gielen** (later Bakkerij Gielen in de kerkstraat no 36 te Waubach) tegenover de St.Lambertuskerk.

Het ouderlijke huis is nog te bezichtigen in de dorpskern van Helden en verkeert in een uitstekende staat.

Al snel moest hij een instrument gaan bespelen en wel bij de fanfare St. Caecilia (opgericht in 1902), omdat ook vader **Jan Hendrik Gielen** alsook grootvader **Petrus Johannes Gielen** al jaren lid waren van dit muziekkorps.

Muziek werd met hoofdletters geschreven en Peter Antoon ging naar de muziekschool in Venlo. Hij kreeg les van de heer C.A.M. de Rooij. Deze was onder andere Organist-Directeur van de St. Martinuskerk, Directeur van de Koninklijke Zangersvereniging Velona en het Roermonds Mannenkoor. Tevens was hij Voorzitter van de RK Organisten- en Directeurenvereniging. Een klasgenoot van Peter Antoon was Pierre Palla, later bekend als musicus/organist bij de AVRO Radio te Hilversum. Het viel niet mee om in weer en wind met een carbietslamp als verlichting naar Venlo te fietsen en ook nog goede prestaties te leveren. Om dit alles te betalen moest goed op de "kleintjes" gepast worden. Zijn moeder, Maria Gielen - Korsten had een wens en die was dat Peter Antoon ging studeren aan het Conservatorium in Regensburg.

Het Vertrek

Peter Antoon Gielen was jong en de wens van zijn moeder ging niet in vervulling. Omdat de baantjes in de Peelstreek van Noord-Limburg niet voor het oprapen lagen, moest op zoek worden gegaan naar een baan. Of lang gezocht is weet ik niet maar op 25 december 1923 speelde Peter Antoon zijn eerste Kerst-mis in de St.Josephkerk te Waubach / Ubach over Worms. Hij was toen net 21 jaar geworden.

Foto 1930

Daar het sollicitatiegesprek goed was verlopen = met een bewijs van goed gedrag afgegeven door Pastoor G. Coolen van Helden-Dorp = trad hij op 1 januari 1924 in dienst van de Parochie St.Joseph te Waubach. Hij nam zijn intrek bij de kerkmeester Bloëmem (in de volksmond : d'r Blòm) die een boerderij had in de marktstraat (thans Huize Brassé, Charles Frehenstraat no 34).

Geestelijkheid

Pastors

De pastors in St. Joseph Parochie Waubach gedurende het kostersleven van Peter Antoon Gielen waren achtereenvolgens de volgende personen:

W.H.J. Scheepers	* 1864	+ 1937
In functie	1910	- 1926
J.A. Peters	* 1875	+ 1940
In functie	1926	- 1940
J.W.H. Pinckaers	* 1895	+ 1951
In functie	1940	- 1951
W.H. Peters	* 1897	+ 1982
In functie	1952	-1969 (1965 overlijdt
Peter Antoon)		

Kapelaans

De kapelaans in St. Joseph Parochie Waubach gedurende het kostersleven van Peter Antoon Gielen waren achtereenvolgens de volgende personen:

F.W.C.H. Kremer	* 1892	- + 1955
In functie	1919	- 1937
J.W.H. Pinckaers	* 1895	- + 1951
In functie	1937	- 1940
J.M. Douven	* 1915	- +1998
In functie	1940	- 1944
H.J. Gulikers	* 1915	- + 1999
In functie	1944	-1950
L. Hünen	* 1915	- + 1981

In functie 1950 -1962

J.H. de Haan * 1926 - +1991

In functie 1956 -1969

F.H.G. Lemmens * 1925 -

In functie 1962 - 1970

*In het midden de kosterwoning met winkel; rechts is nog het
patronaat zichtbaar; links het Grand Theater.
Links ligt het pand van de Familie Dörenberg.*

De Bijbaantjes

Het aanvangssalaris van de jonge organist-koster in een niet onbemiddelde parochie was niet slecht te noemen voor die tijd (Fl. 80,- per maand). In de loop der jaren groeide het inkomen niet meer met de inflatie mee. Het eindigde uiteindelijk met een inkomen van Fl. 405,- bij zijn overlijden in 1965 na 42 jaar trouwe dienst. Het lag dan ook voor de hand, dat dit "inkomen" opgevijseld moest worden.

De bijbaantjes deden hun opwachting. Hieronder een opsomming van die bijbaantjes:

- * Winkelier in Rookwaren.
- * Krant de Limburger (uitslagen 1^e 2^e divisie/Tour de France)
- * Secretaris van de Woningbouwvereniging;
- * Beheerder bibliotheek;
- * Uitbater Fietsenstalling tbv Bioscoop Grand Theater;
- * Toezichthouder Patronaat (o.a sleutelbeheer);
- * Verkoop buskaarten IAO Nieuwenhagen;
- * Kaartverkoop evenementen (bijzonderheid: Bezoek Tom Manders / Dorus);
- * Tussenpersoon voor het drukken van bidprentjes.

De Kleine Kosten

Gedurende dit kosterschap werden de kinderen Gielen "ingezet" bij het verrichten van het organisten- en kosterswerk. Op toerbeurt van leeftijd moest elke telg werkzaamheden voor zijn rekening nemen, welke op dat moment binnen zijn vermogen lagen. Ook Catharina Gielen-Dautzenberg moest regelmatig stand-in spelen.

Kerkelijk Zangkoor

Een van de eerste activiteiten begon op de lagere school, waar door het Kerkelijk Zangkoor geoefend werd voor "zondagse" Hoogmis. Dientengevolge moesten de zangboeken op maandag van kerk naar de lagere school gebracht worden en op zaterdag en later, in verband met vrije zaterdag, op vrijdag weer naar de kerk worden getransporteerd.

Klokken luiden

Er hangen 3 klokken in de kerktoren van de St Joseph-kerk. Iedere klok heeft bij de installatie een christelijke/katholieke naam gekregen. Of het gewicht van de klok een rol heeft gespeeld bij de naamgeving weet ik niet, maar het lijkt er in onderstaand lijstje wel een beetje op. De grote en zwaarste klok weegt 1200 kg en heeft bij haar doop de naam "H.Hart van Jezus" gekregen. Zij hangt in de toren dan ook in het midden.

De tweede klok weegt 800 kg en heeft de naam "H.Maria" en hangt rechts van de grote klok als men voor de kerk staat. De kleinste en lichtste klok weegt 400 kg en kreeg de naam "St.Joseph" en hangt aan de linkerkant van de grote klok.

Bij het luiden van klokken bij overlijden, diende een vaste procedure gevolgd te worden. Wanneer een mannelijke persoon was gestorven, dan moest éérst de zwaarste klok klinken en daarna volgden de andere klokken. Was een vrouwelijke persoon overleden, dan werd met de middelste klok begonnen, waarna de andere klokken volgden. Bij het overlijden van een kind werd natuurlijk met de kleine klok, ook wel de engelenklok genoemd, begonnen. Alleen de middelzware klok werd daarna nog meegeluid.

Tevens was ook de duur van het luiden van belang

Overlijden kind:

5 minuten 2 lichte klokken luiden

Overlijden 'gewone' mensen :

5 minuten 3 klokken luiden

Overlijden Deken/Pastoor/Kapelaan :

15 minuten 3 klokken luiden

Overlijden Bisschop:

30 minuten 3 klokken luiden

Overlijden Paus:

60 minuten 3 klokken luiden.

Bijzonderheid bij het overlijden van Peter Antoon Gielen:

Op die avond op 29 oktober 1965 om 20.00 uur hebben de drie jongste zonen van Peter Antoon Gielen hem, als erbetoon, uitgeluid als een " Bisschop".

Pikante bijkomstigheid was, dat, na het overlijden van Peter Antoon Gielen in 1965, het electrisch klokkenluiden een jaar later (in 1966) is aangelegd.

Het was voor de koster niet gemakkelijk en misschien door velen onderschat, maar iedere dag moest voor iedere H.Mis twee maal de klok geluid worden en om 12 uur moest de middagklok ook nog worden geluid. Daarom was het waarschijnlijk een zegen dat Peter Antoon 9 kinderen had, die hem noodgedwongen met de uitoefening van zijn werk konden helpen. De conditie moest op peil zijn om de **32 treden** naar het oksaal telkens te overwinnen. Er waren in vroegere tijden op zondag 4 H.Missen en voor iedere H.Mis moest een half uur voor het begin geluid worden en 10 minuten voor het begin van de dienst moest men nog "trumpe".

Voor het trumpe was een bepaalde techniek nodig (de kleine klok aantrekken en meteen weer tegenhouden) en die dan ook door de mannelijke telgen van de koster in meerdere of mindere mate beheerst werd. Een bijzonderheid was, dat in de oorlog, toen de Duitsers de klokken hadden weggehaald, voor de H.Mis met een hamer op een remschijf van een vrachtwagen werd geslagen, zodat eenieder in het Waubachse wist, dat een half uur later de H.Mis begon.

Uurwerk Kerkklok

Of trappenlopen iedere dag niet genoeg was, moest regelmatig ook het uurwerk in de kerktoeren worden opgedraaid. Hiervoor moesten 144 wenteltrappen worden beklommen. Dat het uurwerk bleef draaien, werkte dit apparaat toendertijd als een "gewone" hangklok met gewichten. Alleen waren de gewichten iets zwaarder dan die van een hangklok in de kamer. Een van deze

stenen is ooit naar benedengevallen, doordat de staalkabel waaraan hij ophing was gebroken. Peter Antoon was de klok net aan het luiden en de steen ging vlak langs hem heen en stortte door twee vloeren/plafonds in het voorportaal van de kerk, waar de steen uitgegraven moest worden.

Orgeltrappen

Bij uitval van de stroom, moest de blaasbalg met menskracht opgepompt worden gedurende een H. Mis. Gelukkig kende de H. Mis ook "pauzes", zodat d'r orgeltreëner regelmatig op adem kon komen. Ook bij dit gebeuren werd op leeftijdsvolgorde door de kinderen Gielen gestalte gegeven. Het treëne werd ook door parochianen uitgevoerd, want ook de kinderen van de koster moesten de schoolplicht vervullen.

Sterfgeval

Indien iemand stierf in de parochie, dan moest om te beginnen een kruis met een zwart sjaaltje aan de voordeur van de overledene geplaatst worden. Hierbij was de volgorde niet van boven naar beneden, maar van jong naar oud. Dus als je enigszins zelfstandig kon lopen dan was je als jongere het haasje. Het minst geliefde parochiedeel was "de witte Kolonie" en de "Höäf". Het was te voet ver en in de winter erg donker (straatverlichting was minimaal). Voor iedere overledene, arm of rijk, moest het "zwart" in de kerk achter het hoofdaltaar worden opgehangen.

Dit zwarte doek was al zo oud, dat het bij het vasthouden van deze doeken je het weefsel hoorde kraken. Het was lange jaren door Catharina, de echtgenote van de koster, gerepareerd. Het was eigenlijk onbegonnen werk. Meerdere Kerkbesturen op rij hebben het niet noodzakelijk gevonden om deze doekwerken te vervangen. Deze gevaarten bedekten de muren achter het altaar vanaf de ramen tot op de grond. Om "ut Zjwat" op te hangen waren minimaal 3 personen nodig in verband met de eigen veiligheid. Het ophangen gebeurde met een ladder van 32 sporten. Dat op enig moment dit gebeuren ergernis opwekte, was duidelijk. En het ging dus fout.

+Het Voorval: Dit "Zjwat" was al heel oud en moest heel voorzichtig worden opgehangen (het kraakte als je het vastpakte). De zonen Cor en Lau zouden dit doen. Zoon Ton zou (bij uitzondering, want zijn "beurt" was voorbij) "helpen".

Dat heeft iedereen geweten. Lau hield de ladder vast, Cor stond op de ladder en Ton hield de doeken vast.

Cor hing het eerste haakje vast en Ton riep terwijl aan het rotte doek trok "Zit dit vast !".

HET ZAT VAST !!!

Het doek scheurde anderhalve meter in. Vader Antoon Gielen heeft toen de eerste keer in de kerk gevloekt.

Het doek werd met veiligheidsspelden vastgemaakt en toen Antoon Gielen stierf op 29 oktober 1965 was dat nog zo. Nog steeds rot en nog steeds "geflikt".

Heden wordt "dat Zjwat" niet meer gebruikt.

Wanneer een persoon met aanzien was gestorven en hij of zijn achtergeblevenen betaalden ervoor, dan werden tapijten gelegd in de kerk en rondom het altaar. Deze tapijten moesten op de pastorie opgeraapt worden en in de kerk weer uitgelegd worden. Na afloop moest alles weer terug. Het werk deed de koster en zijn maten en de Pastoor ontving de baten. Bedankjes waren niet aan de orde. Het werd als vanzelfsprekend ervaren, dat deze dingen door koster en Co werden opgeknapt.

Kribbe bouwen

Gelukkig schreed de tijd voort en zelfs een koster kon dan rekenen op schoonzonen. De oudste schoonzoon Jo heeft toen het Kribbe bouwen op zich genomen. Dit gebeurde altijd in de avonduren. Na het dagelijkse avondlof kon pas aan het "Huis van Jezus" gebouwd worden. De rest moest meehelpen onder toezicht van de opzichter Peter Antoon. Nadat de kribbe gereed was, werden de beelden (Kribhillige) gehaald bij de Zusters O.L.Vrouw aan de kloosterstraat. De beelden stonden daar op zolder. Het waren gipsen beelden. Een van herders was zo groot als een kind van een jaar of acht en had een breuk in zijn knieën. Hiermee moest extra voorzichtig worden omgegaan. Dus rond de

kerst was er in Huize Gielen veel stress vast te stellen. En als de hele parochie de kribbe met Kerstmis had aanschouwd, dan bleef dit hele zaakje tot Maria Lichtmis staan. Daarna werd alles weer afgebroken en teruggebracht naar het klooster.

Overige voorkomende werkzaamheden

- Graven delven
- Wijn halen bij de Pastoor
- Verwarming van de Kerk stoken natuurlijk alleen iedere dag in de winter
- Koper poetsen: De koperen staande kandelaars en hangkandelaars, zoals de Godslamp, in de kerk moesten periodiek worden gepoetst. Het moest allemaal blinken en zeker voor feestdagen
- Kerk poetsen: Vroeger deed Catharina Gielen-Dautzenberg dat voor 5 gulden/maand. Toen de wet werd ingevoerd, dat iedereen een "plakkaart" moest hebben, kreeg zij één gulden in de maand minder en ontving zij nog maar 4 gulden.

In de tijd van de restauraties van de parochiekerk moest iedere zaterdag gewapend met een stofdoek de zitbanken in de kerk worden schoongeveegd, zodat de parochianen op zondag geen vuile handen en kleren kregen. Dit ging niet altijd uit vrije wil, want kinderen wilden eigenlijk als ze vrijaf waren, iets anders doen.

Tot Slot

Ik ben mij bewust, dat dit verhaal niet volledig is, maar het moet gezien worden als een aanzet om mijn vader, zoals genoemd in de inleiding, toch een markant persoon in de Parochie van de H. Jozeph te Waubach was en is geweest.

t Versjtank

Doa - tussje Heële - Sjaasberg in
 sjtong ee kastieël - praktiesj intakt.
 Hat de gemeente toentertied -
 geweun mit d'r gronk geliek gemakt.

Vuur restauratie woar gee gelt -
 gong de gemeente veulste wiet.
 En - op 'ne daag - dat weet ich nog -
 woare vieër dat sjoeën kastieël doa kwiet.

Get reste sjtunt nog uuëvereind -
 dat bietje hontse loate sjtoa.
 Woar nuuëdig vuur de wieëtensjap !! -
 die hont veul ongerzeuk gedoa.

Joa joa - deë, toere' sjteet d'r nog -
 inne bouwvaal - graat 'ne rotte tank.
 Deë hat 't riek veul gelt gekost !! -
 woa hont de luuj toch 't versjtank ?

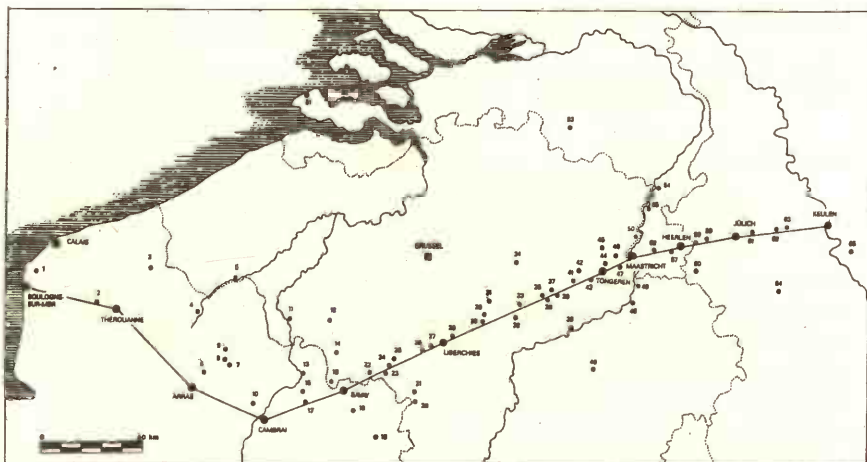
Kennismaking met de heirbaan, de Via Appia van het noorden

door May Quaedflieg

Tweeduizend jaar geleden marcheerden er de legioenen. Afgelopen augustus twee Landgravenaren, op de fiets. John van den Berg en ik. Waarom doe je zoiets? Allereerst houden we van fietsen. Beiden hebben we een meer dan gemiddelde historische interesse. Maar de belangrijkste drijfveer vormde het uitgebreide artikel van Jef Bosch en Albert Verreck in het OCGL-jaarboek van 2002, waarin alle voorgaande publicaties over het Limburgse deel van de Romeinse heerbaan van Boulogne-sur-Mer naar Keulen overzichtelijk op een rijtje gezet werden. Maar wij wilden die héle heirbaan wel eens zien. Daarom vertrokken we in eerste instantie naar Boulogne-sur-Mer, waar we ons drie dagen later, in de voetsporen van de legionairs, op onze 'pakezels' op weg begaven richting Keulen. Colonia Agrippina. Een onvergetelijke, maar vooral uiterst leerzame tocht. En dat niet alleen door de hitte.

De Romeinse weg zo'n tien kilometer na Boulogne... berg op, berg af, recht-toe-recht-aan over de heuvels...

De oude route ligt grötendeels vast, dat zeker, al twee millennia.¹ Deze afleggen per fiets is echter hoofdstuk apart. Grote delen van het antieke tracé zijn tegenwoordig verworden tot drukke verkeerswegen. Weer andere delen leiden een kommervol bestaan als nauwelijks per fiets te berijden veldwegen – in natte tijden een worsteling door dikke lagen modderdrab. Ook zijn er stukken die van de aardbodem verdwenen lijken te zijn; in werkelijkheid bevinden ze zich ergens onder het oppervlak, maar waar?! Ergo, het zich consequent verplaatsen in de voetsporen van de Romeinse legionairs is tegenwoordig dus niet meer voor honderd procent mogelijk. Her en der vereist de fietsroute daarom aanpassingen, slingerende omzwervingen door de belendende binnenlanden, noordelijk en zuidelijk van 'de Via'.

Ene Guy Raskin, een gedreven fietser en tevens redacteur van het blad 'Op Weg', woonachtig in Tongeren, stond ook min of meer aan de basis van onze onderneming. Als historisch geïnteresseerd inwoner van de 'oudste stad van België' met haar prachtige Gallo-Romeinse museum ontplooidde hij

¹ De huidige kennis inzake het wegnnet der Romeinen is gebaseerd op bodemonderzoek met inbegrip van de luchtfotografie, gestaafd door gegevens teruggevonden op mijlpalen, wegwijzers en kleine voorwerpen: de in steen gekapte 'oorkonden' van het bodemonderzoek. Dit gevoegd bij drie belangrijke documenten – de Peutingerkaart, het reisboek van Antonius en het wegnnet van Augustus' schoonzoon Agrippina – heeft het mogelijk gemaakt om de uiteindelijke verbinding vast te stellen tussen Boulogne-sur-Mer en Keulen, m.a.w. de verbinding tussen de Atlantische Oceaan en de Rijn. De weg doorsneed over een afstand van ongeveer 500 km twee Romeinse provincies, namelijk Gallia Belgica en Germania Inferior. (bron: site Fietscontreien).

het schitterende initiatief door in 2002 op zijn internetsite² een (alternatieve) Heirwegenfietsroute te publiceren vanaf de Belgisch-Franse grens tot Keulen. Via Tongeren, Maastricht, Landgraaf en Jülich. Het Noord-Franse deel zou hij pas later, in de zomer van 2003, gaan verkennen en beschrijven. Voor ons te laat dus. Vandaar dat we zelf een routeboekje samenstelden, met als uitgangspunt zo weinig mogelijk van het oorspronkelijke Romeinse tracé af te wijken, alleen dán als het echt niet anders meer kon of het qua veiligheid onverantwoord zou zijn. Op twee wielen zo consequent mogelijk in de voetsporen van de Romeinen dus, met hen oprukkend naar de Rijn.

Veel is ons hierbij duidelijk geworden, niet alleen in historisch-cognitief, maar zo nu en dan zeker ook in fysiek opzicht. Met name de basisprincipes die de Romeinen hanteerden bij het aanleggen van hun wegen: linea recta over de hoogste punten in de omgeving. Nagenoeg steeds compromisloos. Rechtlignig én strategisch.

Voor al die kaarsrechtheid heeft een blijvende indruk bij ons achtergelaten. Met name bij de verbindingen tussen Théroutanne (via Arras en Cambrai) en Gembloux (noordwestelijk van Namen) en in Duitsland tussen Jülich en Keulen is er nauwelijks sprake van een bocht. Deze rechte antieke tracés zijn op de huidige kaarten nog steeds herkenbaar.

Des te verwonderlijker is het dan te constateren dat dit tussen Gembloux en Tongeren, en verder tussen Maastricht en Jülich bepaald níet het geval is. Waar is die rechte weg in deze contreien gebleven? Ondergeschoffeld als gevolg van een nieuwe infrastructuur? Of is er nooit een rechte weg geweest vanwege de gecompliceerde, kleinschalige structuur van heuvels en dalen? Je ziet dat ook in het zeer heuvelachtige achterland van Boulogne, waar blijkbaar concessies gedaan werden aan de landschappelijke omstandigheden; om de meest strategische plateau's te bereiken moesten er een paar flauwe bochten gemaakt worden, maar van de ene bocht naar de andere zijn de verbindingen telkens weer lijnrecht. Dwars over hoogten en door diepe dalen.

Romeinen hielden niet van laagten. Daar kon de vijand je van alles 'op je dak' gooien. Je moest er dus voor zorgen om zelf boven de vijand te blijven, zeker ook al qua psychologisch voordeel. Kortom, daarom werden de wegen dus over de hoogste en droogste punten geleid. Hoog en droog. Ook dat laatste, want door de modder moeten ploegen betekende alleen maar vertraging.

² Site <http://users.pandora.be/fietscontreien> onder het kopje Heirwegenroute. De route van Raskin is thans helemaal klaar. Ze wijkt echter vooral in Noord-Frankrijk her en der gevoelig af van het authentieke tracé ter wille van een gemakkelijker, prettiger en veiliger fietsroute door rivier- en beekdalen. Je rijdt dan wel door de streken waar de heirbanen liepen, maar slechts zelden over het oorspronkelijke tracé zelf.

Je krijgt het diepste respect voor de terreinkennis van de wegebouwers en hun genieconsorten. Het is een hele onderneming geweest waar lange jaren van voorbereidend onderzoek mee gemoeid waren. Vooral als men bedenkt dat ze niet beschikten over hoogtekarten en allerlei meetinstrumenten van onze tijd. De aanleg betekende een voortdurend afwegen van economische en strategische belangen. Hoe rechter de weg, des te korter, des te weinig kosten, terwijl de troepen des te sneller verplaatst konden worden. En qua strategie: hoe doen wij dat op de veiligste manier? Hoe houden we het optimale overzicht op de omgeving?

De wegen werden dus in eerste instantie aangelegd voor de legers. Later maakten ook anderen gebruik ervan, zoals handelaren, kooplui, wetenschappers, christenpredikers en pelgrims. Maar toch, al deze mensen hadden een grondige hekel aan die kaarsrechte wegen over heuvels en dalen. Vooral te voet leek er geen einde te komen aan zo'n tot de horizon lopende 'streep'. En had je de horizon bereikt, de volgende heuvel, dan bleek er nog steeds niets veranderd. Dan zag je het volgende stuk recht-toe-recht-aan over de heuvels gespannen lint. Dat werkt op den duur deprimerend. Vooral bij verzengende hitte, droogte en dorst zal de weg als 'hels' ervaren zijn. Bijgelovige middeleeuwen noemden de Romeinse 'chaussées' dan ook niet voor niets het werk van de duivel. Als je er een paar dagen in de hitte over heen fietst, zoals het ons in deze extreem warme zomer eveneens ten deel viel, hoef je je bepaald niet meer af te vragen waarom...

Het exacte verloop van de heirbaan door Zuid-Limburg, van Maastricht tot Rimburch, is al sinds eeuwen onderwerp van discussie. De 'geleerden' zijn er nog steeds niet uit. Vele publicaties zijn er in de loop der jaren verschenen, de meeste echter veelal gebaseerd op veronderstellingen. De ene schrijver citeerde vaak opgewekt de andere, hoewel het aan degelijke bewijsvoering mankeert. Is het opgraven van Romeinse voorwerpen en graven te zien als een absoluut bewijs voor de directe nabijheid van de hoofdverbinding? Op onze tocht zagen we de *tumuli*, de Romeinse grafheuvels in de vorm van ronde piramides, soms honderden meters van de weg in de velden liggen. Niet pal ernaast. Ook de volgende vraag lijkt relevant: maakten de heren der opgegraven wegfragmenten deel uit van de hoofdroute of van secundaire verbindingen in het 'achterland'? Dit blijft meestal onduidelijk. In een lange artikelenreeks in de *Natuurgeds*³ refereert Harry van Aken aan een publicatie van Mr. H. Hardenberg en schrijft daarover:

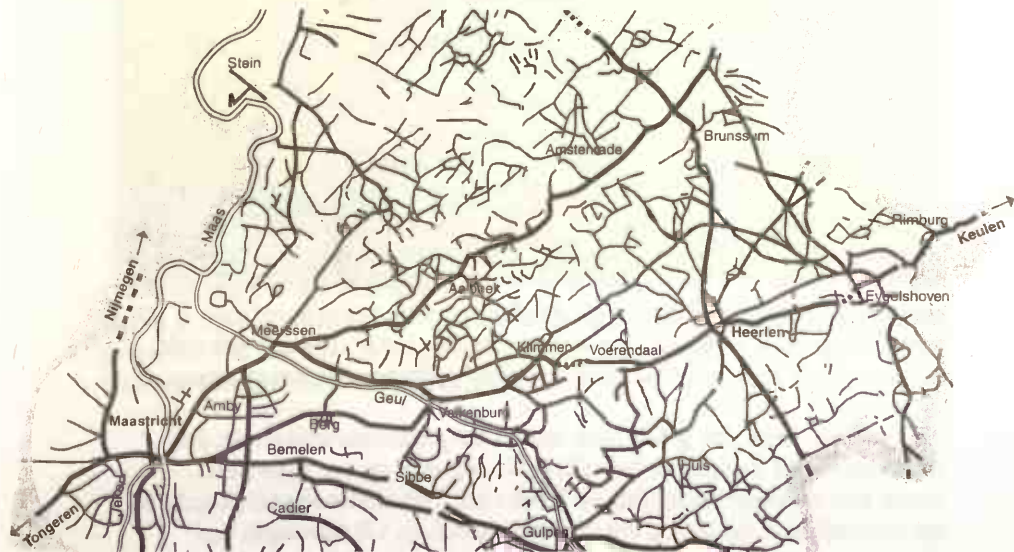
³ Harry van Aken, *Romeinse heirbanen in Limburg*, 13-delige artikelenreeks in *De Natuurgeds* 1999/2 t/m 2000/7; 1999-2, pag. 42 m.b.t. Mr. H. Hardenbergs publicatie in *Limburgs Verleden* (1960) in het hoofdstuk *Romeins Verleden*.

'Deze en andere' schrijvers construeerden zoveel Romeinse heerbanen aan de hand van Romeinse vondsten en veronderstellingen dat de latere provinciale archeoloog zich genoodzaakt zag om "orde op zaken te stellen". Zijn boodschap luidde dat men bij geschiedschrijving niet moet uitgaan van veronderstellingen doch van wetenschappelijk onderzoek. Dat betekent dat er pas sprake is van een Romeinse heerbaan als dat archeologisch bewezen is of dat er andere b.v. historische bewijzen zijn.'

Op bladzijde 43 ageert hij tegen schrijvers,⁴ die hadden durven beweren dat een opgegraven verharde weg bij Houthem deel uitgemaakt zou hebben van de grote heerbaan (de hoofdroute) tussen Maastricht en Keulen: *'Een baan door het drassige Geuldal zou in strijd zijn met de normale uitgangspunten voor een Romeinse heerbaan, n.l. zo droog en recht mogelijk!'*

Hij is hierbij echter in tegenspraak met zichzelf. Immers, de verbinding tussen Heerlen en Rimburch laat hij verlopen via Eygelshoven en de 'dorpsstraat' van Broekhuizen en Rimburch. Een allerminst rechte dalweg. Ook stelt hij met pertinente zekerheid dat de Hereweg in Nieuwenhagen op grond van opgravingen en middeleeuwse kaarten nooit een heerbaan geweest kan zijn. Het blijft onduidelijk en verwarrend.

Hieronder een kaart van 'oeroude wegen' door van Harry van Aken, zoals gepubliceerd in De Natuurgids. De zwarte wegen zijn op grond van oude kadasterkaarten even oud of ouder dan de laatmiddeleeuwse verkavelingen. De lichte wegen zijn jonger en kunnen dus geen heerbaan zijn.

⁴ De niet met name genoemde schrijvers van *Langs de Weg* (1987).

Nogmaals, je vraagt je af waar het gebruikelijke kaarsrechte traject van weleer in ons Zuid-Limburg gebleven is. Of hebben de wegenbouwers zich destijds inderdaad genoodzaakt gezien om het tracé aan te passen aan het gecompliceerde heuvellandschap, en daarbij tijdelijk af te stappen van de notoire principes van rechtlijnigheid en strategische veiligheid? Hoe dan ook, gezien onze ervaringen in Frankrijk, België en Duitsland lijkt het me praktisch zeker dat het verdwenen hoofdtracé gezocht moet worden op de plateau's en zeker niet in de natte dalen, zoals langs de Worm! Strategische principes van levensbelang zullen zeker niet alleen maar in Limburg achteloos overboord gezet zijn.

Een stuk Romeinse heirbaan in Waals Henegouwen, gemarkeerd met bordjes Chaussée Romaine, Romeinse baan. Zou het in Limburg ook ooit nog eens zover komen dat men met zekerheid zulke bordjes kan plaatsen...?

Resumerend: het is een goede zaak dat via het genoemde artikel van Jef Bosch en Albert Verreck de hele discussie nog eens op een rijtje gezet wordt. Dat verschaft duidelijkheid. Helaas blijft dit echter slechts beperkt tot die duidelijkheid, dat er nog erg veel ónduidelijk is. Uit meningen van elkaar tegensprekende auteurs kun je weliswaar een conclusie proberen te trekken – en er een tweede variant naast plaatsen – maar als bij iedereen een

echte bewijsvoering ontbreekt of zeer breekbaar is, dan heb je weinig aan die conclusies. Hoe goed bedoeld ook, de discussie zal dan toch blijven voortduren.

Om eindelijk helderheid in deze materie te brengen is de Limburgse Archeologische Dienst een tijd geleden gestart met boringen en eventueel daaruit voortvloeiende diepgrondiger onderzoekingen, die hopelijk de discussie ooit voor altijd en eeuwig zal doen verstommen. Tegenwoordig is het tussen Maastricht en Rimborg veelal gokken of je je werkelijk op het oorspronkelijke traject bevindt. Volgens de één wel, volgens de ander weer niet. Daar kunnen we niets mee. We wachten daarom de bekendmaking van de resultaten van het archeologisch onderzoek met spanning af.

Uiteraard geldt dit ook voor de mensen van het Heerlense Thermenmuseum, die, vooral beroepsmatig, ongetwijfeld nóg benieuwder zullen zijn dan wij. Uit een gesprek met Jef Born, hoofd van de educatieve dienst (en tevens lid van het OCGL), zullen de resultaten van de boringen niet lang meer op zich laten wachten. Tevens wist hij te vertellen dat er binnenkort een film zal verschijnen over het de gehele Romeinse weg, van Boulogne-sur-Mer tot in Keulen. Gemaakt door een groep professionele cineasten. Deze rolprent zal ook verkrijgbaar zijn op video. Ook daar zien wij – vooral John van den Berg en ik – reikhalzend naar uit, al is het maar om nog eens heerlijk na te genieten van die onvergetelijke zesdaagse heirbaanfietstocht.

Onvergetelijk? Laten we dat hopen. Voor het geval ons geheugen ooit averij begint op te lopen heb ik er een uitgebreid, 56 pagina's tellend, met foto's en tekeningen geïllustreerd, reisverslag over geschreven. Geen wetenschappelijke, diepgravende beschouwing, maar een overwegend luchtige, af en toe humoristische sfeertekening van onze ervaringen en genietingen. Voor belangstellenden: het staat in onze OCGL-bibliotheek in de rekken van de afdeling GSG.

En degenen, die onze belevenissen in het kort willen lezen, kunnen terecht op de website van Guy Raskin (zie voetnoot 2), waar een samenvatting met een aantal kleurenfoto's te zien is.

Zo zie je maar, graven in het verleden hoeft niet persé altijd in een archief te gebeuren. Dat kan ook fietsend in de gezonde buitenlucht.

Wellicht een tip voor de volgende zomer..?

D'r laevende krissjtal

(een kerstverhaal door Wiel Sijstermans, voorgedragen op de dialectavond dec. 2002)

D'r waor paniek oet i ghen durp. Pestoer waor op zeuk nao luuj, die dit jaor d'r laevende krissjtal zouwe bemanne. Vuer 't iesj saer jaore. De naobersjaf sjtong neet gunstig bekind, al mit al besjouwd, houwe ze waal 'n hart va goud. Maer toch neet zoe, dats te koos zegke, dat is get vuer 'nne krissjtal.

Vreuger, ja vreuger, wie de koele nog aop waore en wirk genug en d'r laevessjtandaard va de luuj nog get hoeger waor, waor 't noeits 'n probleem gewae om de bezetting va d'r sjtal ronk te kriege, maer huijstedaags..... Mae pestoer hou 't zich vuergenaome en 't zou en moos lukke, egaal wie. Hae houw 't zich ueverlag, d'r ganse zoemer langk. Sjra, dae in 't gewuun laeve och tummerman waor, moos d'r Sint Joep sjpiele. Pestoer wool 'm gaon vraoge, evver wie hae bie dem aa ghen duur waor vuer te vraoge, houw dae zich geraad op d'r nagel gehouwe mit tummere en wat dae zich toe d'roetsloog, sjtong in ginne biebel te laeze. Pestoer houw zich ee kruutz gesjlage en houw zich vlot oet de veut gemak. Dat kos hae neet make zoe 'ne Sint Joep. Wat noe geflaote? "Vraag Kuebke va Ruutesj." houw de deensmaagd 'm geadviseerd. "dae deed dat waal en dae veult zich da ouch nog," houw ze d'raa toegevoegd. "Jao, maer," houw pestoer nog gemind, "vreuger oppe sjoel waor 't inne batraaf." "Ierwaarde vreuger!" houw Mina nog gezag, "sjaam uch, luuj kinne zich beatere." Dus houw pestoer zich de sjtoute sjoon aagetrokke en waor 't Kuebke gao vraoge en dae houw volmöndig jao gezag, op vuurwaarde dat Marieke va Sjloun Maria woert. Pestoer houw belaoft zien uuterste best te doe om dat te ritsele. Biej va Sjloun voelt me zich verierd mit d'r vraag va pestoer en Marieke zou vuer Maria sjpiele. Pestoer wreef zich de heng, 't ging jao va 'n leije daekske. Ongeleuifelik. War zouw hae vuer keuninge kinne laote sjpiele en wem vuer herder? "Vraag Pierre va d'r Sjnackesj," houw d'r köster gezag. "Wat vuer 'nne Sjnackesj?" houw pestoer gevraagd. "Dae sumpele, dae houte Klaos, dae ummer vuer Sinterklaos sjpilt, doe wits

waal dae mit de gezet gaet" houw d'r köster geantwoert. "Wat? Dae?" houw pestoer geroepe, en waor sjontaan op 't Hollesj uevergesjlage, "aan me nooit niet!" En houw mit d'r kôp gehouwe: "Dat verke hat vrueger bie de Roew partie 's vuer Sinterklaos gesjpid, nae, nae en dae zuupt ouch nog! Miene leeve Joep, wie kins te mich zoe get aa' bevaele." "Jao, maer..." houw d'r köster zich nog d'roet probere te redde. "dae kint waal toneelsjpiele." "Nae en nog 's nae" houw pestoer gekaekt en daomit waor d'r baard aaf. D'r köster houw nog get gemoempeld, dat hae 't neet nuedig houw zich va hem te laote aa'kaeke en dat hae zich de ganse krissjtal irges achter i koos duuje en waor gegange. Pestoer waor aan 't piekere gesjlage en kreeg 'n ingaeving. Es hae noe's de sjoelmeisters zou vraoge.... Hae vaegde op de sjoel aa. "Frens, loester 's," begos hae taegde 't hoofd der sjoel, "ich wool de tradiesje va de laevende krissjtal nuuj laeve i'blaoze en noe heij ich gedach...." Wiejer kaom hae neet, 't Hoofd zoog de buuj al hange en zekerde zich aaf mit te zegke: "Va dizze ziej hoofs te nieks te verwachte, wie ich vernomme hōb gaet 90% va de lierkrachte op ski-vakans. Vraag dich die jonge va d'r voetbalkloep." Pestoer waor wie 'nne gesjlage honk mit de sjtart tōsje de puut aafgehouwe. Maer ja, dat idee mit dae voetbalkloep waor zoe sjtom nog neet. Dus ging hae 's aoves mit de training 's plompverlaore richting voetbalterrein en leep de kantien in. "Mae wae hōbbe v'r dao?" reep Sjeuf, dae d'r al ee paar achter de biend heij, "d'r ierwaarde hier geistelik adviseur persuunlik, d'r is toch gein jaorvergadering huu?" Gaef d'r hier 'n sigaar en ee drōpke op d'r vereen" zag hae aan 't Corrie dat achter de tiek sjtong. Pestoer zat zich aan ee dusjke en zag: "Sjeuf kom 's." D'r Sjeuf keek es inne jong dae moos biechte en zat zich bie pastoer aan 't dusjke. "Wat is passeert, menier pestoer, toch nieks sjlums?" vroeg Sjeuf. "Noe, "begos pestoer, "ich kom d'r voetbalkloep om inne gunst vraoge. Ich wool dit jaor 's opnuujs sjtarte mit d'r laevende krissjtal." "En dao haste inne os, inne aezel en sjāöp nuudig" vool d'r Sjeuf 'm in de raej, "die laope hiej genog ronk, zeuk ze uch maer oet!" "Nae, Sjeufke, effekes serieus, ich hōb mien gedachte 'ns laote gao; en bin tot conclusie gekomme, dat hiej bie dees Rooms Katholieke Vereen", ongerwiel hae de naodrōk lag

op Rooms Katholiek, "toch waal talent genug ronk-leep om de hauptrolle te vervulle va herders en kuuninge." "Hauptrolle, hauptrolle?" zag d'r Sjeuf en woert gans sjtil. Wie hae zich 'n bietje hersjtelde heij zag Sjeuf: "Maer zieker hier pestoer, ich zurg d'rvuer, dat gier alle mitwiking kriegt. Geliek nao de training laot ich de jonge aa'treije en da raegele v'r dat. Hauptrolle vuer d'r voetbalkloep, "praevelde hae, gans öngestebaove i zichzelver. Nao de training verzamelde zich de ganse meute in de kantien. "Loestere," reep d'r Sjeuf. D'r vool ee sjtilte, "dat geld ouch vuer dich Janssen," reep Sjeuf. "Loester, menier pestoer zeukt mitwirkende vuer d'r laevende krissjtal en nog waal vuer hauptrolle." "Dat dae auwe zich zelver dao hinsjtel, ich bin toch neet beklopt," reep inne. "Dat wil ich neet höbbe gehoerd," zag Sjeuf, "mit uch mot me zich sjame. Inne ier is dat en noe wil ich vriewilligers, angesj begin ich aa te wieze. 't Is maer vuer nao de nachmis." Wie zich niemes meldete, reep Sjeuf: "Huub, Hans, Ger herders. John, Sjaak en Bert kuuninge." "Ho," reep d'r Bert, "neet ezoe vlot, op de iesjte plaatsj bin ich mit krismes neet heem en op de twiede plaatsj hat g'r zoe'nne zjwarte kuuning nuudig, d'r hillige kwispel of wie hit dae." "Kasper", verbaeterde pestoer 'm. "Och good", zag d'r Bert "en dao kins te 't beste d'r Moestafa vuer numme, dae broeks te neet te sjmienke." "Moestafa kuuning," reep Sjeuf. "Maar ieke islam", probeerde dae zich nog te verdaedige. "Mit krismes neet sjpiele, ee zondig neet sjpiele, aaf oet" zag Sjeuf. "Zoe pestoer, wie is dat geraegeld?" zag Sjeuf, "en 'n rönde oet de kas, Corrie!" "D'r mot ouch nog inne sjtal geboewd waere" zag pastoer. "Da mos te Funs vraoge" zag Sjeuf "dae is händig." "Jao" reep Funs va achter de kaart, "ich klauw waal get op 't werk." Pestoer sjtong perplex, 't waar waal neet de feine aard, maer 't waar geraegeld. Groet sjtong i de waekblader: "Na vele jaren herleeft oude traditie." Kleijer woerte gepast en vermak 't ging d'rop aa. Begin december d'r iesjte taegesjlaag. Maria bleek vief maond zjwanger en 't waar behuurlik oeteingegreuïjd, zoe kos die neet vuer Maria sjpiele, es 'ns inne va de gezet kaom. In 't kirkeblaedje 'n advertentie geplaatst: "Gezocht dame voor tijdens kerstnacht in levende kerststal te fungeren als Maria." D'r houw zich maer ein gemeld en die

waor ouch nog va twiefelächtinge komaaf. 't Zjwart Marie oet de
 Huuskeskolonie, 'n vrouwsbild mit 'n grillige laeveswandel, die vreuger
 's 'n bar heij gehad, woe de wildste verhaole de rönde va dooge en die
 bie j mansluuj in de volksmonk va waeg hääre oetsjnit 't Tiete-Marie
 woert geneumd. En absoluut gein maagd, ich wil zjwiege van 'n hillige
 maagd. Pestoer waor neet gelökkig mit de situaasje, maer de
 persberichte waore al de duur oet en waor goowe raad duur. Wie 't
 Marie mit de hank op 't hart d'r pestoer belaoftd houw, dat 't zich netjes
 zou gedrage, waor de Maria-kwestie va de baan. Funs houw good
 georganiseerd en d'r sjtal leek waal inne boengalow. Al sjeen op rölkes
 te gaon, bis middigs vuer de krismes. Dao waor 'nne inval bie Kuebke:
 900 hennepplante en dao woert d'r hillige Jozef mit ermbändjes om
 aafgeveurd durch de pliese, geraad op dat moment wie die va de
 kingerboorderie d'r os, d'r aezel en de sjäöp kaome bringe. Wat noe
 gepiept, vief vuer twelf. Pestoer kos zich de haore oet d'r kop riete.
 "Maer", zag d'r köster triumfantelik. "Vraag d'r Sinterklaos. Ich vraag
 waal." En vuer pestoer boe of bah koos zegke waor d'r köster al voet.
 "Oos Leef Hierke woever moste mich zoe sjtraofe" zag d'r pestoer
 ongerwiel hae de heng hiemelwärts sjtook. "'n Toej, 'nne roewe
 Sinterklaos, inne moslim en inne biejeingeklauwde krissjtal"
 moempelde hae sjtilkes vuer zich oet esof hae gehypnotiseerd waor. D'r
 Sinterklaos houw jao gezag en de bezetting waor ronk. Vuer de
 nachtmis woert 't scenario nog 'ns durchgenomme en op houp va zege
 de cast va d'r laevende krissjtal aagefoemeld en gesjmienkt. De
 nachtmis begos en de bezetting va de krissjtal zoot boete te razele va de
 kouw. Ongerins zag "Maria" aa d'r Sinterklaos "Ich höb get mitgebrach
 taeg de kouw" en haolde 'nne liter sjnaps en twie glaeskes onger hääre
 kleid oet. Die twie begoste te niepele. Prosit! De jonge va d'r voetbal
 kreege ee lumineus idee om werm te waere. "Moestafa haol d'r bal va
 dien breurke, sjpiele v'r de herders taeg de kuuninge." Zoe gezag zoe
 gedao. 't Marie en d'r Sinterklaos houwe de flesj jonge klaore al haof
 leeg. "Sjöd nog 's vol Maria" lalde Sinterklaos ongerwiel hae begos te
 zinge va "Wij gaan nog niet naar huis en uever 'n mösj, die op d'r dusj
 zoot." Marie giechelde durch de nach: "Pierre doe has genog gehad."

"Vrouw", brazelde d'r Snackesj, "Sjöd vol, wae is hiej Sint Joep doe of ich? Sjöd vol!" "Ich höb ongertösje 'n sjtang, dao kint inne aap op turne" hae leep nao boete en begos va de boeteziej d'r sjtal i te zaegene. Maria zoot aagesjaote vuer zich oet te lache. "Huer Pierre", zag ze aa d'r Sjnackes, "ich mot 'ns irge hin, woe der Kaiser te voot haer gaet, dae pestoer is verruk, wie langk doert die mis? Ich verek va de kouw, ich krieg 't kout op 't kleen-vleisj, geliek höb ich blaosontsjtaeking mit die daag, ich gaon mich heem effekes werme." En vertrok. Wie Maria vertrokke waor zoop Sint Joep vlot de res va de flesj sjnaps op. D'r voetbalderby waor ongertösje ouch al oet d'r hank gelaope. D'r Melchior houw inne vaeg mit gekriege en begos zich mit herder Hans te klöppe. Dae neet va gistere en sjloog truuk. De aogs besjtong oet 'n blauw aog vuer herder Hans en 'n bloodnaas en 'nne kapotte mantel vuer Melchior. Juus wie de angere zich d'r mit woole gaon bemeuije, begoos 't te loewe en waor de mis oet. De kuuninge en herders spoowde zich nao d'r sjtal. Dao sjtong de bende, dao loog Sint Joep tösje de sjäöp. Hae sjravelde recht ongerwiel de iesjte luuj zich ongeree Zielige Krismes wunsjde. Wie pestoer aa d'r sjtal kaom kreeg hae zoeket 'n begaving. Dao moos te mich get zie sjtao! Sint Joep mit ee sjtök i de vot, dae jiekerinne 't kiendje wool laote zien. Herders en kuuninge mit kapotte kleijer incloesief blauw aog en bloodnaas. Wie pestoer 's informeerde bie Sint Joep woe Maria waor, zag dae mit doebele tong: "Die heij 't kout, die zit heem mit de vot op de verwerming". "Gier mot uch sjame" reep pestoer. "Doe....doe has mek...mekkelik moele" reep d'r Sint Joep. "Dronkelap" reep pestoer. "Sjto...Sjtom kalle, kin ich ouch" reep Sint Joep alias Sinterklaos "dao kins dich gaar neet uever mitkalle, zou inne miensj neet drinke went hee pappa waerd en i dezelfde nach gaet 'm de vrouw sjtreuipen...." Pestoer leep wust voet, dat waor d'r allerletste laevende krissjtal bie os in de naobersjaf.

**HET BESTUUR WENST U
EEN GEZOND 2004**

Weë zeët dat hûj nog?

Koehtnelles, leëge batraaf, verkeskop,
Sjtómme traog, boere pummel, klotskop.

Sjûnsmasjeerde, ûlskuke, knietsjiehter,
Haove gare, lange sjlaag doebel, floepsjieter.

Tütebulles, bóte prengel, binnebieër,
Sjlódderzeel, bókseboam, dorpssjitieër.

Sjtroatebengel, hóddelsjóng, kletsjwiehf,
Zoadreup, sjnótnaas, maatwiehf.

Sjtoehkruijber, leures, loemelskrieëmer,
Vótteveuhler, hanewurger, beheitskrieëmer.

Fenningsfutser, hapsjaarder, bótte beer,
Sjløehvermoel, gekke traog, zeekbeer.

Sjtóm udder, zoehlap, kwatsjkop,
Sjmieërlap, gekke toepes, kroehkesjtóp.

Erme haos, tramphaan, zeverbeer,
Griehniehzer, sjlatevøeëgel, trampeldeer.

Sjtóm heur, sjwat verke, heurepeëd,
Hote kloas, bedsjiehter, muëlepeëd.

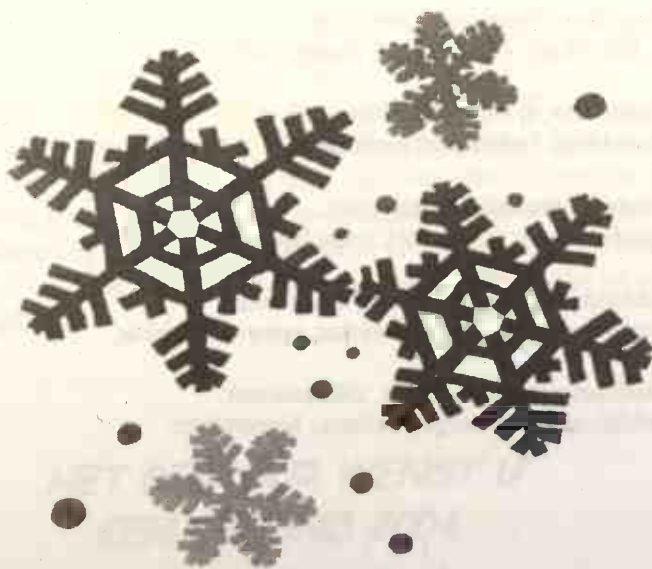
Vluëpiet, zeverpütsj, sjmieërlap,
Kribbebiehter, proetsmoel, zoehlap.

Uddermans trees, ouw meun, binnebieër,
Loehzepummel, sjtómme wiekes, egewiehze sjtieër.

Doehmeloetsjer, vótsklujje, zökkezuëmer,
Peëdskop, sjlatevøeëgel, sjtómme hingeruëver.

foto platkloep door Jaco Simons

Limburg in 1929: gezien door de ogen van een Bielefelder

Reisverslag deel 2 Aken en Maastricht

In deel 1 heeft u kennis kunnen maken met Rudolf Berger. Een inwoner uit Bielefeld die in 1929 een reis naar Limburg ondernam om kennis te maken met een familietak met de naam Dortants.

Vanuit Brueggen ging de reis naar Aken. In het stadsarchief vond hij de huwelijksakte van de oer-oer-oer grootvader Johann Ludwig Dortants die in de Carmelitenkerk op 31 januari 1758 trouwde. Op 11 juli 1929 werd door Rudolf daadwerkelijk bezoek aan deze kerk afgelegd.

Wellicht bleef Rudolf enkele dagen in Aken, want eerst op 13 juli gaat het reisverslag verder en bezocht Rudolf in Spekholzerheide Joseph Dortants. Joseph was 43 jaar oud en liet een bijzonder aangename indruk achter. Joseph adviseerde Rudolf om ook de ouders van Joseph te bezoeken, die in Rimburch woonden. Het paste eigenlijk niet in het drukke reisschema van Rudolf maar gelet op de bijzondere prettige ervaringen met Joseph, zegde Rudolf toch toe. En dat zou hij niet berouwen bleek later.

Zondag 14 juli bezocht Rudolf met de bus Monschau. Een geweldige reis door de Eifel, idyllische dorpjes en een prachtige stad Monschau, betekende een onvergetelijke zondag. Een ondernemende persoon deze Rudolf.

Maandag 15 juli was bestemd voor Maastricht, met als doel het Rijksarchief. Rudolf schrijft over Maastricht het volgende: "ein schmuckvol altes staedgen". De voorouders van Rudolf bezochten vaak Maastricht. Er werden namelijk regelmatig door hen overeenkomsten gesloten in Maastricht. In het Rijksarchief in Maastricht, waar al deze oude akten bewaard worden, werd hij heel goed geholpen. Hij waardeerde dit als buitenlander enorm. Vele uren bracht Rudolf door in het Rijksarchief. Hij vond dan ook zeer waardevol materiaal over de familie Dortants. Toen al zette Rudolf in zijn dagboek op schrift dat hetgeen hij gevonden had zoveel materiaal was dat hij hoopte dat er iemand in de Dortants familie zou opstaan om zijn werk voort te zetten. Veertig jaren later zou Hub Dortants deze wens ten uitvoer brengen, ook al wist Hub toen nog niets van deze in 1929 op schrift gestelde wens.

Na de intensieve dag in het Rijksarchief vond Rudolf het tijd om in de avonduren enig vertier te zoeken in Maastricht. Hij bezocht een concert uitgevoerd door Duitse musici uit de omgeving van Aken. Met heel veel plezier luisterde hij naar de Duitse liederen in het buitenland. Hij vond dat een speciale ervaring. Hij schrijft over Maastricht het volgende: een mooie oude stad waarin het best leven is. De glasindustrie is naast de mijnindustrie de inkomstenbron van de eenvoudige burger in Maastricht. Het Limburgse volk spreekt een goed te verstaan Nederlands!, een mengeling van Duits, Vlaams en Hollands. Het Limburgse dialect vind Rudolf echter moeilijker te verstaan. Groente en fruit wordt de hele dag via marktkramen te koop aangeboden. Prachtig vond hij de marktkramers die om het hardst riepen dat hun waar de beste was. Aan het einde van elke afroep klonk het woordje "kilo" dat in hoge tonen uitgestoten werd.

Op het plein voor de kerk werden de vele duiven gevoerd door de kinderen. Alleen speciaal voer mocht hiervoor worden gebruikt. Een regelrechte business had zich gevormd rondom het voeren van de duiven. Het feit dat overal briefkaarten te koop waren deed Rudolf al vermoeden dat Maastricht heel veel door "vreemden" werd bezocht.

De vele cafe's in Maastricht zijn de "hochburg" van de politiek, concludeerde Rudolf. Hij zou dan ook zijn ogen en oren goed de kost geven, zodat hij zijn indrukken correct aan het papier toe kon vertrouwen. In het cafe zitten de burgers aan kleine schoongeschuurde tafeltjes, roken gemoedelijk aan hun pijp en vervallen vaak in onderlinge mondelinge twisten. Onze Duitse vriend verstond echter niet waar de twisten over gingen, maar hij verstond wel de laatste uitgesproken woorden achter bijna iedere zin: "bis geck". Tijdens zijn korte bezoek aan het uiterste zuiden van Limburg is Rudolf wel een ding duidelijk geworden: Hollanders en Limburgers zijn geen echte vrienden van elkaar. Wat ook opvalt is dat er veel thee en koffie gedronken wordt. De veel bier drinkende Duitse gasten vallen over het algemeen genomen direkt op, aldus Rudolf. Wat de kleding betrof viel Rudolf op dat met name het mannelijke deel er sjofel bij gekleed gaat. De vrouwen en vooral de meisjes leggen wel veel interesse voor goede en mooie kleding aan de dag. Limburgers zijn over het algemeen zeer vroom. Als de vrouwen naar de kerk gaan dragen zij een donker lang kleed, tot onder de knie. En het kleed wordt hooggesloten tot aan de hals gedragen. Tijdens het verblijf van Rudolf in Maastricht zag hij vele vrouwen en mannen biddend met een rozenkrans.

Hij zag in Maastricht weinig bioscopen, dans- en pleziergelegenheden. Wat hem verder opviel was dat men weinig gebruik maakte van het treinverkeer. De autobus en de taxi's zijn wel een veelgebruikt vervoermiddel. De straten liggen er goed bij hetgeen een pre is voor het wegvervoer. Het moet wel worden gezegd dat de reinheid van de autobus niet kan tippen aan de reinheid van die in de plaats waar Rudolf vandaan komt: Bielefeld.

So wie so wordt duidelijk dat in Maastricht slechts sprake is van een oppervlakkige reinheid. Naar buiten toe zijn bijvoorbeeld de huizen goed gepoetst, maar als je dan naar de binnenhof of toiletten kijkt dan zie je dat men daar minder aandacht aan besteed.

Foto rond 1930.

De Missionschule der Herz-Jesu Priester uit Sittard voor het Raadhuis te Aken.

Publikaties en verkoop van boeken e.d. Heemkundevereniging Landgraaf (OCGL)

<i>Cursief en vet gedrukt is gewijzigd t.o.v. vorige versie</i>		Prijs	
Titel:	Jaargang / Auteur	leden	niet leden
JAARBOEKEN OCGL			
<i>o.a. Geschiedenis van onze grensregio.</i>	1985	uitverkocht	
<i>o.a. 3/4 eeuw mijnbouw Laura en vereniging</i>	1986	4,00	4,00
<i>o.a. 150 jaar Nieuwenhagen / Pastoor Simonis</i>	1987	uitverkocht	
<i>o.a. Dialectstudie</i>	1988	4,00	4,00
<i>o.a. Préhistorie Rimburg / Ontstaan parochie Nieuwenhagen</i>	1989	uitverkocht	
<i>o.a. Pottenbakkersoven Groenstraat / Acht eeuwen grensgeschiedenis.</i>	1990	uitverkocht	
<i>o.a. Genealogie Jongen</i>	1991	4,00	4,00
<i>o.a. Annalen van pastoor Schatten 1910-1935</i>	1992	4,00	4,00
<i>De bevrijding van Landgraaf</i>	1993/1994	uitverkocht	
<i>Landgraaf in de jaren 1940-1945</i>	1995	uitverkocht	
<i>o.a. De familiegeschiedenis Rongen</i>	1996	4,00	4,00
<i>De mijnen in Landgraaf</i>	1997/1998	uitverkocht	
<i>Herinneringen aan de 20e eeuw.</i>	1999/2000	13,60	15,00
<i>Kerken en Gelovigen in Landgraaf</i>	2001	13,60	15,00
<i>Van Romeinse weg tot "d'r Sint Joep va Woabich".</i>	2002	uitverkocht	
<i>o.a. De Burgemeesters van Landgraaf</i>	2003	12,50	15,00
SERIE "KEN LANDGRAAF"			
DEEL 1: Kruisen en kapellen		uitverkocht	
DEEL 2: 16 Wandelingen		2,25	3,20
DEEL 3: Straatnamenboek Van Aalbersestraat tot Zwartebergweg		3,00	3,00
DEEL 4: Parochie het Eikske 50 jaar		uitverkocht	
DEEL 5: De Voort. Logboek van een wijk in Nieuwenhagen.		uitverkocht	
DEEL 6: Fotoboek Woa is der Sjeet geblieve		15,00	15,00
DEEL 7: Fotoboek "Woabich / Grunsjtroat"		12,50	15,00
LANDKAARTEN (kopiën)			
Eygelshoven 1891 (113 x 92 cm)		2,25	3,00
Schaesberg 1903 (98 x 61 cm)		2,25	3,00
Toponymische kaart Thorns Ubach vóór 1525 (84 x 59 cm)		2,25	3,00
Voormalige gemeenten Landgraaf 1805/1807 (A3)	1991 / M. Quaedflieg	1,00	1,30
PUBLIKATIES VAN DERDEN en DIVERSEN			
En d'r Boer hee boeëret wieër (genealogie fam. Baur)	2002 / M. Quaedflieg	22,50	22,50
Middeleeuwse Pottenbakkersovens in Landgraaf	2001 / W. Beckers	9,00	9,00
Schaesberg en zijn kerk. 300 jaar Petrus & Paulus parochie	2000 / E. Ramakers	10,00	10,00
Haengenaemd	1987 / H.P.M. Haen	4,50	6,80
Limbörgse gedichten	OCGL, sectie Dialect	0,50	0,50
Foto's staties Ad de Haas compleet 14 foto's		3,40	4,50
Foto's staties Ad de Haas losse foto		0,45	0,60
BESTANDEN OP CD-rom / DISKETTE *			
Div. DTB / BST bestanden in PDF-formaat: Eljgelshoven, Frelenberg, Marienberg, Schaesberg, Ubach, N.hagen, UoW, Rimburg.	2003 Werkgroep Waubach	11,50	23,00
Complete Inventaris OCGL	Laatste versie	1,50	1,50
Volkstelling gemeenten Landgraaf 1796 in PDF-formaat *	OCGL	7,50	7,50